

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN
EHLİYETSİZLİK VE İRADE SAKATLIKLARI
NEDENİYLE İPTALİ

Ayhan TUNÇ

NİSAN - 2025

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN
EHLİYETSİZLİK VE İRADE SAKATLIKLARI
NEDENİYLE İPTALİ**

Ayhan TUNÇ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet TÜRKMEN

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ayhan TUNÇ'un "Ölüme Bağlı Tasarrufların Ehliyetsizlik ve İrade Sakatlıkları Nedeniyle İptali" başlıklı tezi 03/06/2025 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun.../.../20... tarih ve .../.. sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

(İmza)
(Unvan ve İsim)

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. İskender GÜMÜŞ

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimi ve Yüksek Lisans/Doktora derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyorum.

(İmza)
(Unvan ve İsim)

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet TÜRKMEN

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimizi ve Yüksek Lisans/Doktora derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyoruz.

Jüri Üyeleri: (Birinci sırada Tez Savunma Sınavı başkanı, ikinci sırada tez danışmanı, üçüncü sırada da diğer jüri üyesi yer alır. Yüksek lisans jürisi üç, doktora jürisi 5 kişiden oluşur.)

Unvan ve İsim	Bağlı Olduğu Kurum	İmza
1.Prof.Dr. Ahmet TÜRKMEN	Kırklareli Üniversitesi	
2.Dr. Öğr.Üyesi Burcu ZENGİN ÖZKÜÇÜKPARLAK	Kırklareli Üni.	
3.Dr. Öğr.Üyesi Egemen IŞIK	Marmara Üniversitesi	
4.		
5.		

BEYAN

Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez ve Dönem Projesi Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada: tez içinde sunduğum bilgileri, verileri ve dokümanları, değişik sonuç verebilecek şekilde araştırma araç gereçleri kullanmadan, işlem veya kayıt sonuçlarını değiştirmeden bilimsel ve etik kurallar çerçevesinde bizzat elde ettiğimi, bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(İmza)

(İsim)

(Tezin Jüri Tarafından Kabul Tarihi)

Ayhan TUNÇ

ÖZ

Ölüme bağı tasarruflar, gerek şekli gerekse maddi anlamda *numerus clausus* ilkesine tabidir. Ölüme bağı tasarruflar nadir olarak yokluk ve kesin hükümsüzlük yaptırımıyla karşı karşıya gelse de, çalışmamızda da görüleceğı üzere ehliyetsizlik ve irade sakatlığı sebebiyle ölüme bağı tasarruflara bağlanan hukuki netice “iptal edilebilirlik” olarak düzenlenmiştir. Miras bırakan öldükten sonra artık kişi değil “*muris*” sıfatını haiz olacağından yaptığı tasarruflardaki iradesine ve bu iradenin *muris*in ölümünden sonra da ‘*favor testamenti*’ yaklaşımıyla ayakta tutulup hayata geçirilmesine özel önem verilmiştir. Bu bağlamda çalışmamızda ehliyetsizlik ve/veya irade sakatlığı sebebinden kaynaklı ölüme bağı tasarrufların iptali konusu öğreti ve içtihatlarla birlikte ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Ölüme bağı tasarruflar, ehliyetsizlik, irade sakatlıkları, favor testamenti.*

ABSTRACT

Testamentary dispositions are subject to the principle of *numerus clausus*, both formally and materially. Although testamentary dispositions rarely face the sanction of nullity and absolute invalidity, as will be seen in our study, the legal consequence attached to testamentary dispositions due to incapacity and disability of will is regulated as “annulment”. Since the testator will no longer be a person but will have the title of “testamentary” after his/her death, special importance has been given to the will of the dispositions he/she made and the maintenance and implementation of this will with the *‘favor testamenti’* approach after the death of the testator. In this context, in our study, the issue of annulment of testamentary dispositions due to incapacity and/or disability of will has been tried to be explained in detail together with doctrine and precedents.

Keywords: *Testamentary dispositions, incapacity, defects of will, favor testamenti.*

ÖN SÖZ

Ölüme Bağlı Tasarrufların Ehliyetsizlik ve İrade Sakatlıkları Nedeniyle İptali adlı tez çalışması, Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne yüksek lisans tezi olarak sunulmuştur. Bu çalışmanın inşasında yoğun emeği olan, çalışmanın şekillenmesinde yol gösteren ve tüm samimiyeti ile her türlü desteği veren sayın hocam Prof. Dr. Ahmet TÜRKMEN'e en içten teşekkürlerimi bir borç olarak bilirim.

Ayrıca tez çalışması sürecinde desteklerini esirgemeyen değerli aileme, tez çalışmasına görüşleri ve kaynakça tavsiyeleriyle katkıda bulunan sevgili Zuhâl TAHİROĞLU'na minnetle...

İÇİNDEKİLER	
BEYAN	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
KISALTMALAR	1
GİRİŞ	3
1. BÖLÜM	1
GENEL OLARAK ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLAR	1
1.1. Ölüme Bağlı Tasarruf Kavramı	3
1.1.1. Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar	6
1.1.1.1. Vasiyetname	7
1.1.1.1.1. Resmi Vasiyetname	7
1.1.1.1.2. El Yazılı Vasiyetname	8
1.1.1.1.3. Sözlü Vasiyet/Vasiyetname	10
1.1.1.2. Miras Sözleşmesi	11
1.1.2. Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar	12
1.1.2.1. Mirasçı Atama	12
1.1.2.2. Belirli Mal Bırakma	13
1.1.2.3. Yedek Mirasçı Atama	14
1.1.2.4. Art Mirasçı Atama	14
1.1.2.5. Vakıf Kurma	15
1.1.2.6. Mirasçılıktan Çıkarma (Iskat)	15
1.1.2.7. Vasiyeti Yerine Getirme Görevlisi Atama	15
1.1.2.8. Koşul ve Yüklemeler	16
2. BÖLÜM	18
ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN İPTAL SEBEBİ OLARAK EHLİYETSİZLİK VE İRADE SAKATLIKLARI	18
2.1. Ehliyetsizlik	18
2.1.1. Genel Anlamda Ehliyet Kavramı	18
2.1.2. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Ehliyet	20
2.1.2.1. Vasiyetnamelerde Ehliyet	22
2.1.2.1.1. Ayırt Etme Gücünün Bulunması	23
2.1.2.1.2. 15 Yaşın Doldurulması	30
2.1.2.2. Miras Sözleşmesinde Ehliyet	32

2.1.2.2.1. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Bulunan Kişi Açısından Ehliyet..	33
2.1.2.2.2. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Bulunmayan Kişi Açısından Ehliyet	37
2.1.2.3. Ehliyetsizliğin Sonuçları.....	37
2.1.2.3.1. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Bulunan Kişinin Ehliyetsizliğinin Sonuçları	38
2.1.2.3.2. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Bulunmayan Kişinin Ehliyetsizliğinin Sonuçları.....	39
2.2. İrade Sakatlıkları	40
2.2.1. Yanılma	46
2.2.1.1. Genel Olarak Yanılma	46
2.2.1.1.1. Açıklamada Yanılma	47
2.2.1.1.2. Saikte Yanılma	49
2.2.1.2. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Yanılma	50
2.2.1.2.1. Vasiyetnamelerde Yanılma	50
2.2.1.2.2. Miras Sözleşmesinde Yanılma	53
2.2.2. Aldatma	54
2.2.2.1. Genel Olarak Aldatma.....	54
2.2.2.2. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Aldatma.....	56
2.2.3. Korkutma.....	57
2.2.3.1. Genel Olarak Korkutma	57
2.2.3.2. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Korkutma	59
2.2.4. Bir İptal Sebebi Olarak Zorlama (Maddi Cebir).....	61
2.2.5. İrade Sakatlığına Benzer Farklı Durumlar	62
2.2.5.1. Muvazaa.....	63
2.2.5.2. Latife Beyanı.....	66
2.2.5.3. Zihni Kayıt.....	67
2.2.5.4. Aşırı Yararlanma	68
2.2.5.5. Haksız Etkileme.....	70
2.3. İradeyi Sakatlayan Hallerin Ölüme Bağlı Tasarruflar Açısından Sonuçları (TMK 504).....	71
3. BÖLÜM.....	74
ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN İPTALİ.....	74
3.1. Genel Olarak İptal	74
3.2. Diğer Geçersizlik Türleri ve Hükümden Düşmeden Farkı	74
3.2.1. Yokluktan Farkı	74

3.2.2. Kesin Hükümsüzlükten Farkı.....	75
3.2.3. Hükümden Düşmeden Farkı.....	76
3.3. İrade Beyanı Yoluyla İptal.....	77
3.3.1. İrade Sakatlıklarında.....	77
3.3.1.1. Genel Olarak	77
3.3.1.2. Vasiyetnamelerde	78
3.3.1.3. Miras Sözleşmelerinde	79
3.3.1.4. Açık Yanılma Halinde Düzeltme Yolu	80
3.3.2. Ehliyetsizlik Halinde.....	81
3.4. Özel Hükümsüzlük Rejimi Olarak İptal Davası (Yargısal İptal)	82
3.4.1. İptal Davasının Tarafları	83
3.4.1.1. Davacı Taraf	83
3.4.1.2. Davalı Taraf	85
3.4.2. Dava Açma Süresi	86
3.4.2.1. Bir Yıllık Süre Açısından	86
3.4.2.2. 10 ve 20 Yıllık Süreler Açısından	88
3.4.2.3. Süresiz Def'i Hakkı	91
3.4.3. İptal Davasında İspat Sorunu	92
3.4.4. İptal Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	96
3.4.4.1. Görevli Mahkeme.....	96
3.4.4.2. Yetkili Mahkeme.....	96
3.4.5. İptal Davasının Sonuçları.....	97
SONUÇ.....	100
KAYNAKÇA.....	103

KISALTMALAR

- AY.** : Anayasa
- b.** : Bent
- bs.** : Baskı
- BAM.** : Bölge Adliye Mahkemesi
- Bkz.** : Bakınız
- c.** : Cümle
- C.** : Cilt
- E.** : Esas
- E. T.** : Erişim Tarihi
- HD.** : Hukuk Dairesi
- HGK.** : Hukuk Genel Kurulu
- HMK.** : 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
- K.** : Karar
- Karş.** Karşılaştırmamız
- m.** : Madde
- MK.** : 743 sayılı Medeni Kanun
- No.** : Numara
- RG.** : Resmî Gazete
- s.** : Sayfa
- S.** : Sayı
- T.** : Tarih
- TBK.** : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
- TCK.** : 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
- TMK.** : 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

vb. : ve benzeri

vd. : ve devamı

vs. : ve saire

Y. : Yıl

YİBK. : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

GİRİŞ

Türk hukuk mevzuatı oluşumunda toplumun etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Kişi yaşarken hukuki işlemler yapabildiği gibi, ölüm sonrasına (post mortem) da etki edecek şekilde ölüme bağlı tasarruflarda da bulunabilmektedir. Esasında kişiye ölüme bağlı tasarruf yapabilme imkanı tanınması, Anayasa'yla güvence altına alınan mülkiyet hakkı ve onun bir uzantısı sayılabilecek miras bırakma hakkının (AY m. 35/1) bir parçasıdır.

Kişi sağ olduğu bir dönemde ölüme bağlı tasarrufunu oluştururken ehliyetsizlik veya irade sakatlığı hallerine maruz kalmış olabilir. Artık kişi ölümüyle muris sıfatını haiz olacağından kendisine yaptığı işlemlerin sıhhatine ilişkin soru sorulması mümkün değildir. Bu sebeple murisin tasarruflarının sağlar arası işlem gibi kesin hükümsüzlük veya yokluk yaptırımıyla karşı karşıya bırakılmaktansa kanunda “iptal edilebilirlik” yaptırımı düzenlenmiştir. Murisin iradesinin önemi, murisin ehliyetsizlik veya irade sakatlığı sebebiyle tasarruflarının geçersizliği, bu hususun yargısal anlamdaki neticelerinin önemi ve uygulamada yaşanan sorunların çokluğu sebebiyle çalışmamızın konusu “*Ölüme Bağlı Tasarrufların Ehliyetsizlik ve İrade Sakatlığı Nedeniyle İptali*” olarak belirlenmiştir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu Üçüncü Kitabında Miras Hukukuna ilişkin hükümler düzenlenmiş olup çalışmamızın konusu kanunun sistematığı de dikkate alınarak hazırlanmıştır. Her ne kadar ölüme bağlı tasarruf kavramı doğrudan kanunda tanımlanmamış olsa da kanunun çeşitli maddelerinde sıklıkla geçmektedir. Ölüme bağlı tasarrufların ehliyetsizlik ve irade sakatlıkları nedeniyle iptali konusunun ele alındığı çalışmamızda, kişinin yapmış olduğu tasarrufunun ölümünden sonraki etkileri tartışılmıştır. Zira muris, ölümünden önce yapmış olduğu bir hukuki işlemle, ölümünden sonra hüküm ve sonuç doğuracak nitelikte tasarruflarda bulunmaktadır. Bu tasarruflardan ötürü doğacak hukuki meselelere kanun koyucu ve öğreti nazarında nasıl yaklaşıldığı, nasıl sonuç bağlandığı ve olası bir uyuşmazlıkta nasıl çözüm getirildiği hususları ele alınmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. “*Genel Olarak Ölüme Bağlı Tasarruflar*” başlığını taşıyan birinci bölümde, ölüme bağlı tasarruf kavramı

üzerinde durulmuş ve şekli ve maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufların türleri hakkında kısa açıklamalar yapılmıştır.

İkinci bölümde “*Ölüme Bağlı Tasarrufların İptal Sebebi Olarak Ehliyetsizlik ve İrade Sakatlıkları*” konusu ele alınmıştır. Bu bölümde ehliyetsizlik ile irade sakatlığı halleri (yanılma, aldatma, korkutma) konuları üzerinde durulmuştur. Bölümün sonunda ise irade sakatlığıyla benzerlik gösteren haller ele alınarak bunların irade sakatlıklarından farkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde “*Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali*” konusu detaylı olarak incelenmiştir. Bu bölümde iptal müessesesi ile diğer geçersizlik türleri arasındaki farklar ele alınmış, öğretideki görüşler irdelenmiş ve uygulamadaki yerine değinilmiştir. İptal edilebilirliğin diğer geçersizlik türleri ile arasındaki ilişkisi irdelendikten sonra irade beyanı yoluyla iptal konusu ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu bölümde son olarak ise, özel hükümsüzlük rejimi olarak iptal davası, bu davanın tarafları ve davanın süresi ele alınmıştır. İptal davasında, ispat sorunu, görevli ve yetkili mahkeme ve özellikle iptal davasının sonuçları uygulamada öneme sahip olduğundan bu hususlar da ayrıca incelenmiştir.

Çalışmamızda ele alınan konular hem öğretide hem de uygulamada önem arz ettiğinden Yargıtay kararlarına da atıf yapılarak konu zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

GENEL OLARAK ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLAR

Türk Medeni Kanununda ölüme bağlı tasarruflarla ilgili olarak ayrıntılı düzenlemeler mevcuttur. Ölüme bağlı tasarruf kavramının ve hukuki düzenlemelerin menşei 1907’de kabul edilen ve 01.01.1912 tarihinden beri yürürlükte olan İsviçre Medeni Kanunudur. İsviçre Medeni Kanunundan yapılan değişikliklerle Türk hukukuna iktibas edilen 17 Şubat 1926 tarihli 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi oluşturulmuştur. Günümüzde yürürlükte olan son hali ise 22 Kasım 2001’de kabul edilen Türk Medeni Kanunudur(TMK)¹. Çalışmamızın konusu olan ölüme bağlı tasarruflar ve iptali ise anılan Türk Medeni Kanununun 515 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir.

Mülkiyet ve miras hakkı Anayasal bir hak olup Anayasamızın 35. maddesinde düzenlenmiştir. Anayasanın 35/1. maddesinde herkesin mülkiyet ve miras hakkına sahip olduğu hususu ele alınmıştır. Buna göre mülkiyet hakkı ile mirasçılık durumu birlikte ele alınarak iki kurumun birbirlerine zıt olmadığı aksine birbirleriyle paralel kurumlar olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki en basit anlatımla kişinin yaşam döneminde sahip olduğu malvarlığı ölüm üzerine miras hukuku kapsamında terekeye dönüşmektedir. Ayrıca bu madde bağlamında mirasçılık kurumunun da Anayasa kapsam ve korunması altında olduğundan bahsedilebilir.

Ölüme bağlı tasarruflar Miras Hukukunu ilgilendiren müesseselerdir. Miras hukuku da doğası itibariyle ölüm olgusu üzerine mevzu bahis olmaktadır. Miras hukuku, kişinin ölümünden itibaren haklarını ve yükümlülüklerini ele almaktadır.² Ölüm de diğer hukuki müesseseler gibi hukuki bir olaydır. Ölüm üzerine birtakım hukuki neticeler doğmakta, birtakım statüler değişmekte ve hatta sona ermektedir. Örneğin ölüm üzerine kişinin yaşamı ve kişiliği sona ermekte iken ölüme bağlı tasarrufların geçerli olması söz konusu olmaktadır.

¹ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (R.G 08.12.2001).

² **Serozan Rona / Engin Baki İlkay; *Miras Hukuku ve Tamamı Çözümlü Pratik Çalışmalar*, 8.b., Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022, s.36.**

Türk Medeni Kanununun sistematiğine bakıldığında iradi mirasçılık ile yasal mirasçılık müesseselerinin bir karma şeklinde mevcut olduğu görülmektedir. Yasal mirasçılıktan anlaşılması gereken, kişilerin tasarruflarına bakılmaksızın kanun tarafından tespit edilen mirasçılıktır. Yasal mirasçı statüsü kişiye kanun tarafından bahşedilmektedir. İradi mirasçılık ise özel anlamda atanmış mirasçılık anlamındadır. İradi mirasçının statüsü murisin ilgiliyi mirasçı olarak atamasından ileri gelmektedir. Her ne kadar mevzuat hükümleri çerçevesinde karma bir sistemin kabul edildiği anlaşılrsa da öğretide sistem bazında hangi mirasçılık türünün baskın olduğu konusunda fikir birliği oluşmamıştır. Bir görüşe göre³ sistemde yer edinen asıl mirasçılık türü atanmış (iradi) mirasçılıktır. Yani murisin saklı paylı mirasçıların saklı paylarına hanel getirmemek kaydıyla terekede serbestçe tasarruf etme imkânı vardır. Muris bu durumda saklı paylara dokunmadan istediği gibi tasarrufta bulunabilecektir. Bu görüşü destekleyen kanun maddesi de Türk Medeni Kanununun (TMK) 514. maddesidir. “*Mirasbırakanın üzerinde tasarruf etmediği kısım yasal mirasçılarına kalır*” hükmü dikkate alındığında murisin serbestçe tasarruf imkânı olup yasal mirasçıların hak edinmeleri tali nitelikte olmaktadır. Bu görüşe karşın öğretideki baskın görüşe⁴ göre ise miras hukukunda asıl olan yasal mirasçılıktır. Bu görüşün gerekçelerine göre öncelikle kanun sistematiğinde yasal mirasçılık hükümleri diğer hususlardan önce düzenlenmiştir⁵. Gerçekten de mevzuata göre yasal mirasçılığı düzenleyen kanun maddelerinin atanmış mirasçılığa ilişkin hükümlerden önce kaleme alındığı görülmektedir. Bu görüşün dayanağı olan bir diğer husus ise saklı paylı mirasçıların aynı zamanda çoğunlukla yasal mirasçı olmalarıdır⁶. Yani saklı paylı mirasçıların kendi saklı paylarını ihlal eden

³ Dural Mustafa / Öz Turgut; *Türk Özel Hukuku, Cilt IV. Miras Hukuku*, 10. b., İstanbul: Filiz Yayınevi, 2016, s. 7; Çağa, Tahir; *Türk İsviçre Hukukuna Göre Mahfuz Hisseli Mirasçıların Hukuki Vaziyeti*, İstanbul 1950, s. 63.

⁴ Kılıçoğlu Ahmet M.; *Miras Hukuku*, B.5, Ankara: Turhan Yayınevi, 2015, s. 11; İnan, Ali Naim/ Ertas, Şeref/ Albas, Hakan, *Türk Medeni Hukuku - Miras Hukuku*, (7. Baskı), Ankara : Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 70.

⁵ Yasal mirasçıların Türk Medeni Kanununun 495-501. maddeleri arasında, saklı paylı mirasçıların ise TMK 506. maddesinde düzenlendiği anlaşılmaktadır.

⁶ Türk Medeni Kanununa göre yasal mirasçılar; kan hısımları (TMK 495-498. maddelerinde sayılan altsoy, ana ve baba, büyük ana ve büyük baba, evlilik dışı hısımlar), sağ kalan eş (TMK 499. maddesi), evlatlık (TMK 500. maddesi) ve Devlet'tir (TMK 501. maddesi). TMK 506. maddesine göre ise saklı paylı mirasçılar; altsoy, ana ve baba ile sağ kalan eştir.

tasarruflara karşı açacakları tenkis davalarında yasal mirasçı statüleri de devam etmektedir. Bu durumda kişinin saklı paylı mirasçı olması yasal mirasçılık sıfatını engellemediğinden statünün altındaki asıl olan yasal mirasçılık sıfatıdır. Bu görüşün dayanağı olan son gerekçe ise, yasal mirasçı kişilerin aslında murise kan bağıyla bağlı olmasıdır. Gerçekten de kanunun yasal mirasçı olarak addettiği kişiler murisin kan hısımları, sağ kalan eşi ve evlatlıklardır (TMK 495 – 500. maddeleri). Devletin yasal mirasçılığı ise bu durumda tali nitelikte kalıp kan hısımlığına ilişkin durumdan varestedir.

1.1. Ölüme Bağlı Tasarruf Kavramı

Ölüme bağlı tasarruflar genel itibariyle, şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflar ile maddi anlamda tasarruflar olarak ele alınmaktadır. Ölüme bağlı tasarruf kavramı mevzuatta açıkça tanımlanmamıştır. Yine de mevzuatın çeşitli maddelerinde ölüme bağlı tasarruflardan bahsedilmiştir. Genel anlamda ölüme bağlı tasarruf, ölen kişinin son isteklerini ifade eden hukuki işlemler olarak tanımlanabilir. Ölüme bağlı tasarruflar da içeriği ve şekli itibariyle bir hukuki işlem türüdür ve ölümlerle hüküm doğurmaktadır.

Klasik hukuk tekniğinde tasarruf kavramı, kişinin kendisine ait olan bir malvarlığı değerini devretmesi, sınırlandırması, tüketmesi veya muhteviyatının değiştirilmesi anlamında kullanılmaktadır⁷. Hukuki anlamda tasarruf kavramı dar ve geniş anlamıyla karşımıza çıkmaktadır. Dar anlamda tasarruf işleminden kasıt, malvarlığında bulunan bir hakkın/şeyin bizzat devrini, sınırlandırılmasını, sona erdirilmesini veya içeriğinin değiştirilmesini ifade eder⁸. Geniş anlamda tasarruf işlemi ise, bir hukuki ilişkinin doğrudan devrinin, sınırlandırılmasının, sona erdirilmesinin veya içeriğinin değiştirilmesinin konu edilmesidir.⁹ Konumuz itibariyle ölüme bağlı tasarruf kavramının dar mı yoksa geniş anlamda bir hukuki tasarruf olup olmadığı irdelenmelidir. Ölüme bağlı tasarruf kavramı TMK'nın sistematığına göre iki

Bu durumda saklı paylı mirasçıların aynı zamanda yasal mirasçı sıfatına da sahip olduğu anlaşılmaktadır.

⁷ **Vardar** Hamamcıoğlu, Gülşah. *Medeni Hukukta Tasarruf İşlemi Kavramı*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014, s. 45.

⁸ **Tekinay** Selahattin Sulhi/**Akman** Sermet/**Burcuoğlu** Haluk/**Altop**, Atilla; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*; 6. b., İstanbul: Filiz Kitabevi, 1988, s. 46.

⁹ **Hamamcıoğlu**, s. 37.

ayrı ana başlıkta ele alınmıştır. TMK 514 ila 530 maddeleri arasında düzenlenen hüküm başlığına göre “Ölüme Bağlı Tasarrufların Çeşitleri” ile TMK 531 ila 549 maddeleri arasında düzenlenen “Ölüme Bağlı Tasarrufların Şekilleri” olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölüme bağlı tasarruf çeşitleri kavramı aslında maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufları kast etmektedir. Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar ise murisin esasen ölümünden sonra hüküm doğurmasını istediği arzu ve isteklerini konu etmekte olup aşağıdaki bölümde kısaca bahsedilmiştir¹⁰. Bu durumda maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf türleri, “tasarruf işlemi” kavramının “dar anlamda tasarruf işlemi” yönünü teşkil etmektedir. Ölüme bağlı tasarruf şekilleri ise aşağıda açıklandığı üzere¹¹ kanunda sınırlı sayıda sayılmış olup ölüme bağlı tasarruf kavramının “geniş anlamdaki tasarruf işlemi” yönünü teşkil etmektedir. Bu durumda muris şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf çeşitleri olan vasiyetname veya miras sözleşmesi ile birtakım hukuki sonuçların doğmasını arzulamaktadır. Netice itibariyle, murisin arzuladığı şeyler maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf niteliğinde olup (dar anlamda hukuki tasarruf işlemi), bu arzuların şekle bürünmesine neden olan kalıplar ise şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf türüdür (geniş anlamda hukuki tasarruf işlemi). Dolayısıyla muris bir vasiyetname veya miras sözleşmesi ile bir arzusunu ileri sürdüğünde karma nitelikte bir hukuki tasarruf işlemini icra etmiş olur. Netice itibariyle ölüme bağlı tasarruf muris açısından gerçek anlamda bir tasarruf veya borçlandırıcı işlem mahiyetinde değildir.¹²

Hangi işlemlerin ölüme bağlı tasarruf sayılacağına dair öğretide birtakım kıstaslar benimsenmiştir. Bu tür benimsenmeler görüş birliği şeklinde tezahür etmemiş olup halen tartışmalı konumdadır. Öğretideki kıstaslara göre;

1. Öncelikle ölüme bağlı tasarruf işleminden bahsedilebilmesi için ortada ‘ölüm’ olayı bulunmalıdır. Ölüm olgusu ölüme bağlı tasarruf işleminin asıl varlık nedenidir.¹³ Borçlandırıcı işlemlerde ölüm bir vade veya süre niteliğini

¹⁰ Konuyla ilgili bkz. 1. Bölüm, 1.1.2.

¹¹ Konuyla ilgili bkz. 1. Bölüm, 1.1.1.

¹² **Serozan ve Engin**, s. 240.

¹³ **Akartepe**, Alparslan; *Ölünceye Kadar Bakma Sözleşmesi*, (2.b.), İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010, s. 35.

haiz olabilirken ölüme bağlı tasarruflarda ise tasarrufun varlık nedeni olup kurucu unsurudur.

2. Ölüme bağlı tasarruftan bahsedilebilmesi için lehtar kişinin kural olarak sağ olması gerekir.¹⁴ Ölüme bağlı tasarruf işlemi kişiler henüz sağ iken tanzim edilmektedir. Ancak hukuki sonuçları ise kazandırmada bulunanın ölümü ile ortaya çıkmalıdır. Yani murisin henüz ölmediği bir zaman diliminde tasarruf işlemi hukuki sonuçlarını doğurmaya başlamışsa ortada ölüme bağlı tasarrufun varlığından bahsedilemez. Burada kazandırmada bulunan taraf açısından duraksamaya mahal yoktur. Zira kişinin ölümü ile tasarruf kendiliğinden sonuçlarını doğurmaya başlamaktadır. Burada asıl düşünülmesi gereken ilgili tasarrufun karşı kazananıdır. Lehtar kişinin bu tasarruftan beklentisinin hukuki mahiyeti nedir? Murisin henüz sağ olduğu bir dönemde ölümü ile hüküm doğacağından bu işlemin karşı kazananı (lehtarı) kazanılmış hakka sahip değildir. Zira ölüme bağlı tasarruf işlemi muris tarafından vasiyetnamelerde her zaman tek taraflı irade beyanıyla geri alınabilir / miras sözleşmelerinde ise belli şartlar dahilinde sona erdirilebilir nitelikte olduğundan murisin son arzu ve istekleri değişkenlik gösterebilir. Bu durumda lehtar kişinin muhakkak hak sahibi olması beklenemez. Lehtarın bu durumda beklentisi ancak "ümit edilebilir bir hak beklentisi" olmaktadır. Bu durumun doğal sonucu ise murisin henüz ölmediği bir dönemde lehtarın bu ümit edilen hakkını güvence altına alabilmesi için başvurabileceği hukuki bir enstrüman bulunmamasıdır. Aynı şekilde ölüme bağlı tasarrufun kazandıran tarafında bulunan muris de bu ümit edilebilir haktan sorumlu tutulamayacaktır.¹⁵

3. Ölüme bağlı tasarruf içeriğinin ölüm olgusu gerçekleştikten sonra hüküm doğurması gerekir. Ölüme bağlı tasarruf iradesini ortaya koyan taraf henüz sağ iken yapmış olduğu bu tasarrufun hükümleri doğmamalıdır.

4. Ölüme bağlı tasarruf ölüm olgusu gerçekleştiğinde kendiliğinden hüküm doğduğundan ayrıca bir hukuki işlem veya eylemin ortaya çıkması gerekmemektedir.¹⁶

¹⁴ Dural ve Öz, s. 52.

¹⁵ Serozan ve Engin, s.61.

¹⁶ Dural ve Öz, s.50.

1.1.1. Şekli Anlamda Ölümüne Bağlı Tasarruflar

4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun Miras Hukuku kitabında ölümüne bağlı tasarruflar düzenlenmiştir (TMK 514-574). Mevzuata genel anlamda bakıldığında murisin ölmeden önce gerçekleşmesini istediği ölümüne bağlı tasarrufun hukuk dünyasında hüküm ve sonuç doğurabilmesi için şeklen bir kalıba sahip olması gerekmektedir. Bu kalıbı ise şekli anlamda ölümüne bağlı tasarruf türleri sağlamaktadır.¹⁷ Yani şekli anlamda ölümüne bağlı tasarruf kavramından, murisin ölümünden sonra hukuken sonuç doğurmasını istediği maddi anlamdaki istek ve iradesinin somut hukuki dünyada tezahürünü sağlayan şekil anlaşılmalıdır.¹⁸

Şekli anlamda ölümüne bağlı tasarruflar, TMK'nın Miras Hukuku kitabında sınırlı sayıda (numerus clausus) belirtilmiştir. Buna göre ilgili tasarruf şekilleri TMK 531-539 maddeleri arasında düzenlenen vasiyetname ile TMK 527-529 maddeleri arasında düzenlenen miras sözleşmesidir. Kanunda bu sınırlı sayıdaki tasarruf şekillerinden başka bir ölümüne bağlı tasarruf şekli düzenlenmemiş olup farklı tarzda ölümüne bağlı tasarruf iradesi ortaya koyulamamaktadır.¹⁹ Ancak bu sınırlı sayılılık ilkesinin günümüz teknoloji çağında yeniden değerlendirilmesi ve güncel gelişimlere ayak uyduran mevzuat çalışmalarının yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Zira insanlar bilgisayar, telefon vb. aletlerle iradelerini açıkça ortaya koyabilmektedir. Bu durumda “dijital ortamda düzenlenebilen ölümüne bağlı tasarrufların” ihdas edilip edilemeyeceği müstakbel tartışma konusu teşkil edebilecektir. Öğretide

¹⁷ **Arbek Ömer**; *Miras Hukukundan Ölümüne Bağlı İşlemlerde İrade Serbestisi Sınırlar ve Müeyyidesi*, Ankara: Vedat Kitapçılık, 2013, s. 28.

¹⁸ **Köprülü**, Bülent; *Miras Hukuku Dersleri*, 2. b., İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1985, (Miras Hukuku), s.123; **Ayiter** Nuşin ve **Kılıçoğlu** M. Ahmet, *Miras Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınları, 1989, s.72.

¹⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun (HGK) 2020/231 Esas ve 2022/1258 Karar sayılı ilamına göre de

“Ölümüne bağlı tasarruflar, şekli anlamda ölümüne bağlı tasarruflar ve maddi anlamda ölümüne bağlı tasarruflar olarak ikiye ayrılır. Şekli anlamda ölümüne bağlı tasarruf, miras bırakanın ölümünden sonra gerçekleşmesini ümit ettiği son arzularını kanunda öngörülen belli şekil şartlarına uygun olarak meydana getirmesidir. Bu tip tasarruflarda sınırlı sayı söz konusu olduğundan yalnızca vasiyetname ve miras sözleşmeleri şekli anlamda ölümüne bağlı tasarruf niteliği taşır. Bunların dışında herhangi bir işlem, şekli anlamda ölümüne bağlı tasarruf olarak kabul edilmez.”
www.karararama.yargitay.gov.tr – Erişim Tarihi (E.T) 01.02.2025.

bu durum yeni nesil ölüme bağlı tasarruf olarak ele alınmakta ve somut örneklerine ise Anglo-Sakson hukukunda rastlanmaktadır.²⁰

1.1.1.1. Vasiyetname

TMK 531 ila 539 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Vasiyetname muris tarafından ele alınan, tek taraflı irade beyanı teşkil eden bir ölüme bağlı tasarruf çeşididir. Vasiyetnameler hukuk tekniği bağlamında bir ölüme bağlı tasarruf işlemi olup ölüme birlikte hüküm doğurmaktadır. Vasiyetname, murisin ölüme birlikte hüküm doğurmasını arzu ettiği irade açıklamasının şeklini sağlayan işlemidir. Bu şekil sayesinde ki muris ölmeden önceki arzularını dış dünyaya ilan etmektedir. Murisin tek taraflı irade beyanıyla teşekkül eden vasiyetname yine murisin tek taraflı beyanı her zaman geri alınabilir. Vasiyetnamelerde murisin tek taraflı beyanı esas olduğundan murisin geri alma beyanı da tamamen murisin kendi iradesine bağlıdır. Bu durumda murisin geri alma beyanı hiçbir şarta bağlı tutulamaz.²¹ Vasiyetnamenin şekil türleri de kanunda belirtilmiş olup bu türler sınırlı sayıdadır. Buna göre vasiyet türleri sözlü vasiyet, resmi vasiyetname ve murisin kendi el yazısı ile kaleme aldığı el yazılı vasiyetnamedir.

1.1.1.1.1. Resmi Vasiyetname

Resmi vasiyetname TMK 532 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. TMK 532. maddesine göre, “*Resmî vasiyetname, iki tanığın katılımıyla resmî memur tarafından düzenlenir. Resmî memur, sulh hâkimi, noter veya kanunla kendisine bu yetki verilmiş diğer bir görevli olabilir.*” Maddeye göre resmi vasiyetnamelerde resmi memuriyet unsuru göze çarpmaktadır. Resmi vasiyetnamenin düzenlenmesi hususunda resmi memurlar kanunda örnek şeklinde sayılmıştır. Resmi memurdan anlaşılması gereken, sulh hâkimi,

²⁰ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Türkmen**, Ahmet; *Dijital Vasiyetname ve Vasiyetlerin Şekle Uygunluğunun Türk Pozitif Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi*, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2020;2, (Dijital Vasiyetname), s. 1242.

²¹ **Gönensay** Samim / **Birsen** Kemaleddin; *Miras Hukuku*, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1963, s. 116; **Kocayusufpaşaoğlu** Necip; *Miras Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul: Filiz Kitapevi, 1987, (Miras Hukuku) s. 127.

noter veya bu konuda yetkilendirilmiş başka bir görevli olabilecektir.²² Buna göre genel anlamda resmi vasiyetnamenin tanımı yapılacak olursa; resmi memur önünde beyan edilen, ilgili mevzuata göre tanzim edilen, iki tanığın da şahitliğinde yapılan ve vasiyette bulunan adına tek taraflı bir ölüme bağlı tasarruf işlemidir.²³ Çalışma alanımız sınırlı olup çalışma alanını genişletmemek adına resmi vasiyetnameye ilişkin kısaca açıklama yapılmıştır.

1.1.1.1.2. El Yazılı Vasiyetname

TMK 538.maddesine göre;

“El yazılı vasiyetnamenin yapıldığı yıl, ay ve gün gösterilerek başından sonuna kadar miras bırakanın el yazısıyla yazılmış ve imzalanmış olması zorunludur. El yazılı vasiyetname, saklanmak üzere açık veya kapalı olarak notere, sulh hâkimine veya yetkili memura bırakılabilir.”

Maddeye göre el yazılı vasiyetname nitelikli bir yazılı belgedir. Murisin, vasiyetnameyi başından sonuna kadar el yazısı ile hazırlaması kanunen zorunluluk arz etmektedir.

El yazılı vasiyetnamenin düzenlenmesi sadece muris tarafından yerine getirilmektedir. Bu durumda resmi memurun ve işlem tanıklarının dahil olması söz konusu değildir. Hatta bu yönüyle el yazılı vasiyetnameye “özel vasiyetname” de denilmektedir.²⁴

El yazılı vasiyetnamelerde ıslak imza bulunması zorunluluk arz etmektedir. Ancak günümüz şartları ele alındığında güvenli elektronik imzaların el yazılı vasiyetnamelerde kullanılabilmesi mümkün müdür? Bu soruya karşılık öğretilerde farklı cevaplar ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre²⁵ el yazılı vasiyetnamelerde güvenli elektronik imza ile imzalanmış bir metnin geçerliliğinden söz edilemez. Zira bu tür ölüme bağlı tasarrufun “el yazılı”

²² Yurtdışında vasiyetname düzenleme yetkisine sahip olan bir merci olarak Türk konsoloslukları örnek gösterilebileceği konusunda bkz.; **Kılıçoğlu** Yılmaz, Kumru; “*Resmî Vasiyetname*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 133, Kasım-Aralık 2017, s.378.

²³ **Kılıçoğlu**, *Miras Hukuku*, s. 114; **İmre** Zahit ve **Erman** Hasan: *Miras Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, İstanbul: Der Yayınları, 2014, s.81; **Dural/Öz**, *Miras Hukuku*,62; **Özğür** Ali İhsan; *Türk Medeni Kanunundan Önce ve Sonra Miras Hukuku*, Cilt I, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016, s.846; O. Gökhan **Antalya** ve İpek **Sağlam**, *Miras Hukuku*, İstanbul: Seçkin Yayınevi, 2015, s.120.

²⁴ **Serozan /Engin**, s. 323; **İmre/Erman**, s.71.

²⁵ **Serozan/Engin**, s. 327; **Gönen**, Doruk; *El Yazılı Vasiyetname*, İstanbul: Legal Yayınevi, 2007, s. 94.

olması nedeniyle el yazısı ile ihdas edilmiş bir metnin mekanik bir teknikle imza altına alınmış olması şeklin doğasına aykırıdır. Güvenli elektronik imza ile tanzim edilmiş bir metnin sıhhati her zaman şüphe barındıracaktır. Bu durumda Kanunun da aradığı şekil şartı salt el yazısı ile kaleme alınmış bir metin ve bu metnin tasarruf sahibi tarafından bizzat ıslak imzası ile tespit edilmiş olmasıdır. Ayrıca bu görüşün bir diğer savunma nedeni olarak, bir an için güvenli elektronik imza ile kaleme alınan vasiyetnamenin 5070 sayılı kanunun 5/1. maddesi uyarınca geçerli olabileceği düşünülse de kanunun 5/2. maddesinin buna izin vermediği görülmektedir. Öyle ki maddeye göre,

“Kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukukî işlemler ile banka teminat mektupları ve Türkiye’de yerleşik sigorta şirketleri tarafından düzenlenen kefalet senetleri dışındaki teminat sözleşmeleri, güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez”.

Güvenli elektronik imzalı vasiyetnamenin geçersiz olduğu görüşünün aksini savunan görüşe göre ise²⁶, güvenli elektronik imza ile tanzim edilmiş tasarruflar geçerli olabilir. Bu görüşün gerekçesi ise gelişen teknoloji çağında artık insanların kendi irade beyanlarını dijital ortamda ileri sürebildikleri ve bu irade beyanlarının şahsi unsurları ihtiva etmek kaydıyla meşru oldukları düşünülmektedir. Buna göre kişiler kendi iradelerini serbestçe dijital ortamda yazıya dökebilir ve bu yazılı iradelerini yine dijital ortamların sunduğu avantajlardan birisi olan ve mevzuatta bir yeri olan “güvenli elektronik imza” veya sair tekniklerle kendilerine münhasır hale getirmelerine bir hukuki engel bulunmamaktadır. TMK 538. maddesinin ihdas tarihindeki gelişmeler ile günümüz şartları arasında ciddi farklılıklar bulunduğundan, ihdas tarihindeki kısıtlılığın günümüzde bulunmayışı, kişilerin basmakalıp şekil şartlarına maruz bırakılmalarına neden olmamalıdır. Bu görüşe göre ihdas tarihindeki şekil şartı zorunluluğu ile günümüz şekil şartları değerlendirilmemeli ve 5070 Sayılı Kanun’un 5/1. maddesinin “*Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurur*” hükmü nazara alınarak güvenli elektronik imza ile tanzim edilen vasiyetnamelerin de geçerli olması gerektiği düşünülmektedir.²⁷

²⁶ Savaş, Abdurrahman; “İnternet Ortamında Yapılan Tek Taraflı Hukuki İşlemler ve Özellikle Elektronik Vasiyetname”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 2, 2007, s. 77.

TMK 538/2. maddesine göre, “*El yazılı vasiyetname, saklanmak üzere açık veya kapalı olarak notere, sulh hâkimine veya yetkili memura bırakılabilir.*” Maddeye bakıldığında murisin, el yazılı vasiyetnameyi kanunda belirtilen makamlara saklanmak üzere teslim etmesi yönünde takdir hakkı bulunmaktadır. Kanunda bu şekilde hüküm bulunmasının nedeni olarak, murisin son arzularını ihtiva eden ve hukuk dünyasında önemi haiz olan bir tasarrufun, kaybolması, çalınması veya yok edilmesinin önüne geçilmesi için murise bir öneri niteliğinde olduğu söylenebilir.²⁸

Vasiyetnamenin bu tür yetkili makamlara ibraz edilmemiş olması, vasiyetnamenin sıhhatini etkilememektedir.²⁹

1.1.1.1.3. Sözlü Vasiyet/Vasiyetname

TMK 539. maddesine göre, “*Miras bırakan; yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık, savaş gibi olağanüstü durumlar yüzünden resmî veya el yazılı vasiyetname yapamıyorsa, sözlü vasiyet yoluna başvurabilir.*” Öğretide bu tür tasarruf şeklinin farklı isimlerle anıldığı görülmektedir. Bir kısım yazara göre bu tür tasarruf işlemi için “sözlü vasiyet” tabiri kullanılmalıdır.³⁰ Zira bu yazarlar “sözlü vasiyetname” tabirinin kullanılması halinde “name” ekinin bir yazılı belge anlamı taşıdığı ve sözlü vasiyetin bir yazılı belge olduğu konusunda yanlış bir kanı uyandıracığı görüşündedirler. Bir kısım yazara göre ise bu tasarruf şeklinin “sözlü vasiyetname” olarak adlandırılması isabetlidir.³¹ Zira her ne kadar taraflar TMK 540. maddesi uyarınca işin başında sözlü olarak iradelerini ortaya koyarak tanıklar marifetiyle mahkeme huzurunda yazıya dökmüş olsalar da neticede mahkeme tarafından tespit olunan bir tasarruf işlemi söz konusu olmakta ve hukuk dünyasında üçüncü kişiler bu yazılı tespit vasıtasıyla “sözlü vasiyetnameden” haberdar olmaktadır. Aynı şekilde 10.08.2003 tarihinde Resmî Gazetede

²⁸Dural Mustafa, *El Yazısı ile Vasiyetname*, İstanbul: Cezaevi Matbaası, 1967, s.88; Oğuzman Kemal, *Miras Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitapevi, 1995, s. 124; Antalya, *Miras Hukuku*, s. 135.

²⁹Gönensay /Birsen, s. 109; Oğuzman, s. 125; Dural/Öz, s. 90; İmre/Erman, s. 80.

³⁰Güvenç Fikret; “*Sözlü Vasiyet*”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 52, S. 7 – 8 – 9, Temmuz – Ağustos – Eylül 1978, s. 468; Berki Şakir, *Miras Hukuku*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1975, s. 79; Gönensay/Birsen, s.110; Ayiter/Kılıçoğlu, s.90.

³¹Göktürk, Hüseyin Avni; *Miras Hukuku*, 2. Basım, Ankara: Sakarya Basımevi, 1947, s. 610; Oğuzman, s. 125; Dural/Öz, s. 88.

yayımlanan Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük³² 'ün 37. maddesi ile TMK 539. maddesinin başlıklarında ve metin içeriklerinde de “sözlü vasiyet” tabiri tercih edilmiştir.

1.1.1.2. Miras Sözleşmesi

Miras sözleşmesi, muris ile mirasçı veya üçüncü kişiler arasında yapılan, muris açısından ölüme bağlı tasarruf, karşı taraf açısından ise sözleşme sayılan iki taraflı bir hukuki işlemdir. Yani miras sözleşmesinin niteliğinde ikilik bulunmaktadır. Buna göre bu hukuki işlem muris açısından ölüme bağlı tasarruf niteliğinde iken karşı taraf için ivazlı veya ivazsız yapılabilen bir sözleşmedir. İki tarafı bağlayıcı bir hukuki işlem olması nedeniyle vasiyetnameden farklı olarak miras sözleşmesinden kural olarak tek taraflı irade beyanıyla dönülmesi mümkün değildir. Ancak kanunda sayılan nedenlerden biri ile miras sözleşmesinin ortadan kaldırılması mümkündür.(TMK 546 vd.)³³ Her ne kadar miras sözleşmeleri iki taraflı sözleşme türlerinden olsa da klasik sözleşmeler dışında miras sözleşmesinde mirasçıların ifa borcu ancak murisin ölümüyle birlikte doğmaktadır. Karşı tarafın ifa borcu ise ölümden bağımsız olarak doğabilmektedir.³⁴

TMK 545. maddesine göre,

“Miras sözleşmesinin geçerli olması için resmî vasiyetname şeklinde düzenlenmesi gerekir. Sözleşmenin tarafları, arzularını resmî memura aynı zamanda bildirirler ve düzenlenen sözleşmeyi memurun ve iki tanığın önünde imzalarlar.”

Buna göre geçerli bir miras sözleşmesinden bahsedilebilmesi için sözleşmenin “resmi vasiyetname şekline” uygun olarak tanzimi gerekmektedir.³⁵

Miras sözleşmesinin maddi içeriğine göre tasnifi söz konusudur. Buna göre murisin, terekedeki malının tamamını veya bir kısmını veya belirli bir malını sözleşmenin karşı yanı olan kişiye bırakması veya doğrudan mirasçı tayini şeklinde yapılması halinde buna “olumlu miras sözleşmesi” denir.

³² Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük (R.G 10.08.2003).

³³ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 128; **Öztrak**, İlhan; *Miras Hukuku*, 2.baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi, 1969, s. 34.

³⁴ **Serozan/Engin**, s. 176.

³⁵ Kanun maddesinde geçen resmi memur ibaresinden ne anlaşılması gerektiğine dair bkz. 1. Bölüm, 1.1.1.1.1.

Buna karşılık mirasçılardan birisinin mirastan feragat etmesini sağlayan nitelikte hazırlanan bir miras sözleşmesi ise buna da “olumsuz miras sözleşmesi (mirastan feragat sözleşmesi)” denir. Olumlu miras sözleşmesinin yasal dayanağı TMK 527. maddesidir. TMK 527. maddesine göre, “*Mirasbırakan, miras sözleşmesiyle mirasını veya belirli malını sözleşme yaptığı kimseye ya da üçüncü bir kişiye bırakma yükümlülüğü altına girebilir.*” Görüldüğü üzere miras sözleşmesiyle muris birtakım yükümlülükler altına girebilmektedir. Olumlu miras sözleşmesinde genellikle mirasçı atama veya vasiyet alacaklısı belirleme söz konusudur. Sözleşme içeriği bununla sınırlı olmayıp ayrıca farklı tasarruf türleri olan vasiyeti yerine getirme görevlisi atama, koşul ve yükleme belirlemesi de yapılabilir.³⁶

1.1.2. Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflarda muris birtakım istek ve arzularının ölümünden sonra hüküm doğurmasını hedeflemektedir. Vasiyetname veya miras sözleşmesi içeriklerine bakıldığında murisin vasiyetçi atama, mirastan çıkarma, vakıf kurma, nesep dışı çocuk tanıma veya başka konuları ilgilendiren istek ve talimatlarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu istek ve arzuların içine girdiği kalıp her zaman aynı olmamaktadır. Örneğin vakıf kurmak ve vasiyeti yerine getirme görevlisi tayini sadece “vasiyetname” ile yapılabilir.³⁷ Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf türleri aşağıda kısaca açıklanmıştır.

1.1.2.1. Mirasçı Atama

TMK 516. maddesine göre “*Miras bırakan, mirasının tamamı veya belli bir oranı için bir veya birden çok kişiyi mirasçı atayabilir.*” Maddeye göre murisin birden fazla kişiyi de mirasçı ataması mümkündür. Hükümde bir sınırlama bulunmadığından mirasçı atama işlemi hem vasiyetnamelerle hem de miras sözleşmesiyle yapılabilir.³⁸ Atanan mirasçının kişiliği hakkında

³⁶ Oğuzman, s.138; Ayiter/Kılıçoğlu, s.138; Dural/Öz, s.137.

³⁷ Gençcan, Ömer Uğur; *Miras Hukuku*, 3. Baskı, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2016, s.364; İnan/Ertaş/Albaş, s.242.

³⁸ Dural/Öz, 140; İnan/Ertaş/Albaş, s.210.

sınırlama bulunmadığından gerçek/tüzel kişiler ve hatta cenin veya kişiliği bulunmayan topluluklar da atanmış mirasçı olabilecektir.³⁹Atanmış mirasçıların yasal durumları ise TMK 599. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre atanmış mirasçılar da yasal mirasçılar gibidir. Atanmış mirasçılar da murisin ve terekenin borçlarından hem tereke mallarıyla hem de kişisel mallarıyla sorumludurlar. Nimet-külfet dengesi gözetilerek aynı şekilde atanmış mirasçılar da aktiflerden eşit derecede yararlanmaktadır.⁴⁰

1.1.2.2. Belirli Mal Bırakma

TMK 517/1. maddesine göre muris, bir kişiyi mirasçı olarak atamasına gerek kalmaksızın belirli bir mal bırakma iradesini ortaya koyabilir. Mirasçı olmayıp sadece belirli bir mal/şey ve/veya şeyler edinen kişiye “musaleh (vasiyet alacaklısı)” denilir.⁴¹ Vasiyet alacaklısı olarak atanan kişinin gerçek veya tüzel kişi ve hatta kişiliği bulunmayan topluluk olması da mümkündür.⁴²

Muris, vasiyetname veya miras sözleşmesi ile vasiyet alacaklısı tayin edebilir. Murisin ölüme bağlı tasarrufuyla mal edinecek kişinin bu yöndeki hakkı “talep etme” hakkıdır. TMK 600/1. maddesi uyarınca muris tarafından vasiyeti yerine getirme görevlisi tayin edilmişse, vasiyet alacaklısının mal talep hakkını karşılama borcu görevli tarafından ifa edilmelidir. Ancak muris tarafından bu yönde görevli tayini yapılmamışsa, bu durumda yasal ve/veya atanmış mirasçılar tarafından malın/şeyin teslimi borcu ifa edilecektir.⁴³

Vasiyet alacaklısı ile atanmış mirasçılık durumları farklıdır. Vasiyet alacaklısı murisin mirasçılarından sadece bir / bir şeyler talep edebilen ve mirasçı olmayan kişidir. Atanmış mirasçı ise murisin mirasçılarından birisi olur. Atanmış mirasçı murisin külli halefidir. Vasiyet alacaklısı ise murisin külli halefi olmayıp onun borçlarından sorumlu olmadığı gibi kendisine vaat edilen şey dışında terekeden alacaklı da değildir. Atanmış mirasçı TMK 559/1-3. maddeleri uyarınca murisin ölümü ile külli halef olup murisin miras hakkına kavuşup aynı zamanda borçlarından da sorumludur. Öyle ki atanmış

³⁹ Antalya, s.185.

⁴⁰ İmre/Erman, s.122.

⁴¹ Antalya, s.190.

⁴² Dural/Öz, s.151.

⁴³ Antalya, s.191.

mirasçı murisin borçlarından hem tereke malvarlığı ile hem de kendi şahsi malvarlığı ile sorumludur.⁴⁴ Vasiyet alacaklısının diğer mirasçılar gibi külli halef olması söz konusu değildir. Vasiyet alacaklısı cüzi halef sıfatına sahiptir. Bunun sonucu olarak vasiyet alacaklısının tereke borçlarından sorumluluğu söz konusu değildir. Ayrıca vasiyet alacaklısının sadece vaat edilmiş belirli bir şeyi talep etme hakkı vardır. Vasiyet alacaklısının doğrudan mülkiyeti kazanması söz konusu değildir.⁴⁵

1.1.2.3. Yedek Mirasçı Atama

TMK 520. maddesine göre “*Mirasbırakan, atadığı mirasçının kendisinden önce ölmesi veya mirası reddetmesi hâlinde onun yerine geçmek üzere bir veya birden çok kişiyi yedek mirasçı olarak atayabilir.*” Görüldüğü üzere murisin yedek mirasçı atayabilmesi için öncelikle bir mirasçı ataması yapmış olması gerekir. Asıl mirasçı olan kişinin mirasçılık vasfı ortadan kalktığına yedek mirasçının rolü başlamaktadır. Madde metninde sadece ölüm veya mirasın reddi halleriyle sınırlıymış gibi bir durum görünse de öğretide kabul edildiği üzere mirastan yoksunluk, feragat durumu, ıskat hallerinde de yedek mirasçı atanması mümkün görülmektedir.⁴⁶

1.1.2.4. Art Mirasçı Atama

TMK 521/1. maddesine göre, “*Mirasbırakan, ölüme bağlı tasarrufuyla önmirasçı atadığı kişiyi mirası artmirasçılığa devretmekle yükümlü kılabilir.*” Görüldüğü üzere muris, vasiyetname veya miras sözleşmesi vasıtasıyla art mirasçı tayini yapabilir. Art mirasçı atanması için öncelikle ön mirasçının bulunması gerekir. Ön mirasçı ile art mirasçı arasında bir nevi sıralı mirasçılık söz konusudur. Sıralamaya bakıldığında murisin vefatı üzerine öncelikle ön mirasçı mirasa sahip olmakta ve daha sonra bu mirası halefi olan art mirasçılığa devretmektedir.⁴⁷

⁴⁴ Dural / Öz, s. 142; Baygın, Cem: *Türk Miras Hukukunda Alacaklıların Korunması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005, s. 52. (Alacaklıların Korunması).

⁴⁵ Yargıtay 3. HD 2013/266 E ve 2013/1961 K sayılı ilamına göre de vasiyet alacaklısının, vasiyeti yerine getirme görevlisinden veya yasal/atanmış mirasçılardan sadece talep etme hakkına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Karar için bkz. (www.karararama.yargitay.gov.tr – E.T 11.07.2023).

⁴⁶ İmre/Erman, s.148; Oğuzman, s.152; Engin, Baki İlkay; *Yedek Mirasçılık*, İstanbul: Filiz Kitapevi, 2003, s.95.

⁴⁷ Dural/Öz, s.237; Öztan, s.328; İmre/Erman, s.151.

1.1.2.5. Vakıf Kurma

TMK 101. maddesine göre vakıf, *gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır*. Vakıf tüzel kişiliğe sahip bir mal topluluğu olup kuruluş amacına hizmet etmek maksadıyla mal topluluğunu bu yönde kullanmakta ve tasarruf etmektedir. İşte bu özgü amaca hizmet etmek uğruna murisin mal bırakmasına “vakıf kurma iradesi” denmektedir.⁴⁸ Muris bir vasiyetname ile veya miras sözleşmesi içerisinde vakıf kurma iradesini açıklayabilir.

1.1.2.6. Mirasçılıktan Çıkarma (Iskat)

TMK’da mirasçılıktan çıkarma ile ilgili hükümler 510 ila 513 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Mirasçılıktan çıkarma maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf türlerindedir. Mirasçılıktan çıkarma “cezai ve koruyucu çıkarma” olmak üzere ikiye ayrılır. Çıkarma türlerinin ihdas amaçları birbirinden farklı olup cezai çıkarma türünde amaç mirasçının miras hakkında pay almasını engellemek iken koruyucu çıkarma türü ise mirasçının ve onun altsoylarının miras hakkını almasını engellemektedir. Koruyucu çıkarmada amaç, mirasçının savurgan tutumuna karşılık terekenin aktiflerinin azalmasını engellemektir.⁴⁹

1.1.2.7. Vasiyeti Yerine Getirme Görevlisi Atama

TMK 550/1. maddesine göre muris, vasiyetnameyle bir veya birden çok vasiyeti yerine getirme görevlisi atayabilir. Maddede de açıkça belirtildiği üzere vasiyeti yerine getirme görevlisi tayini sadece “vasiyetname” yoluyla yapılabilmektedir. Buna göre murisin el yazılı, resmi vasiyetname veya sözlü vasiyetle atama yapması mümkündür. Vasiyeti yerine getirme görevlisinin görevi, murisin vasiyetnamesinde belirttiği istek ve talimatları yerine getirme, icraata dökme işidir. Muris bir veya birden fazla sayıda vasiyeti yerine getirme görevlisi tayini yapabilir. TMK 550/2. maddesine göre vasiyeti yerine getirme görevlisinin göreve başladığı sırada “fiil ehliyetine” sahip olması

⁴⁸Turan, Gamze; *Ölüme Bağlı Tasarrufları Hükümsüzlüğü*, Ankara: Turhan Yayınevi, 2009, s.24; Kılıçoğlu, s.158.

⁴⁹Yağcı Kürşat, *Cezai Mirasçılıktan Çıkarma*, Ankara: On İki Levha Yayınları, 2013, s.6.

gerekir. Buradan anlaşıldığı gibi vasiyeti yerine getirme görevlisinin atandığı sırada değil, “göreve başladığı sırada” tam ehliyetli olması aranmaktadır. Sınırlı ehliyetsiz bir kişinin ise vasiyeti yerine getirme görevlisi olarak atanması kabul edilemez.⁵⁰

1.1.2.8. Koşul ve Yüklemeler

TMK 515/1. maddesine göre, “*Mirasbırakan, ölüme bağlı tasarruflarını koşullara veya yüklemelere bağlayabilir. Tasarruf hüküm ve sonuçlarını doğurduğu andan itibaren, her ilgili koşul veya yüklemenin yerine getirilmesini isteyebilir.*” Koşul ve yüklemelerin hem vasiyetnamelerde hem de miras sözleşmelerinde belirlenmesi mümkündür.

Koşul kavramından anlaşılması gereken, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirsiz olan, gerçekleştiği takdirde birtakım hukuki sonuçların peydah olacağı bir hukuki olgudur.⁵¹ Koşul kavramı daha çok genel hükümler çerçevesinde değerlendirilse de miras hukuku açısından ayrı bir konuma sahiptir. Buna göre miras hukukunda koşul, ölüme bağlı tasarruf içeriğine göre şüpheli bir olaya bağlanan, anılan rizikonun gerçekleşmesi üzerine ölüme bağlı tasarrufun hüküm doğurmasını amaçlayan bir enstrümandır.⁵² Genel hükümler çerçevesinde olduğu gibi ölüme bağlı tasarrufa bağitlanan koşulların da geciktirici veya bozucu koşul olarak belirlenmesi mümkündür. Buna göre şüpheli olayın gerçekleşmesi durumunda ölüme bağlı tasarrufun hüküm doğurması halinde “geciktirici koşula bağlı ölüme bağlı tasarruf”, şüpheli olayın gerçekleşmesi halinde ölüme bağlı tasarrufun hükmünü kaybetmesi durumunda ise “bozucu koşula bağlı ölüme bağlı tasarruf” söz konusu olmaktadır.⁵³ Yükleme de vasiyetname veya miras sözleşmesinde kararlaştırılabilen bir maddi anlamda ölüme bağlı tasarruftur. Yükleme, murisin bazı kişilere bir şeyi yapması veya yapmaması yönünde verdiği görevleri ifade etmektedir. Bu nedenle yükleme bir nimet değil külfet

⁵⁰ **Kocaağa**, Köksal; *Vasiyeti Yerine Getirme Görevlisi*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2006, s.58; **Dural/Öz**, s.185.

⁵¹ **Hatemi Hüseyin/ Gökyayla Emre**, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 4. bs., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017, s. 372; **İmre/Erman**, s. 135; **Kılıçoğlu**, *Borçlar Hukuku*, s. 951.

⁵² **Oğuzman**, s.145; **Serozan/Engin**, s. 352.

⁵³ **Antalya**, s.193.

olgusudur.⁵⁴ Yüklemenin aslında tamamen bir vazife türü olduğu, kişiler lehine hiçbir olumlu katkısı olmadığı düşünülmektedir. Kısacası yükleme bir alacak sebebi değil, görev sebebidir.⁵⁵

⁵⁴**Dural/Öz**, s.167; **Yıldırım**, Abdülkerim; *Türk Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyetler*, Ankara: Turhan Kitapevi, 2004 (Şart ve Mükellefler), s. 97; **Köprülü**, s.180.

⁵⁵**Yıldırım**, *Şart ve Mükellefiyetler*, s. 99; **Zengin** Özküçükparlak, Burcu. *Ölüme Bağlı Tasarruflarda Yükleme ve Yüklemenin Tenfizine İlişkin Sorunlar*; Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1, 2024,s.517 (Yükleme); **Dural/Öz**, s. 162.

2. BÖLÜM

ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN İPTAL SEBEBİ OLARAK EHLİYETSİZLİK VE İRADE SAKATLIKLARI

Her hukuki tasarrufta olduğu gibi ölüme bağlı tasarruflarda da geçersizlik ve iptal sebepleri mevcut olabilmektedir. Türk Medeni Kanunu, Borçlar Kanunu ve sair mevzuatta genel hükümler çerçevesinde iptal sebeplerinin ihdas edilmesinin yanı sıra özellikle TMK 557. maddesinde düzenlenen iptal sebepleri içerisinde yer alan ehliyetsizlik ve irade sakatlıkları hallerinin ayrıntılı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Buna göre bu bölümde TMK 557. maddesi incelenecektir.

TMK 557. maddesinde sayılan ölüme bağlı tasarruflarda iptal sebepleri sınırlı sayıda sayılmış olup bunlar haricinde bir nedenle bir ölüme bağlı tasarrufun iptal yaptırımına tabi tutulamayacağı kabul edilmektedir. Bu hukuki nedenler kanunda genel ifadeyle “ehliyetsizlik, irade sakatlığı, hukuka ve ahlaka aykırı içerikler ile şekle aykırılık” olarak düzenlenmiştir.⁵⁶

2.1. Ehliyetsizlik

2.1.1. Genel Anlamda Ehliyet Kavramı

Hukuk dünyasında kişilerin birtakım hukuki işlemleri yapabilmeleri için ehliyet hususu bir geçerlilik şartı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişiler hukuki sonuç doğurmak üzere birtakım hukuki işlemler yapmakta ve iradelerini ileri sürmektedir. Bunun geçerli olması da kural olarak kişilerin hak ve fiil ehliyetine sahip olmalarından geçmektedir.

Ehliyet hususu genel olarak hak ehliyeti ve fiil ehliyeti olmak üzere ikiye ayrılır. Hak ehliyeti genel anlamda TMK 8. maddesi de gözetildiğinde kişilerin hak ve borçlara sahip (ehil) olabilmesini ifade eder.⁵⁷ TMK 28.

⁵⁶ **Ruhi** Canan / **Ruhi** Ahmet Cemal; *Ölüme Bağlı Tasarruflar ve İptali*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015, (Ölüme Bağlı Tasarruflar), s. 246. Türk hukukunda ölüme bağlı tasarruflar yönünden TMK 557. maddesinde sayılan nedenlerden biriyle iptal davası açılabilmesi mümkündür. Buna karşın uluslararası hukukta bu türden iptal davalarının açılmasına gerek kalmaksızın ilgili tasarruflar geçersiz kılınmaktadır. Örneğin Çin Hukukunda ölüme bağlı tasarruflar yönünden iptal davası türü ihdas edilmemiş olduğuna dair bkz. **Türkmen**, Ahmet; *Çin Medeni Kanununa Genel Bir Bakış*, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl 8, Sayı 16, Aralık 2020, s. 407-447 (Çin Medeni Kanunu), s. 438.

⁵⁷ Madde gerekçesine göre,

maddesine göre, hak ehliyeti, kişinin tam ve sağ doğmak koşulu ile ana rahmine düşmesinden itibaren başlar. Hak ehliyetinde kişilerin eşitliği söz konusudur.⁵⁸ Tüzel kişilikler açısından da hak ehliyeti söz konusu olup tüzel kişiliklerinin kurulmasından itibaren geçerli olmaktadır.

Fiil ehliyeti ise TMK 9. maddesinde ihdas edilmiştir. Maddeye göre “*Fiil ehliyetine sahip olan kimse, kendi fiilleriyle hak edinebilir ve borç altına girebilir.*” Kişilerin fiil ehliyeti, hukuki bir işlemle hak sahibi olabilmelerini ve aynı şekilde borç altına girebilmelerini ifade eder.⁵⁹ Hak ehliyetinde salt kişilikler nazara alınırken fiil ehliyetinde hak edinme ve borç altına girebilmeyi sağlayan iş/işlemler esas alınmaktadır.⁶⁰ Hak ehliyeti, fiil ehliyetinin ön varlık nedenidir. Hak ehliyeti olmayan bir kişinin fiil ehliyetinden de bahsedilemez.

Fiil ehliyetinin borçlandırıcı işlemler yapma ve tasarruf işlemlerinde ayrı ayrı durumları söz konusudur. Borçlandırıcı işlemler, kişinin belirli bir davranışta bulunarak pasif malvarlığının artmasına neden olan işlemlerdir.⁶¹ Tasarruf işlemlerinde ehliyetten anlaşılması gereken ise, kişinin malvarlığı

“Maddenin “A. Şahsiyet” şeklindeki konu başlığı bu maddelerde genellikle ehliyet konusu düzenlenmiş olduğundan “A. Genel olarak” şeklinde değiştirilmiştir. Maddenin “I. Medeni haklardan istifade” şeklindeki kenar başlığı ise “I. Hak ehliyeti” şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişiklik 1984 tarihli Ön tasarıdan aynen alınmıştır. Gerek öğretide gerek yargı kararlarında bu maddenin “hak ehliyeti”, bundan sonraki maddenin ise “fiil ehliyeti” ile ilgili olduğu kabul edildiğinden “medeni haklardan istifade” yerine “hak ehliyeti”, “medeni hakların kullanılması” yerine ise “fiil ehliyeti” deyimleri kullanılmıştır. Maddenin birinci fıkrasında “Her şahıs...” sözcükleri yerine “Her insan...” sözcükleri kullanılmıştır. Gerek 1971 gerek 1984 tarihli Ön tasarılar da isabetle kullanılan bu sözcükler, maddede düzenlenen bu ehliyetin insanlarla ilgili olduğunu ve temel bir insan hakkı olmasını vurgulaması açısından amaca daha uygun düşmektedir. Maddenin ikinci fıkrası da 1971 ve 1984 tarihli Ön tasarılar uygun olarak yeniden kaleme alınmıştır. Birinci fıkrada olduğu gibi ikinci fıkrada da hak ehliyetinde eşitlik ilkesinin belirlenmesinde “Herkes” sözcüğü yerine “Bütün insanlar” sözcükleri kullanılmıştır.” **Oğuzman M. Kemal / Seliçi, Özer /Saibe Oktay-Özdemir, Kişiler Hukuku, 15. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2015, s.40.**

⁵⁸İmre/Erman, s.59.

⁵⁹Ayan Mehmet / Ayan Nurşen, *Kişiler Hukuku*, 3. Baskı, Konya 2011, s. 20; Hatemi Hüseyin / Oğuztürk Burcu Kalkan, *Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler)*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013, s. 12.

⁶⁰Kılıçoğlu, s.220; Öztan, Bilge; *Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar*, 7. bs., Ankara: Turhan Kitabevi, 1997, (Şahsın Hukuku), s.51.

⁶¹Dural / Sarı, s. 172; Akipek Jale G./ Akıntürk Turgut / Ateş Derya, *Türk Medeni Hukuku, (Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku)*, C. 1, 12. bs., İstanbul: Beta Yayıncılık, 2015, s. 283.

üzerinde devir, sınırlama, malvarlığı içeriğini değiştirme veya sonlandırma işlemlerinin yapılmasıdır.⁶²

Fiil ehliyetine sahip bir kişinin yaptığı eylem ve işlemlerden ötürü sorumlu olması söz konusudur. Tam fiil ehliyeti için kişinin ergin olması, kısıtlanmamış olması ve ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. Bazı durumlarda ehliyetsizlik ve sınırlı ehliyetlilik de söz konusu olabilmektedir.

Fiil ehliyeti için aranan şartlardan birisi, kişinin ergin olmasıdır. Ergin olmasından kasıt kişinin fiil veya işlem esnasında TMK 11/1. maddesi uyarınca 18 yaşını doldurmuş olmasıdır.⁶³ Eski kanun döneminde erginlik “rüş” ibaresi ile anılmaktaydı.

2.1.2. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Ehliyet

Türk Medeni Kanunu’nun miras hukuku kitabının ikinci bölümünde ölüme bağlı tasarruflardan bahsederken öncelikle “tasarruf ehliyetinden” bahsedilmiştir. Bu durum kanun koyucunun da nazarında ne kadar ehemmiyeti haiz olduğunu göstermektedir. Kanunun tasarruf ehliyeti başlığı altında 502. maddesinde genel olarak ehliyet şartlarından, 503. maddesinde miras sözleşmesindeki ehliyetten ve 503. maddesinde ise iradeyi sakatlayan hallerden bahsedilmiştir.

Buna göre kanun sistematığı de gözetilerek ölüme bağlı tasarruflarda ehliyetin, murisin ölüme bağlı tasarrufta bulunabilmesi için gereken ehliyet şartlarını ifade ettiği kabul edilir. Yani murisin ölüme bağlı tasarruf türleri olan miras sözleşmesi veya vasiyetname hazırlaması için aranan ehliyet şartları kastedilmektedir.⁶⁴ Tasarruf ehliyetinin hangi aşamada irdeleneceği hususunda genel kabule göre “ölüme bağlı tasarrufun yapıldığı ana” göre tayin edilmelidir.⁶⁵ Buna göre murisin ölüme bağlı tasarruftan evvelki

⁶²Oğuzman M. Kemal / Barlas, Nami, *Medeni Hukuk*, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2015 s. 175; Akipek / Akıntürk / Ateş, s. 283.

⁶³Aynı yönde karar için bkz. Yargıtay 8. HD 2013/17156 E ve 2014/6102 K sayılı ilamı- (www.kazanci.com – E.T 16.07.2023).

⁶⁴İnan/Ertas/Albaş, s. 164.

⁶⁵İnan/Ertas, s.231; Özüğür, s.812; Ölüme bağlı tasarrufta ehliyet konusunda öğretilerde verilen örneğe bakıldığında, morfin iğnesi alan bir kanser hastasının resmi vasiyetname düzenlenmek istediğinde morfin iğnesi etkisi altındayken notere irade ve isteklerini iletmesi anı ile aradan belli bir süre geçtikten sonra noterin hazırlamış olduğu metni imzalamada anında morfinin etkisi kalkmışsa, bu durumda işlemin yapılma anında (evrakın imzalanması anında) ehliyetinin var olduğu ve iptal davası açılmayacağı hakkında bkz. Serozan/ Engin, s. 278.

dönemde ehliyetsiz veya tasarruf yapıldıktan sonraki dönemde ehliyetsiz olmasının etkisi yoktur. Murisin ehliyetsiz olduğu bir dönemde tasarruf işlemi gerçekleştirilmişse, bu durumda iptal davası açılabilir. Ancak muris yine de bu tasarruf işleminin içeriği ile iradesini ortaya koymak istiyorsa tekrardan tasarruf işlemini inşa etmesi gerekecektir.⁶⁶

Ölüme bağlı tasarruf işlemleri “şahsa sıkı sıkıya bağlı” haklardandır. Şahsa sıkı sıkıya bağlı olan hakların şahıslarca bizzat kullanılması gerekir ve ölüme bağlı tasarruflar bağlamında temsil yasağı söz konusudur. Buna göre muris, ölüme bağlı tasarrufta bulunma yönündeki iradesini vekaleten veya temsilen başkasının iradesine teslim edemez.⁶⁷ Öğretide bu durumun nedenleri olarak birincisi “animus testandi” ilkesi ele alınmaktadır. Buna göre murisin ölmeden önceki son isteklerini vekil/temsilciye iletmesine karşılık vekil/temsilcinin tam manasıyla istekleri anlayıp anlamadığı şüphede kalacağından tasarruf işlemine dökülmesi sakıncalıdır. Bu durumda murisin şahsen kendisinin iradesini ortaya koyması gerekmektedir. İkinci sebep olarak ise, murisin tek taraflı yapmış olduğu tasarruflarda istediğini yapabilmesi, isterse yapmış olduğu tasarrufu değiştirebilmesi ve hatta ortadan kaldırabilmesi de mümkün olduğundan bu anlık değişimleri vasıtalı olarak yerine getirmesinin hukuk mantığına ters düştüğü, bu nedenle murisin bizzat kendisinin iradesini şekillendirmesi gerektiği düşünülmektedir.⁶⁸

Aynı şekilde muris, ölüme bağlı tasarrufundan kimin faydalanacağına dair takdirini de elinde tutmalıdır.⁶⁹ Buna göre işlemde faydalanacak kişinin kim olduğunu başkasının tercihine bırakmamalıdır. Bu durum “animus testandi” ilkesi ile de örtüşmektedir. Vasiyeti yerine getirme görevlisi atanmış

⁶⁶ **Ayan**, s.120; **Eren** Fikret; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21. bs., Ankara: Legal Yayınevi, 2017,(Borçlar Hukuku) s.19.

⁶⁷ Aynı yöndeki içtihat için bkz. Yargıtay 2. HD 1983/978 E ve 1983/2735 K sayılı ilamı - www.karararama.yargitay.gov.tr – E.T 16.07.2023. Öğretide ölüme bağlı tasarruflardaki temsil yasağı ilkesi ve ehliyet durumu yorumlanırken, fiil ehliyeti ile hak ehliyeti bir bütün olarak görülmektedir. Buna göre ehliyetsizlik nedeniyle fiil ehliyeti olmayan bir kişinin ölüme bağlı tasarrufları ihdas etmesinde adeta hak ehliyetine dahi sahip olmadığı yönünde teşbih yapılmaktadır. Bu görüşe göre kişilerin ölüme bağlı tasarruflarda sınırlı ehliyetsiz konumunda olamayacaklarına dair bkz. **Serozan ve Engin**, *Pratik Çalışmalar*, s. 278.

⁶⁸ **Eren**, *Borçlar Hukuku*, s.16.

⁶⁹ **Ayiter** Nuşin; *Miras Hukuku*, 4. bs., Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1978, s.40; **Eren**, Fikret; *Türk Hukuku'nda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davası*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1966, (İptal Davası), s.16.

olması bu duruma istisna teşkil etmemektedir. Memurun görevi sadece murisin isteklerini layıkıyla yerine getirmekten ibarettir.

2.1.2.1. Vasiyetnamelerde Ehliyet

Vasiyetnamede ehliyet şartları TMK 502. maddesinde ana hatlarıyla belirtilmiştir. TMK 502. maddesine göre “*Vasiyet yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip ve on beş yaşını doldurmuş olmak gerekir.*” Hükme göre vasiyet düzenlenmesi için aranan ehliyet şartlarını “*ayırt etme gücüne sahip olmak ve 15 yaşın doldurulması*” olarak sıralayabiliriz. Vasiyete ilişkin bu genel ehliyet şartları, el yazılı vasiyetnamelerde, resmi vasiyetnamelerde ve sözlü vasiyette geçerlidir.

Ülkemizde yabancılık unsuru barındıran nice hukuki işlemlere tanık olunmaktadır. Bunun bir örneğini de ölüme bağlı tasarruflardaki yabancılık unsuru teşkil etmektedir. İçerisinde yabancılık unsuru barındıran her işlem ve eylem, ilgilileri 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanununa sevk etmektedir. Anılan kanunun 20. maddesi miras hukukuna ilişkin kuralları ihtiva etmektedir. Konumuzla ilgisi bulunan kısmı ise Kanunun 20/5. maddesidir. Maddeye göre “*Ölüme bağlı tasarruf ehliyeti, tasarrufta bulunanın, tasarrufun yapıldığı andaki millî hukukuna tâbidir*”. Bu durumda içerisinde yabancılık unsuru barındıran bir ölüme bağlı tasarruf varsa, tasarrufta bulunanın tasarrufun yapıldığı anda tabi olduğu milli hukuka göre kurallar tayin edilecektir. Buradaki “millî hukuktan” anlaşılması gereken, kişinin vatandaşlık bağıyla bağlı olduğu ülkenin ilgili yasal mevzuatına tabi olmasıdır. Dolayısıyla kişinin ölüme bağlı tasarrufu yaptığı andaki vatandaşlığı işlemin akıbetini belli edecektir. Örneğin bir Türk vatandaşının ABD sınırları içerisinde vasiyetname düzenlemesi halinde, Türk yargısının önünde görülecek ihtilafta 5718 sayılı Kanunun 20/5. maddesi uyarınca Türk hukuk kuralları uygulanacaktır. Bu kişinin işlem anından bir gün sonra dahi vatandaşlığını değiştirmesi, işlemin Türk hukukuna tabi olmasını engellememektedir.⁷⁰

⁷⁰ Berki, Osman Fazıl; *Kanuni Miras ve Ölüme Bağlı Tasarruflardan Doğan Kanun İhtilafları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1960, s.40.

2.1.2.1.1. Ayırt Etme Gücünün Bulunması

Ayırt etme gücüne ilişkin genel düzenleme TMK 13. maddesidir. TMK 13. maddesine göre,

“Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir.”

Bu madde tüm hukuki eylem ve işlemler ilgili muteber bir kurum olan ayırt etme gücünün mahiyetinden söz etmektedir. Ayırt etme gücü kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda açıkça bir tanımlama yapılmamış olsa da mefhumu muhalifinden bir anlam çıkarmak mümkündür. Buna göre kanun lafzına binaen tanımlama yapılacak olursa ayırt etme gücü; yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmamayı ifade etmektedir.

Öğretide de kanun lafzına yakın olarak genel bir tanımlama yapılmaktadır. Buna göre ayırt etme gücü, kişilerin yaptıkları eylem ve işlemlerin sebep ve sonuçlarını idrak edebilme, doğru ile yanlış ayırabilme yeteneğidir.⁷¹ Ayrıca ayırt etme gücünün kabulü yönünde iki temel unsur söz konusudur. Birinci temel unsur “makul davranma iradesini” ortaya koymaktır.⁷² Yani kişiler somut dünyada karşılaştıkları sorunlarda ortalama bir insanın gösterdiği akli faaliyetleri kullanarak doğruya yönelme ve yanlıştan uzaklaşma iradesine sahip olmalıdır. Buna sahip olan bir kişi “makul davranabilme” yeteneğine sahip sayılır. Bir kısım yazara göre bu iradenin bulunması, ayırt etme gücünün “zihni unsurunu” teşkil etmektedir.⁷³ Ancak bu unsur öğretide bir kısım yazarlarca ayırt etme gücünün tanımlanmasında yetersiz kalması nedeniyle eleştirilmektedir. Bu eleştiriye göre, ayırt etme gücüne sahip bir insanın akla ve mantığa aykırı anlık eylemlerinin olabilmesi mümkündür. Bu durumda kişilerin salt mantıklı davranıp davranmadığına göre değerlendirme yapılmamalı, ayrıca kişilerin

⁷¹Akipek/Akıntürk, s.286; Helvacı, Serap; *Gerçek Kişiler*, 4.baskı İstanbul: Legal Yayıncılık, 2012, s.33; Köprülü, s.201.

⁷² Oğuzman /Seliçi /Özdemir, *Kişiler Hukuku*, s. 48; Öztan, s. 67.

⁷³ Tekinay, Selahattin Sulhi; *Medeni Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku*, 6. bs., İstanbul: Filiz Kitabevi, 1992, (Medenî Hukuk) s.201; Aral, s.734.

psikolojik çözümlenmesinin de yapılması gerektiği savunulmaktadır.⁷⁴ Bir diğer unsur ise kişilerin makul davranabilme ve aklını kullanabilme yeteneğini ortadan kaldıracak veya önemli ölçüde sekteye uğratabilecek dış etkenlerin bulunmamasıdır. Kanunda bu durumlar yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk gibi örnek şeklinde sayılsa da bu nedenler sınırlı sayıda değildir. Bu tür durumlardan arı olarak kişinin iradesini ortaya koyabilmesi, ayırt etme gücünün “iradi unsurunu” teşkil etmektedir.⁷⁵

Ayırt etme gücünü sekteye uğratan bir örnek madde metninde geçtiği gibi “yaş küçüklüğü”dür. Yaş küçüklüğünün ne anlama geldiği kanunda açıkça açıklanmamıştır. Yaş küçüklüğü ibaresi insanın biyolojik durumunu ifade etmektedir. Yaş küçüklüğünde kişide aranan nitelik akli olgunluğa ulaşılmasıdır. Yaşı küçük olan insanların biyolojik ve fizyolojik anlamda iradeden ve akli davranma yeteneğinden yoksun olduğu aşikardır. Bu durumun kanunda ayırt etme gücü şartı olarak aranması işin doğası gereği makul durmaktadır. Yaş küçüklüğündeki maksat akli olgunluk olduğundan bu olgunluk anının ne zamandan itibaren geçerli olduğu konusunda üç farklı yaklaşım benimsenmiştir. Birinci yaklaşıma göre, Roma hukukundan beri geçerli olan belirli bir yaş tayininin yapılmasıdır. Bu yaklaşıma göre mevzuatta belirli bir yaş kıstas alınmalı, bu yaşın altında olanlar kesin bir şekilde yaş küçüklüğü nedeniyle ayırt etme gücüne sahip olmadığı kabul edilmelidir.⁷⁶ Bir diğer yaklaşım ise, ayırt etme gücünün kişinin taşıdığı niteliklere göre belirlenmesidir. Bu yaklaşım Mecelle döneminde kabul edilmiştir. Anılan yaklaşıma göre, kişinin bir hukuki işlemde ne kadar aldanabileceği, aldanmaya ne kadar müsait olabileceğine göre yaş küçüklüğünün tayin edilmesi gerektiği düşünülmüştür.⁷⁷ Yaş küçüklüğü konusunda benimsenen son yaklaşım ise mahkeme takdiridir. Buna göre yaş kriterinin ilgili hukuki işlem nazarında geçersizliğini tayin etme yetkisi

⁷⁴Akipek / Akıntürk / Ateş, s. 283; Zevkliler, Aydın/ Acabey, Beşir/ Gökyayla, Emre. *Medeni Hukuk (Giriş, Başlangıç Hükümler, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku)*, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2000, s. 237.

⁷⁵Oğuzman/Seliçi/Özdemir, s. 49; Tekinay, s. 201; Öztan, s.34.

⁷⁶Akıncı Şahin, *Roma Hukuku Dersleri*, 2. Baskı, Konya: Sayram Yayınları, 2003, s. 197; Saymen, Ferit H.; *Türk Medeni Hukuku (Şahsın Hukuku)* II. Cilt. İstanbul: Hak Kitabevi, 1948, s. 89.

⁷⁷Saymen, s. 90; Kaşıkçı Osman, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Mecelle*, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 1997, s. 209.

hâkime aittir. Hâkim her somut olaya göre yaş küçüklüğünün işleme etkisini işlem anında tarafların durumuna göre yorumlamalı, akla uygun olup olmadığını takdir etmeli, salt yaş ve taraf niteliğine bağlı kalmamalıdır. Bu yaklaşım Türk hukuku açısından da kural olarak geçerlidir.⁷⁸

Ayırt etme gücünü sınırlayan bir diğer durum da “akıl hastalığı”dır. Akıl hastası olan kişilerin ayırt etme gücüne sahip olamayacağı hususu Roma hukukundan beridir akli davranma kriteri bazında işin doğası gereği kabul edilmiştir. Akıl hastalığı mevzuatta açıkça tanımlanmamıştır. Bu durumda öğretide yapılmış genel tanımlamalar ele alınmıştır. Genel tanımlamaya göre akıl hastalığı, kişilerin zihni fonksiyonlarında bozukluk olmasıdır.⁷⁹ Ancak hangi bozukluğun akıl hastalığı sayılacağı hususu tıp bilimini ilgilendirmektedir.⁸⁰ Kural olarak akıl hastalarının ayırt etme gücünü haiz olmadığı kabul edilse de bu durum her somut olayda ayrı ayrı ele alınmalıdır.⁸¹ Her akıl hastalığı ayırt etme gücünün saf dışı kalmasına sebebiyet vermemektedir. Kişide mevcut olan hastalığın, kişinin ayırt etme gücünü etkileyebilmesi için akli davranma yeteneğinde azalma, kaybolma ve sair zarara neden olması gerekir.⁸² Burada önemli olan hâkimin somut olayda ne şekilde kanaate sahip olacağıdır. Takdir edileceği üzere akıl hastalığının varlığı ve hukuki işlemin sıhhatini etkilemesi hususu tıp biliminin yardımıyla ortaya çıkarılabilir.⁸³ Burada tıp biliminin tespiti mahkeme nazarında bilirkişi

⁷⁸ Saymen, s. 90; Öztan, s. 73.

⁷⁹ Akipek / Akıntürk / Ateş, s. 290.

⁸⁰ Zevkliler / Acabey / Gökyayla, s. 243.

⁸¹ Öztan, s. 73.

⁸² Oğuzman / Seliçi / Özdemir, s. 54.

⁸³ Akipek / Akıntürk / Ateş, s. 291; Zevkliler / Acabey / Gökyayla, s. 246. Yargıtay 3. HD'nin 2016/5381 E. ve 2017/15660 K. Sayılı ilamına göre de

“Bilindiği üzere; davranışlarının, eylem ve işlemlerinin sebep ve sonuçlarını anlayabilme ve değerlendirme ve ayırtedebilme kudreti (gücü) bulunmayan bir kimsenin kendi iradesi ile hak kurabilme, borç (yükümlülük) altına girebilme ehliyetinden söz edilemez. Nitekim, Medeni Kanununun “fiil ehliyetine sahip olan kimse kendi fiilleriyle hak edinebilir ve borç altına girebilir” biçimindeki 9.madde hükmüyle hak elde edebilmesi, borç (yükümlülük) altına girebilmesi, fiil ehliyetine bağlanmış; 10.maddesinde de, fiil ehliyetinin başlıca koşulu olarak ayırtım gücü ile ergin (reşit) olmayı kabul ederek “ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan bir ergin kişinin fiil ehliyeti vardır” hükmünü getirmiştir. “Ayırtım gücü eylem ve işlev ehliyeti olarak da tarif edilerek, 13.maddesinde “yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes bu kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir” demek suretiyle açıklanmış, ayrıca; ayırtım gücünü ortadan kaldıran önemli nedenlerden bazılarında değinilmiştir. Hemen belirtmek gerekir

raporu mahiyetindedir. Bu konuda kendisine başvuru bilirkişi, kişide akıl hastalığının bulunup bulunmadığını, var ise bu hastalığın yapılan hukuki işlem nazarında mantıki davranma yeteneğini engelleyip engellemediğini tespit etmeli ve bu yönde detaylı rapor hazırlamalıdır.

Ayırt etme gücünü sınırlayan bir diğer durum da “akıl zayıflığı”dır. Akıl zayıflığı da kanunda açıkça tanımlanmamıştır. Yapılan genel tanıma göre akıl zayıflığı, kişinin akli fonksiyonlarında gelişmenin azlığı, gerileme veya duraklamanın bulunmasını ifade eder.⁸⁴ Akıl hastalığı ile akıl zayıflığı benzer kavramlar gibi görünse de hukuki anlamda farklılık arz etmektedir.⁸⁵ Kural olarak akıl zayıflığı bulunan kişilerin ayırt etme gücü mevcutken, akıl hastalarında kural olarak mevcut değildir.⁸⁶ Öğretide kör ve sağırın akıl zayıflığına sahip olup olmadıkları tartışma konusudur. Ancak çoğunluk görüşüne göre bu durumlar tek başına akıl zayıflığı nedeni sayılmaz, bu durumların akıl sağlığına ve iradeye ne kadar etki edeceği araştırılmalıdır.⁸⁷

ki, Medeni Kanununun 15.maddesinde de ifade edildiği üzere, ayırtım gücü bulunmayan kimsenin geçerli bir iradesinin bulunmama nedeniyle kanunda gösterilen ayırık durumlar saklı kalmak üzere yapacağı işlemlere sonuç bağlanamaz. Yukarıda sözü edilen ilkelerin yasa maddelerinin ışığı altında olaya yaklaşıldığında bir kimsenin ehliyetinin tespitinin şahıs ve mamelek hukuku bakımından doğurduğu sonuçlar itibariyle ne kadar büyük önem taşıdığı kendiliğinden ortaya çıkar. Bu durumda tarafların gösterecekleri tüm delillerin toplanması, varsa ehliyetsiz olduğu iddia edilen kişiye ait doktor raporları, tıbbi belge, film grafiplerinin eksiksiz getirilmesi zorunludur. Bunun yanında, her ne kadar, HMK.nun 282.maddesinde belirtildiği gibi bilirkişilerin "rey ve mütealası" hakimi bağlamaz ise de, temyiz kudretinin yokluğu, akıl zayıflığı gibi psikolojik nedenlerin belirlenmesi çok zaman hakimlik mesleğinin dışında özel ve teknik bilgi gerektirmektedir. Hele ayırt etme gücünün nisbi bir kavram olması, kişiye eylem ve işleme göre değişmesi bu yönde en yetkili sağlık kuruluşundan özellikle Adli Tıp Kurumundan rapor alınmasını da gerekli kılmaktadır. Esasen Medeni Kanununun 409/2 maddesi akıl hastalığı ve akıl zayıflığının bilirkişi raporu ile belirleneceğini öngörmüştür. Vasiyetname yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip olmak gerekir. Ehliyetsiz kişilerin yaptığı vasiyetnameler kendiliğinden batıl olmaz.Somut olayda; vasiyetname düzenlendiği tarihte akıl ve ruh sağlığının yerinde olmadığı ileri sürüldüğüne göre, vasiyetname tarihinde murisin tasarruf ehliyetinin bulunup bulunmadığı konusunda delillerin toplanarak, ehliyetsiz olduğu iddia edilen kişiye ait doktor raporları, tıbbi belge, film grafiplerinin getirtilerek Adli Tıp Kurumundan rapor alınıp, davacıların iddiaları değerlendirilerek sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” – www.intranet.uyap.gov.tr – E.T 13.02.2025.

⁸⁴ Zevkliler / Acabey / Gökyayla, s. 246; Oğuzman / Seliçi / Oktay, s. 55.

⁸⁵ Özsunay, Ergün; *Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu*, 3. Baskı İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1977, 36; Zevkliler / Acabey / Gökyayla, s. 246.

⁸⁶ Zevkliler / Acabey / Gökyayla, s. 246.

⁸⁷ Zevkliler / Acabey / Gökyayla, s. 247.

Akıl hastalığı sebebinde olduğu gibi akıl zayıflığı nedeninde de hakim tıp biliminin yardımıyla birlikte ayırt etme gücünün var olup olmadığını takdir etmelidir.⁸⁸

Ayırt etme gücünü sınırlayan bir diğer durum da “sarhoşluk”tur. Sarhoşluk da kanunda açıkça tanımlanmamıştır. Öğretiye göre hukuki anlamda sarhoşluk; uyuşturucu, uyarıcı madde veya alkol nedeniyle kişinin düşünsel yetisini kaybetmesi durumudur.⁸⁹ Sarhoşluk durumu öğretilerde geniş anlamıyla kullanılmaktadır. Sarhoşluk durumu, diğer ayırt etme gücünü zedeleyen nedenlerin aksine dışarıdan müdahale şeklinde gerçekleşir. Kişinin iradesiyle veya irade dışı sarhoş konumuna gelmesi mümkündür. Sarhoşluğun ayırt etme gücünü geçici de olsa ortadan kaldırdığı malumdur. Sarhoş olan bir kişinin yapmış olduğu hukuki işlem veya eylemin geçerliliği konusunda hangi anın esas alınması gerektiği sorgulanabilir. Bu durumda öğretilerdeki ortak görüşe göre kişinin sarhoşluğunun ayırt etme gücünü ne kadar etkilediği, işlem veya eylem anına ne kadar yakın olduğuna ve en önemlisi hakim kanaatinin ne yönde olacağına bağlıdır.⁹⁰

Ayırt etme gücüne sahip olma kavramı somut olaya göre değişkenlik gösteren nisbi bir olgudur. Her durumda ve her şartta standart bir olgu olarak karşımıza çıkmamaktadır. Kişilerin sarf ettiği işlem veya eylem nazarında somut olaya göre tek tek araştırılması gerekir. Ayırt etme gücüne sahip olunması konusunda tereddüt yaşanması halinde, ayırt etme gücünün ilgili işlem veya eylem anında var olup olmadığının önemi vardır. Bu konuda genele şamil bir araştırmanın ihtilaf nazarında pek bir önemi yoktur.⁹¹

TMK 13. maddesinden de anlaşılacağı üzere kişilerin ayırt etme gücüne sahip olduğuna dair karine mevcuttur. Karine aksi ispat edilene kadar geçerli olduğu varsayılan olguları ifade eder.⁹² Yani herkesin, aksi ispat edilene kadar ayırt etme gücüne sahip olduğundan bahsedilmektedir. Buna öğretilerde “ayırt etme gücünü karinesi” denilmektedir.⁹³ Akıl sağlığı yerinde olan herkesin yaptıkları işlem ve eylemlerin hukuki mahiyetini idrak edebildikleri

⁸⁸ Zevkliler/ Acabey / Gökyayla, s. 247.

⁸⁹ Akipek / Akıntürk / Ateş, s. 291.

⁹⁰ Zevkliler / Acabey / Gökyayla, s. 248; Öztan, s. 74.

⁹¹ Özsunay, s.34; Köprülü, s.205.

⁹² Akipek/Akıntürk, s. 207.

⁹³ Akipek/Akıntürk, s. 293.

varsayılr. Buna karşılık örneğin akıl hastası olan, sarhoşken bir işlem yapan, akıl zayıflığı sabit bulunan kişilerin yaptıkları işlem ve eylemlerde irade yeteneğinden yoksun oldukları varsayılr. Özetle ayırt etme gücüne sahip olmak esas, bundan yoksun olmak ise ispata tabi bir istisnadır.⁹⁴

Ayırt etme gücünün herkes için mevcut olması kural olduğundan aksini ispatlama hususu TMK 6. maddesi uyarınca bunu iddia eden tarafa ait olacaktır.⁹⁵

Vasiyetname düzenlemek için aranan ayırt etme gücü kıstası açısından, ayırt etme gücü bulunmayan kişi tam ehliyetsiz konumundadır. Ayırt etme gücü olmayan kişilerin vasiyetname düzenlemesi mümkün değildir. Bu konuda başkasını vekil tayin etmesi veya temsilci kılması işleme meşruluk kazandırmamaktadır. Ancak önceki dönemde tam ehliyetsiz olan bir kişinin daha sonra ayırt etme gücünü haiz olması halinde yeniden vasiyetname düzenlemesi mümkündür.⁹⁶

Kişinin kendi sosyal hayatında mantık dışı davranışlarda bulunması onun tek başına ayırt etme gücünden yoksun olduğu ve böylece düzenleyeceği vasiyetin iptalle malul olacağı anlamına gelmez. Öyle ki bir kişi çok sıra dışı ve tehlikeli kararlar alsa bile salt vasiyetname düzenleme konusunda yaptığı işlemin hukuki sonucunu idrak edebiliyorsa, sair davranışlarından ötürü yaptığı işlemin geçersiz kılınması kabul edilmemelidir.⁹⁷

Murisin sağlığında düzenlemiş olduğu vasiyetnamede ayırt etme gücüne sahip olmadığını iddia eden taraf bunu ispatlamakla mükelleftir. Eğer bir kişi akıl hastalığı veya başka nedenlerle hukuki idrak kabiliyetine sahip değilse,

⁹⁴ Dural/Öz, s.58; Akipek/Akıntürk, s. 293.

⁹⁵ Ataay, Aytekin; Şahıslar Hukuku, (Giriş, Hakiki Şahıslar), 3. bs., İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1978, s.67; Köprülü, s.206; Akipek/Akıntürk, s. 293.

⁹⁶ Yargıtay 7. HD 2022/5792 E ve 2022/6390 K sayılı ilamına bakıldığında,

“Buna göre, mahkemece; miras bırakanın vasiyetname öncesinde ve sonrasında tedavi görüp görmediği hususunda tarafların bilgisine başvurulması, varsa doktor raporları, hasta müşahede kâğıtları ve film grafiplerinin eksiksiz getirilmesi, sonrasında vasiyetnamenin düzenlendiği tarihte miras bırakanın fiil ehliyetinin olup olmadığının tespiti için Adli Tıp Kurumundan rapor alınması ve oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ve yanılığılı değerlendirmeye dayalı olarak yazılı şekilde karar verilmiş olması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” İlamı uyarınca sadece doktor raporları ile ehliyetsizlik durumuna bakılmaması, ayrıca bildirilen sair delillerin de irdelenmesi gerektiği konusunda bkz. – www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 12.10.2023.

⁹⁷ Eren, s.20.

bu durumda ispat yükü yer değiştirmekte ve bu kişinin yapmış olduğu işlem nazarında ayırt etme gücünün varlığı ispatlanmak durumundadır.⁹⁸ Burada önemli olan murisin vasiyetname düzenlenme anında ayırt etme gücüne sahip olup olmadığıdır.⁹⁹ Vasiyetname anında ayırt etme gücünün var olmadığını iddia eden taraf bu iddiasını her türlü delille ispatlayabilir. Bu durumda mahkemece her türlü delil vasiyetname ve düzenlenme anına endekslenmiş bir şekilde irdelenmeli, özellikle Adli Tıp Kurumundan bu yönde raporlar celp edilmeli ve işlem anına tanıklık eden kişilerin beyanı titizlikle alınmalıdır.¹⁰⁰

Aynı zamanda ehliyetsizlik, yargılamanın her aşamasında taraflarca ileri sürülebilir. Bu durumda mahkemece ileri sürülen ehliyetsizlik iddiası bir itiraz sebebi olarak görülmeli ve işlemin yapıldığı anda murisin ehliyeti haiz olup olmadığı araştırılmalıdır.¹⁰¹

Resmi vasiyetnamelerin düzenlenmesinde ayırt etme gücünün varlığı ayrı bir prosedür ve uygulamaya sahiptir. Uygulamada resmi vasiyetnamelerde özellikle noterlik uygulamaları göze çarpmaktadır. Resmi vasiyetname düzenlenmesi esnasında hem murisin hem de tanıkların ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı bizzat noter memuru tarafından müşahede edilerek resmiyete dönüştürülmektedir. Noter de murisin ayırt etme gücüne sahip olduğuna dair kanaatini belgeye yansıtmaktadır. Salt bu kanaatin varlığı, murisin kesin bir şekilde ayırt etme gücüne sahip olduğunu kanıtlamasa da bu yönde oluşacak bir ihtilafta önemli bir yan delil teşkil edebilecektir. Noterlikçe murisin ayırt etme gücünden şüphe duyulması halinde işlemi yarıda bırakılmakta ve genellikle sağlık raporu alınması istenmektedir. Bu durum sakıncalıdır. Zira doktorun rapor hazırladığı an ile bu rapora istinaden yeniden düzenlenecek vasiyet anı arasında belli bir zaman aralığı geçmektedir. Kişinin ayırt etme gücüne ilişkin anlık değişimleri işlemi

⁹⁸ Gönensay/Birsen, s. 42; İmre/Erman, s. 64.

⁹⁹ İmre/Erman, s.61; Ayiter, s.41.

¹⁰⁰ Gençcan, s.470; Ruhi, s.655; Antalya, s.168.

¹⁰¹ Yargıtay 7. HD'nin 2024/729 E. ve 2024/5704 K. sayılı ilamına göre

"...Kabule göre de ehliyetsizlik iddiası yargılamanın her aşamasında ileri sürülebilecek itirazlardan olduğundan davacıların miras bırakamı Ahmet'in vasiyetnamenin düzenlendiği tarihte hukuki işlem yapma ehliyetinin olup olmadığı yönünde bir inceleme yapılmadan karar verilmesi de isabetsizdir." – www.intranet.uyap.gov.tr (Hâkim Portalı) – E.T 13.02.2025.

tehlikeli hale getirmektedir. Bu durumda en sağlıklı olanı murisin ayırt etme gücüne ilişkin gelgitli durumları mevcutsa ve kendisi/yakınları bu durumdan haberdar ise, ilgili sağlık raporunu beraberinde hazır bulundurması yoluyla resmi vasiyetnamenin düzenlenmesini sağlamasıdır. Doktorun düzenlediği sağlık raporu bu yönde ayırt etme gücünün varlığına dair aksi ispatlanabilir nitelikte bir adi karine teşkil etmektedir.¹⁰²

Kanunda görüldüğü üzere vasiyetname düzenlenmesi için aranan şartlar ayırt etme gücünün bulunması ve 15 yaşın doldurulmuş olması ile sınırlı tutulmuştur. Buna göre işlem tarafı olan murisin kısıtlanmış olması işlemi geçersiz kılmamaktadır. Hatta kısıtlanmış olan kişilerin yasal temsilcilerine dahi danışmadan vasiyetname düzenlemesi mümkün kabul edilmektedir.¹⁰³

Genel olarak ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler “tam ehliysiz” durumunda olduklarından yaptıkları işlemler TMK 14. maddesi de gözetildiğinde geçersizlikle maluldür. Bu tür kişilerin ergin olması veya kısıtlanmamış olması da sonuca etkili değildir. Tam ehliysiz olmalarından ötürü ne borç altına girebilir ne de hak edinebilirler. Aynı şekilde bu kişilerin taraf ehliyeti bulunmasına karşılık dava ehliyeti yoktur.¹⁰⁴ Bu durumda ayırt etme gücünün bulunmadığı bir dönemde vasiyetname düzenleyen murisin bu işlemi genel kural çerçevesinde geçersizlikle malul durumda iken TMK 557. maddesindeki özel düzenleme uyarınca ancak “iptal davası” ile geçersiz kılınabilecektir.

2.1.2.1.2. 15 Yaşın Doldurulması

TMK 502. maddesine göre geçerli bir vasiyetnameden bahsedilebilmesi için öncelikle murisin ayırt etme gücüne sahip olmasının yanı sıra işlem sırasında 15 yaşın doldurulmuş olması da gerekmektedir.

Hukuki işlemlerde sorumluluğun doğuşu olarak kıstas alınan yaş erginlik yaşı olan on sekizdir. Ancak vasiyetnamelerde bu durum aksine on beş yaş olarak belirlenmiştir. On beş yaşını doldurmuş bir kişinin tek taraflı olarak

¹⁰² Dural/Öz, s.59; Kocayusufpaşaoğlu, s.137; Helvacı, İlhan; “Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davasında Ayırt Etme Gücünün (Temyiz Kudretinin) İspatı”. Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı (2002), 1113-1150, s.1146.

¹⁰³ Serozan/Engin, s. 279.

¹⁰⁴ Akipek/Akıntürk, s. 304.

vasiyetname düzenlemesi yapması caiz görülmektedir. Bunun için 18 yaşını doldurması (ergin olması) veya ergin kılınması (evlilikle erginlik kazanılması) gerekmemektedir. Ayrıca on beş yaşını doldurmuş ve ayırt etme gücünü haiz kişilerin ayrıca kısıtlanmamış olması kıstas olarak ele alınmamıştır. Bu durumda kısıtlanmış bir kişinin, yasal temsilcisinin onayına tabi olmaksızın tek başına vasiyetname düzenlemesi mümkündür.¹⁰⁵ Ancak burada kişinin hangi nedenle kısıtlanmış olduğu önem taşır. Öyle ki akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle kişinin kısıtlanmış olması halinde ayırt etme gücü açısından bir şüphe doğmaktadır. Her akıl hastasının ayırt etme gücüne sahip olmadığı doğrudan kabul edilmese de araştırılması gereken bir husustur. Zira kişinin vasiyetname düzenlemesi sadece on beş yaş şartına bağlı olmayıp aynı zamanda ayırt etme gücüne de bağlıdır. Bu durumda akıl hastalığı veya akıl zayıflığı ile ilgili nedenler dışında sarhoşluk, savurganlık, özgürlüğü bağlayıcı ceza alınması gibi nedenlerle kısıtlanma halinde ise bu yönde araştırma yapılmasına gerek duyulmaksızın kişinin ehliyetli olduğu kabul edilir.¹⁰⁶

Murisin on beş yaşını doldurmasıyla tek taraflı olarak vasiyetname düzenlemesi yönündeki yasa hükmünün ihdas nedenlerini iki ana başlıkta belirtmek mümkündür. Bunlardan ilki, vasiyetname düzenleme hakkının şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olmasıdır. Şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın vekalet/temsil yoluyla başkası aracılığıyla ileri sürülmesi mümkün olmadığından en azından erginlik beklenmeden de kişilere bu yönde vasiyetname düzenleme yetkisinin verilerek bir nevi denge unsuru sağlanmış olmaktadır.¹⁰⁷ Bu ihdasın bir diğer nedeni ise vasiyetnamenin tek taraflı irade beyanıyla düzenlenmesi mümkün olup her zaman yapılmış olan vasiyetnamenin geri alınmasının mümkün olmasıdır. Kişi erken yaşta vasiyetname düzenlemiş olsa da ilerleyen yaşlarda bundan tek taraflı olarak rücu edebileceğinden kanunda on beş yaşın kıstas olarak belirlenmiş olmasında bir beis görülmemektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Antalya, s.129; İmre/Erman, s.60; Öztan, s.136.

¹⁰⁶ Ayan, s.73; Ayiter, s.41; Eren, s.41.

¹⁰⁷ Dural/Öz, s.56; Serozan/Engin, s.202.

¹⁰⁸ Gönensay/Birsen, s.41; Serozan/Engin, s.279. Ancak bu düzenleme eleştirilmektedir. Eleştirilere bakıldığında vasiyetnamenin tek taraflı irade beyanı olmasına dayanılarak hayat tecrübesi bulunmayan, temyiz kudreti olsa da hayattan ne istediğini henüz bilmeyen bir yaş

Ayırt etme gücünde olduğu gibi yaş şartında da vasiyetnamenin düzenlendiği an ve tarihe göre kişinin on beş yaşını doldurup doldurmadığı tespit edilmelidir. İşlem anında on beş yaşını doldurmayıp daha sonra doldurmasının işlemin sıhhatini sağlamaya yeterli olmadığı kabul edilir. Sonradan on beş yaşını dolduran kişinin vasiyetini yeniden tanzim etmesi gerekecektir.¹⁰⁹ Burada nüfus kayıtlarındaki yaş ile tıbbi verilere dayalı kemik yaşının bazen örtüşmediğine rastlanılmaktadır. Bu durumda yapılması gereken öncelikle bu yönde itirazın bulunup bulunmadığına bakmaktır. Yaşla ilgili itiraz olmadığı takdirde nüfus kayıtlarıyla yetinerek işlemin geçerliliği tayin edilebilir¹¹⁰. İtiraz olduğu takdirde ise bu durumda kişinin işlem anında gerçekten on beş yaşını doldurduğu ispata tabi bir duruma dönüşmektedir.¹¹¹ Bu halde ispat yükü, kişinin vasiyetname düzenlemeye ehil olmadığını iddia eden tarafa ait olacaktır.¹¹²

2.1.2.2. Miras Sözleşmesinde Ehliyet

Bir diğer ölüme bağlı tasarruf türü olan miras sözleşmesi hakkında da ayrı bir ehliyet düzenlemesi mevcuttur. Vasiyetnamelerde aranan ehliyet şartları tamamen miras sözleşmesi için de geçerli değildir. Miras sözleşmesi için aranan şartlar ile vasiyetnameler için aranan şartlar arasında nüans farkları söz konusudur. Vasiyetnameler tek taraflı hukuki işlemler olduğundan muris

çağında bu denli önemli hukuki metni hazırlama ehliyetinin verilmiş olması hayatın olağan akışıyla örtüşmemektedir. Bu durumda kanunda yapılması gereken değişiklik “erginlik” kıstasının sağlanmasıdır. İllaki on beş yaş çağında olan bir kişi hakkında ölüme bağlı tasarruf iradesi tanınacaksa bu tanınmaların iskat ve tanıma kurumlarıyla sınırlı olması gerektiğine dair bkz. **Hatemi**, Hüseyin; *Miras Hukuku*, 7. Baskı İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2018, s.69.

¹⁰⁹ **Ayan**, s.74.

¹¹⁰ TMK 7. maddesine göre, “Resmî sicil ve senetler, belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturur. Bunların içeriğinin doğru olmadığını ispatı, kanunlarda başka bir hüküm bulunmadıkça, herhangi bir şekle bağlı değildir.”

¹¹¹ Yargıtay 18. HD 2015/8221 E ve 2016/2865 K sayılı ilamına göre
“Doğum tarihinin düzeltilmesine karar verilen ... ile aynı anneden doğduğu anlaşılan kardeşi 07.07.1993 doğumlu... arasında düzeltilen doğum tarihine göre 2 ay 27 günlük bir zaman farkı bulunmaktadır. Bir kadının bu süre içerisinde iki kez doğum yapmasının tıbben mümkün olmadığı açık olup, hâkim, nüfus kayıtlarında düzeltme yaparken bu kayıtların diğerleri ile çelişki yaratmamasına özen göstermeli, böyle bir sonucu doğuracak kararlar vermemelidir. Mahkemece, kayden engel bulunduğu dikkate alınmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.”
(www.karararama.yargitay.gov.tr – E.T 18.07.2023).

¹¹² **Öztrak**, s.36.

tarafından her zaman geri alınabilir durumdadır. Vasiyetnamenin bu özelliği kanunda ehliyet şartlarını da etkilemektedir. Miras sözleşmesi ise iki taraflı bağlayıcı bir hukuki işlem olup muris tarafından her zaman dönülemez. Kanunda sayılan nedenlerden birisi mevcut değilse tarafları bağlamaya devam etmektedir. Miras sözleşmesinin bu özelliği de ehliyet şartlarını etkilemektedir. Miras sözleşmesine ilişkin ehliyet şartları sözleşme taraflarının iradeleri ve konularına göre şekillendiğinden ikili bir ayırım yapılmalıdır.

2.1.2.2.1. Ölüme Bağlı Tasarrufta Bulunan Kişi Açısından Ehliyet

Miras sözleşmesine ilişkin ehliyet şartları TMK 503. maddesinde düzenlenmiştir. “*Miras sözleşmesi yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip ve ergin olmak, kısıtlı bulunmamak gerekir.*” Miras sözleşmesi için gereken ehliyet şartları kanunda genel anlamda ifade edilmiştir. Buna göre miras sözleşmesi düzenlenebilmesi için ayırt etme gücüne sahip olunmalı, ergin olunmalı ve kısıtlanmamış olunmalıdır. Bu özelliklerin bir arada bulunması gerekliliğinden de anlaşılacağı üzere miras sözleşmesi için aranan ehliyet türü tam ehliyettir. Ancak bu tam ehliyetli olma zorunluluğu sadece miras sözleşmesinde ölüme bağlı tasarruf iradesini ortaya koyan taraf için geçerlidir.¹¹³ Miras sözleşmesi için aranan ehliyet şartlarını vasiyetname ehliyet şartlarından ayıran özellik tam ehliyetli olma zorunluluğudur. Vasiyetnamelerde murisin on beş yaşını doldurması ve ayırt etme gücüne sahip olması ehliyet için yeterli iken miras sözleşmesinde ayırt etme gücüne sahip olmak, ergin olmak ve kısıtlanmamış olmak zorunludur. Kanun koyucunun miras sözleşmesinde tam ehliyetliliği şart koşmasının nedeni miras sözleşmesinin ivazlı veya ivazsız da yapılabilen bir sözleşme olmasıdır¹¹⁴. Yani miras sözleşmesinin tek tarafı bağlayan nitelikte olmayıp iki tarafı da bağlayan sözleşme olması nedeniyle akit yapılması durumunda kişinin tam ve sağlıklı bir düşünce ile miras sözleşmesine dahil olması gerektiği düşünülmektedir.

¹¹³ İnan/Ertay/Albaş, s. 168; Dural/Öz, s. 58; Bıçakçı, Levent; *Mirastan Feragat Sözleşmesi*, İstanbul, 1999, s. 26.

¹¹⁴ Dural/Öz, s.58.

Tam ehliyetli olmanın ilk şartı ayırt etme gücüne sahip olmaktır. Vasiyetnamelerde ayırt etme gücü konusunda yapmış olduğumuz açıklamalar miras sözleşmesi için de geçerlidir.

Bir diğer tam ehliyetlilik şartı ise ergin olmaktır. Vasiyetnamelerde yaş şartı on beş yaşın doldurulması iken miras sözleşmesindeki şart ise “erginlik” olarak belirtilmiştir. Erginlik konusunda TMK 11/1. maddesine göre kişiler on sekiz yaşını doldurmalarıyla ergin sayılmaktadır. Buna göre vasiyetnamelerde on beş yaş kıstas iken miras sözleşmelerinde on sekiz yaş kıstası vardır. Erginlik sadece biyolojik yaş ile değil mahkeme kararı veya TMK 11/2. maddesi uyarınca evlilik ile de kazanılabilir. Yaş doldurma, mahkeme kararı veya evlenme yoluyla erginlik kazanan bir kişi, miras sözleşmesi için aranan şartlardan birisi olan erginlik kıstasını sağlamış olmaktadır.¹¹⁵ Evlilikle kazanılan erginlik açısından butlanlı evlilikler hususu tartışmaya açıktır. Butlanlı evlilikler iptal hükmünün kesinleşmesine kadar geçerli sayılır ve evlilikle ilgili hukuki sonuçlar muteber durumdadır. Bu durumda henüz ergin olmayan küçüğün evlenmesi halinde kazandığı erginlik statüsü iptal kararının kesinleşmesiyle nasıl bir duruma dönüşmektedir? Öğretideki hâkim görüşe göre butlanlı evlilikle erginlik kazanan eşin bu konuda iyi niyetli olup olmadığı hususu araştırılarak sonuca gidilmelidir. Öğretide kişinin evlenirken mutlak veya nisbi butlan sebeplerinin bulunduğunu bilmemesi veya gerekli özeni göstermesine rağmen bilemeyecek durumda olması halinde kazanılmış olan erginlik statüsünün iptal kararıyla ortadan kaldırılmaması gerektiği savunulmaktadır.¹¹⁶

Miras sözleşmesi ehliyetinde aranan son şart ise kısıtlanmamış olmaktır. Kısıtlama TMK 405 ila 408 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kısıtlanan kişilerin artık fiil ehliyetleri bulunmamakta olup hukuki işlem yetkileri önemli ölçüde sınırlandırılmaktadır. Kısıtlanan kişilerin hukuki işlem yapabilmesi ise kendilerini temsil eden yasal temsilcilerin varlığına bağlıdır. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı, savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim, özgürlüğü bağlayıcı ceza,

¹¹⁵ **Arpacı**, Abdulkadir; *Kişiler Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları, 2000, s.25; **Dural/Öz**, s.52; **Zevkliler**, Aydın; *Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler*, Ankara 1981, s.69.

¹¹⁶ **Dural** Mustafa/**Öğüz** Tufan/**Gümüş** Mustafa Alper; *Türk Özel Hukuku Aile Hukuku*, C. 3, 12.b, İstanbul: Filiz Kitabevi,2016, s. 99; **Kılıçoğlu**, s.101.

engelli olma, ağır hastalık, tecrübesizlik ve kendi isteğiyle kısıtlanma sebeplerinin varlığı nedeniyle kısıtlanma söz konusu olmaktadır (TMK 405-408 maddeleri). Bu nedenlerle kısıtlanmış bir kişi, miras sözleşmesinde ölüme bağlı tasarruf niteliğinde bir irade ortaya koyamamaktadır. Aksi takdirde TMK 557/1. maddesi uyarınca ilgili miras sözleşmesinin iptal edilmesi söz konusudur. Ancak bu durum vasiyetnameler için geçerli olmadığından kısıtlanmış bir kişinin ölüme bağlı tasarrufta bulunma istediğini vasiyetname ile yerine getirmesi mümkündür.

Tam ehliyetli olmayan birisinin miras sözleşmesine ölüme bağlı tasarruf iradesiyle taraf olarak katılması mümkün değildir. Bu nedenle sınırlı ehliyetsizler ile tam ehliyetsizlerin miras sözleşmesi yapması kabul edilemez. Bu durumda yapılan sözleşme TMK 557/1. maddesi uyarınca iptal sebebi barındırsa da eğer bu sözleşme noter huzurunda yapılmışsa, yapılan sözleşmenin “animus testandi” ilkesi de gözetilerek tahvil yoluyla resmi vasiyetname sayılması mümkündür.¹¹⁷

Miras sözleşmesinin ölüme bağlı tasarruf iradesi açısından tek taraflı veya iki taraflı olması durumları ehliyet şartları için farklılık arz etmektedir. Yani sözleşmenin her iki tarafı da ölüme bağlı tasarruf iradesiyle sözleşmeye dahil oluyorsa artık her iki tarafın da tam ehliyetli olması gerekir. Burada iki taraf da kendi mameleki üzerinde tasarrufta bulunma iradesine sahiptir. Terekeleri üzerinden aktif veya pasiflerini ilgilendiren bağlayıcı nitelikte bir sözleşme yapmaktadırlar. Her iki tarafın da TMK 503. maddesi uyarınca tam ehliyetli olmaları halinde bir sorun yoktur. Ancak taraflardan birisinin tam ehliyetli olmaması halinde sadece ölüme bağlı tasarruf iradesi olan taraf açısından miras sözleşmesi sayılarak hukuken geçerliliğini korur.¹¹⁸ Ayrıca miras sözleşmesine ölüme bağlı tasarruf iradesiyle dahil olmayan taraf için “şahsa sıkı sıkıya bağlılık” ilkesi söz konusu olmadığından bu kişi açısından temsil/vekalet yasağı geçerli değildir. Bu durumda bu kişi kendisini vekil veya temsil aracılığıyla sözleşmeye dahil edebilmektedir.¹¹⁹ Bu kişi için tam ehliyetsizlik veya sınırlı ehliyetsizlik durumu söz konusu olması halinde ne

¹¹⁷ Kocayusufpaşaoğlu, s.140; Dural/Öz, s.59.

¹¹⁸ Antalya, s.179.

¹¹⁹ Antalya, s.178; Eren, s.26; Dural/Öz, s.103.

olacaktır? Öğretiye göre¹²⁰ tam ehliyetsiz olması durumunda ise kendisini temsilen yasal temsilcisi miras sözleşmesine dahil olabilir. Eğer kişi vesayet altına alınmışsa bu durumda TMK 463/5. maddesi uyarınca vesayet ve denetim makamları olan sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemelerinin onayı gerekecektir.

Miras sözleşmesinde karşı tarafın sınırlı ehliyetsiz olması halinde sözleşmenin ivazlı veya ivazsız olup olmamasına göre iki ihtimal vardır. Birinci ihtimalde sınırlı ehliyetsiz taraf olan kişinin miras sözleşmesinin içeriğine göre ivazsız bir şey kazanması söz konusu olabilir. Bu ihtimalde ivazsız kazanımdan dolayı yasal temsilcisinin onayı olmadan da miras sözleşmesi yapılabilir. Zira aktifinden azaltma işlemi söz konusu olmadığından ve sınırlı ehliyetsizi borç altına sokmayan bir sözleşme olduğundan yasal temsilcinin rızası gerekmemektedir.¹²¹ İkinci ihtimalde ise sınırlı ehliyetsizin ivazlı bir şekilde miras sözleşmesine dahil olması söz konusudur. Bu durumda sınırlı ehliyetsiz, miras sözleşmesinden ötürü borç altına girmektedir. Sınırlı ehliyetsizi borç altına sokan bir işlem (miras sözleşmesi) bulunduğundan yasal temsilcinin rızası da gerekecektir. Yasal temsilcisi bulunan sınırlı ehliyetsiz taraf aynı zamanda vesayet altına da alınmışsa vesayet ve denetim makamlarının da izinleri gerekmektedir.¹²²

Öğretide dikkate alınan bir diğer ihtimal ise sınırlı ehliyetsiz kişi ile yasal temsilcisi arasında gerçekleştirilecek miras sözleşmesi tanzimidir. Bu ihtimal ele alındığında artık sınırlı ehliyetsiz ile yasal temsilcisi arasında edimler konusunda bir çıkar çatışması doğması muhtemeldir. Bu nedendir ki TMK 426/1-2. bendi uyarınca vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesince re'sen veya talep üzerine sınırlı ehliyetsiz taraf için bir kayyım ataması yapılması icap etmektedir.¹²³

Miras sözleşmesi türlerinden olan mirastan feragat sözleşmesindeki ehliyet kuralları da ayrıca ele alınmalıdır. Feragat sözleşmesinde murisin iradesi ölüme bağlı tasarruf yapma yönünde iken feragat eden mirasçı açısından ise müstakbel miras payından feragat edildiğinden bu işlem sağlar

¹²⁰ Öztan, s.196; Köprülü, s.141; Oğuzman, s.101.

¹²¹ Antalya, s.178; Köprülü, s. 141; Eren, s.26.

¹²² Antalya, s.178; Öztrak, s.38; Dural/Öz, s.60.

¹²³ Eren, s.26; Dural/Öz, s.103.

arası işlem olarak kabul edilmektedir.¹²⁴ Murisin burada ölüme bağlı tasarrufta bulunması söz konusu olduğundan feragat sözleşmesi yapılabilmesi adına murisin tam ehliyetli olması gerekir. Murisin tam ehliyetsiz veya sınırlı ehliyetsiz olması halinde mirastan feragat sözleşmesi yapılması caiz değildir. Bu konuda murisin yasal temsilcisi de “şahsa sıkı sıkıya bağlılık” ilkesi uyarınca mirastan feragat sözleşmesi yapamaz.¹²⁵

Feragat sözleşmesinde ölüme bağlı tasarruf iradesini ortaya koymayan feragat eden için ise muriste aranan ehliyet şartları söz konusu olmayıp genel ehliyet hükümlerine göre değerlendirme yapılmalıdır.¹²⁶

2.1.2.2.2. Ölüme Bağlı Tasarrufta Bulunmayan Kişi Açısından Ehliyet

Miras sözleşmesinde ölüme bağlı tasarruf iradesi ortaya koymayan karşı taraf için tam ehliyetli olma zorunluluğu yoktur. Bu durumda karşı taraf için genel ehliyet hükümlerine göre sözleşme ehliyeti tayin edilmelidir.¹²⁷

2.1.2.3. Ehliyetsizliğin Sonuçları

Gerek vasiyetnamelerde gerekse miras sözleşmesinde aranan ehliyet şartları tam anlamıyla yerine getirilmediği takdirde, ilgili ölüme bağlı tasarrufun geçerliliği konusunda ne olacağı hususu açıklığa kavuşturulmalıdır. Ölüme bağlı bir tasarrufta ehliyetsizlik söz konusu ise ikili bir ayırım yapılarak ehliyetsizliğin sonuçları irdelenmelidir.

¹²⁴ **Antalya**, s.230.

¹²⁵ **Antalya**, O. Gökhan; *Mirastan Feragat Sözleşmesi*, İstanbul: Alkım Yayınları, 1999, (Feragat Sözleşmesi), s.174. Hatemi'ye göre temyiz kudretine sahip olan kısıtlı kişilerin miras sözleşmesi yapabilmesi mümkündür. Ancak bu durumun gerçekleşebilmesi için kısıtlının işlemde bizzat hazır bulunması gerekir. Zira temyiz kudretine sahip olan kısıtlı yaptığı işlemin hukuki akıbetinin farkındadır. Bu görüş için bkz. **Hatemi**, Miras, s.90.

¹²⁶ **Antalya**, s.178; **Eren**, s.26.

¹²⁷ **Köprülü**, s.141; **Dural/Öz**, s.58; **Antalya**, s.58. Ancak ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan kaşı taraf açısından bir sınırlı ehliyetsizlik mevcutsa ivazlı olup olmadığına göre değişkenlik gösterir. Buna göre karşı taraf açısından ivazlı kazandırma varsa ilgilinin yasal temsilcisinin rızası aranırken ivazsız kazandırma halinde rıza aranmayacağına, eğer kaşı taraf vesayet altında ise vasisinin rızası ile birlikte vesayet makamı (sulh hukuk mahkemesi) ve denetim makamı (asliye hukuk mahkemesi) izninin de gerekeceğine dair bkz. **Serozan/Engin**, s.279-280.

2.1.2.3.1. Ölümüne Bağlı Tasarruflarda Bulunan Kişinin Ehliyetsizliğinin Sonuçları

Vasiyetname ve miras sözleşmeleri kendi içerisinde aranan ehliyet şartlarını ihtiva etmediği takdirde hukuki akıbetleri açısından bir fark gözetilmeksizin “iptal kararıyla” hukuk dünyasındaki geçerliliklerini kaybetmektedirler. Buna göre bu tür ölümüne bağlı tasarruflar ehliyet koşulunu sağlamıyorsa TMK 557/1. maddesi uyarınca mahkeme kararıyla iptal yaptırımına tabi tutulur.¹²⁸ Genel anlamda ehliyetsiz olarak yapılan işlemler TMK 15. maddesi de gözetildiğinde kendiliğinden geçersiz durumdadırlar. Kendiliğinden geçersiz nitelikte olan işlemlerin hüküm doğurmaması adına herhangi bir dava açılma zorunluluğu söz konusu olmasa da bu durum ölümüne bağlı tasarruflardaki ehliyetsizlik için geçerli değildir. Ölümüne bağlı tasarrufların ehliyetsizlik nedeniyle geçersiz kılınması için mutlaka TMK 557/1. maddesi uyarınca iptal davası açılması ve kararın kesinleşmesi gerekmektedir.¹²⁹ Ölümüne bağlı tasarrufların kendiliğinden değil de iptal kararıyla hükümsüz kalmasının nedeni, murisin son arzu ve isteklerinin olabildiğince ayakta tutulmasını sağlamak olarak gösterilmektedir.¹³⁰ Bu durumda mirasçılarının ve ilgililerin TMK 557/1. maddesi uyarınca iptal davası açma zorunluluğu yoktur. Gerçekten somut vakıada iptal sebepleri bulunsa bile ölümüne bağlı tasarrufla ilgili derdest bir davada bu durum re’sen gözetilemez.¹³¹

Muris sağ iken bir vasiyetname düzenlemişse, bunu her zaman tek taraflı olarak geri alma hakkı bulunduğundan iptal davası açmasında bir fayda bulunmamaktadır. Bu yönde açılmış bir dava olduğu takdirde dava açmada hukuki yarar bulunmadığından davanın usulden reddine karar verilmesi isabetli görülmektedir.¹³² Ancak miras sözleşmelerinde kural olarak tek taraflı olarak dönme hakkı mevcut değildir. Miras sözleşmeleri iki taraflı bağlayıcı bir hukuki işlem olan sözleşme niteliğinde olduğundan tek taraflı sona erdirilemez. Bu durumda miras sözleşmesinin hükümden düşürülmesi için

¹²⁸ Hatemi, s.112; İmre/Erman, s.64.

¹²⁹ Oğuzman, s.1105; Dural/Öz, s.226; Ayiter/Kılıçoğlu, s.78.

¹³⁰ İmre/Erman, s.68.

¹³¹ Ayan, s.119.

¹³² Kocayusufpaşaoğlu, s.145.

çeşitli ihtimaller göze alınmalıdır. Öğretideki baskın görüşe göre muris sağ iken mevcut miras sözleşmesini hükümden düşürebilme imkanına sahiptir.¹³³

Bunun için baskın görüşe göre TMK 504. maddesinin kıyasen uygulanmasıyla bu sorun çözülebilir. TMK 504/1. maddesine göre

“Mirasbırakanın yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama etkisi altında yaptığı ölüme bağlı tasarruf geçersizdir. Ancak, mirasbırakan yanıldığını veya aldatıldığını öğrendiği ya da korkutma veya zorlamanın etkisinden kurtulduğu günden başlayarak bir yıl içinde tasarruftan dönmediği takdirde tasarruf geçerli sayılır.”

Bu madde ile murisin sağlığında ikame ettiği miras sözleşmesinin bertaraf edilebilmesi adına irade sakatlığına mahsus düzenlemenin, ayakta kaldığında daha ağır neticelere sebebiyet verecek olan ehliyetsizlik durumu için de uygulanabilmesi savunulur. Ayrıca bu görüşe göre, irade sakatlığı için kanunda aranan bir yıllık hak düşürücü süre ehliyetsizlik durumunda geçerli olmayıp ilgiliye bu konuda her zaman dava açabilme serbestisi tanınması gerekmektedir.¹³⁴

Öğretide bir görüşe göre¹³⁵, miras sözleşmelerinde sadece belirli bir edim yükümlülüğüne giren taraf açısından da ehliyetsizlik nedeniyle iptal davası açılabilmesi mümkün görülmektedir. Bu ihtimalde söz konusu taraf, ölüme bağlı tasarruf iradesiyle sözleşmeye dahil olmamasına rağmen ilgili sıfatıyla TMK 557/1. maddesi uyarınca sözleşmenin iptalini isteyebilmektedir. Bu görüşe karşılık başka bir görüş ise bu durumda edim altına giren tarafa iptal davası nazarında “ilgili” sıfatının verilemeyeceğini, bu kişinin ancak sözleşmeden dönme ve bu yönde tazminat isteyebilme hakkının olabileceğini savunmaktadır.¹³⁶

2.1.2.3.2. Ölüme Bağlı Tasarrufta Bulunmayan Kişinin Ehliyetsizliğinin Sonuçları

Taraflar arasında bir ölüme bağlı tasarruf işlemi bulunduğunda bu ilişkinin her zaman iki taraf için de ölüme bağlı tasarruf iradesinden ileri geldiği söylenemez. Bazı durumlarda bir taraf ölüme bağlı tasarruf iradesiyle tasarruf işleminde bulunmak isterken diğer taraf ise ölüme bağlı tasarruf

¹³³ Eren, s.95; İmre/Erman, s.68; Dural/Öz, s.105.

¹³⁴ Oğuzman, s.107; İmre/Erman, s.181.

¹³⁵ Dural/Öz, s. 106; Antalya, s.180.

¹³⁶ Kocayusufpaşaoğlu, s.145.

iradesiyle değil farklı bir amaçla tasarrufta bulunabilir. Bu duruma verilebilecek en klasik örnek miras sözleşmeleridir. Bilindiği üzere miras sözleşmeleri karşılıklı irade beyanı ile düzenlenmektedir. Miras sözleşmesine ölüme bağlı tasarruf iradesiyle dahil olup da ehliyet şartlarını taşımayan taraf açısından ehliyetsizliğin sonuçlarını yukarıdaki bölümde¹³⁷ ele almıştık. Bu bölümde ise karşı taraf açısından (ölüme bağlı tasarruf iradesiyle sözleşmeye dahil olmayan taraf) ehliyetsizliğin sonuçları ele alınmıştır.

Miras sözleşmesine taraf olan karşı yönün genel ehliyetsizlik nedenlerinden birisini taşıması halinde yaptığı işlem genel ehliyetsizlik kuralları çerçevesinde geçersiz hale gelecektir. Hatta bu kişi yönünden geçersizlik durumu kendiliğinden oluşmakta olup iptal davası açma zorunluluğu bulunmamaktadır. Zira bu taraf yönünden “favor testamenti” ilkesinin uygulanabilirliği yoktur. Her ne kadar ölüme bağlı bir tasarruf işlemine karşı taraf sıfatıyla dahil olursa da bu kişi yönünden yapılan işlem (tasarruf) sıradan bir hukuki sözleşme (tasarruf) mahiyetindedir. Bu durumda ehliyetsizliğe ilişkin genel kurallar ve kendiliğinden geçersizlik devreye girmekte ve bu kişi yönünden işlem kendiliğinden hükümsüz hale gelmektedir.

2.2. İrade Sakatlıkları

Ölüme bağlı tasarrufların iptal sebepleri TMK 557/1. maddesine sayılmış olup bunlardan bir tanesi “*tasarruf yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama sonucunda yapılmışsa*” nedenine dayalı iptal davasıdır. Bu haller kısaca “iradeyi sakatlayan haller” olarak adlandırılabilir. Kanunda zorlamanın irade sakatlıkları başlığı altında ihdas edilmiş olması dikkate değerdir. Zira zorlama hukuk tekniğinde aslında bir irade sakatlığı türü değildir.¹³⁸ Kanun koyucunun ölüme bağlı tasarruflarda bu tür iptal sebebini ayrıca belirtmesi merak uyandıran bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira bu yönde bir düzenleme olmasaydı dahi genel borçlar hukuku irade sakatlığı halleri olan yanılma, aldatma ve korkutma hükümleri uygulanarak da hukuki işlemin

¹³⁷ 2. Bölüm, 2.1.2.2.1.

¹³⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip; *Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı*, Garanti Matbaası, İstanbul 1968, s.23. (Hata) ; **Eren**, *Borçlar Hukuku*, s. 364.

iptali sağlanabilirdi. Ancak burada dikkate değer bir nüans farkı da göze çarpmaktadır. Öyle ki 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu irade sakatlığını ilgilendiren maddelere göre özellikle karşılıklı borç doğuran sözleşmeler için uygulanabilirliği söz konusu olmaktadır. Ancak ölüme bağlı tasarruflar sadece miras sözleşmelerinden değil tek taraflı olan vasiyetnamelerden de müteşekkildir. Bu durumda irade sakatlığı nedeniyle iptal davasının genel hükümlerle çözümlenmesi uyumsuzluk açısından kısır bir duruma sebebiyet verebileceğinden TMK 557. maddesindeki bu özellikli düzenleme daha anlamlı ve isabetli bir hale gelmektedir. Ancak yine de genel borçlar hukukunda geçerli olan yanıltma, aldatma ve korkutma hükümlerinin imkanlar elverdiği ölçüde ölüme bağlı tasarruflar için de uygulanabilmesi TMK 5. maddesinin atfıyla mümkün görülmektedir.¹³⁹

İrade sakatlığı halleri hukuki işlemler için söz konusu olmaktadır. Hukuk dünyasında bir netice doğursun veya doğurmasın eylemler mahiyeti gereği irade sakatlığına maruz kalamazlar. Zira irade sakatlığından bahsedilebilmesi için öncelikle karşılıklı bir irade uyuşması evresi gerekmektedir. Bu durumda eylemlerde bir karşılıklılık söz konusu olmadığından, örneğin bir haksız fiil eyleminde bu eyleme sevk eden bir irade sakatlığından bahsedilemeyecektir.¹⁴⁰

Hukuki işlemler, kişilerin belirli bir hukuki sonucun doğmasını istediği karşılıklı irade beyanından oluşan irade anlaşmasıdır. Bu durumda sağlıklı ve karşılıklı beklentilerin tam olarak yerine getirilmesinden emin olunan hukuki işlemde bahsedebilmek için tarafların bu yönde ortaya koyduğu iradelerinin sakatlanmamış olması gerekir. Kişiler iradelerini oluştururken ana işlem ekseninde çeşitli etkenler ışığında düşünüp karar vermektedirler. Örneğin bir satış sözleşmesi ikame edilmek istendiğinde, alıcı ve satıcı taraflar birbirlerinin bu yöndeki iradelerinin ne olduğu bilmeli veya en azından makul surette tahmini de aşan bir öngörülebilirliğe sahip olmalıdır. Satış sözleşmesine konu olan şeyin mevcut özellikleri ile vaat edilen özelliklerin

¹³⁹ Eren, *İptal Davası*, s. 32. İlgili içtihat için bkz. Yargıtay HGK'nun 201711-/3154 E. ve 2018/1847 K. sayılı ilamı.– www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 10.02.2025.

¹⁴⁰ Umar, Ziya, *Roma Hukuku Ders Notları*, İstanbul: Beta yayınevi, 1999, s.185; Özcan, Çelebican, *Roma Hukuku*, Ankara: Turhan Yayınevi, 2003, s.179.

birbiriyle uyumu, tarafların ekstra vermiş olduğu garantiler, sözleşme öncesi görüşmeler ve güven duygusu (culpa in contrahendo) gibi faktörler kişilerin iradesini netleştiren durumlardır. İşte bunun gibi tamamen kişinin iç dünyasından sadır olan irade güdüsü, somut dünyada kendisini “irade açıklaması” ile tezahür ettirmektedir. Bu durumda iç dünyadaki irade ile dış dünyaya yansıyan irade açıklamasında birtakım olağan dışı durumlar yaşanabilmektedir. Kişilerin işlem yaparken iç dünyalarında oluşan iradenin oluşum aşamasında fesada uğraması veya iç dünyadaki iradenin sağlıklı olmasına karşılık dış dünyaya yansıyan irade açıklamasının farklı şekilde olmasına “irade sakatlığı” denir¹⁴¹.

Sağlıklı ve hukuki sonuç doğuran iradeden bahsedebilmemiz için kişinin iç dünyasında oluşan irade ile bunun dışarıya aksettirilmesini sağlayan beyan gereklidir. Ancak iç dünyadaki kararlılık ile dış dünyaya yansıyan beyan arasında tezat oluşursa, bu durumda irade sakatlığının ortaya çıkması söz konusudur. Bu irade sakatlığı durumlarının salt kişinin iç dünyasındaki etkenlerden ileri geldiğine dair yanılma, aldatma, korkutma temelli durumlar örnek olarak gösterilebilir. Buna karşın irade sakatlığı bilerek ve bilinçli bir şekilde oluşmuşsa ortada “zihni kayıt veya latife beyanı” durumu söz konusu olabilir. Bir diğer örnek olarak kişiler anlaşarak iradeleri ile beyanlarını karşılıklı olarak sakatlığa uğratiyorsa “muvazaa” durumu söz konusu olabilir.¹⁴²

Ölüme bağlı tasarruflar da yukarıda izahatı yapıldığı gibi bir hukuki işlem türüdür. Ölüme bağlı tasarrufta bulunan kişi, ölümünden sonra birtakım hukuki durumların oluşmasını arzulamaktadır. Buna göre kişi, ölümüyle sonuç doğuracak bir irade ortaya koymaktadır. Bu irade de iç ve dış dünya olgularını birlikte ihtiva etmektedir. Kişinin yapmayı düşündüğü maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf aslında maddi olarak kişinin iç dünyasını teşkil ederken bu iç dünyanın dışa yansımaları ise şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflar sağlamaktadır.¹⁴³

¹⁴¹ **Kılıçoğlu**, Ahmet M.; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21. bs., Ankara: Turhan Kitabevi, 2017, (Borçlar Hukuku), s. 246; **Antalya**, *Borçlar Hukuku*, s. 277.

¹⁴² **Oğuzman/Öz**, s.92; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 344; **Eren**, *Borçlar Hukuku*, s.391.

¹⁴³ **Eren**, *İptal Davası*, s.28.

Şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf türleri vasiyetname ile miras sözleşmesidir. İrade sakatlığı bağlamında vasiyetname ile miras sözleşmelerinde farklı irade teorilerinin uygulanabilmesi öğretide tartışılmıştır. Bu teoriler içerisinde öncelikle beyan teorisi irdelenmelidir. Beyan teorisine göre tasarrufta bulunan kişinin iç dünyasındaki tahayyülünün ne olduğunun önemi yoktur. İç dünyası farklı olsa da dışarıya yansıttığı beyanı önemlidir. Bu teoride iki ihtimal vardır. Birinci ihtimalde beyanın salt muhatap tarafından nasıl algılandığının araştırılması gerektiğidir. Burada objektif olarak üçüncü kişilerin beyanı nasıl algıladığının önemi bulunmayıp sadece işlem tarafının ne şekilde algılandığının tespiti gerekir. İkinci ihtimalde ise söz konusu beyanın salt muhatap nezdindeki manası değil diğer üçüncü kişilerce de nasıl algılandığı konusunda araştırma yapılması gerektiğidir. Bu teorinin ölüme bağlı tasarruflardaki yerine bakılacak olursa, öğretide bu teorinin esas alınmasına yönelik bir düşünce tarzına rastlanılmadığı görülür¹⁴⁴.

Beyan açısından bir diğer teori ise “güven teorisidir”. Bu teoride kişilerin karşılıklı beyanları konum ve içeriklerine göre şekillenir. Kişiler beyanlarıyla ortak ve makul menfaat çatısına tek başlarına çıkamadıklarından bu teorinin yardımına muhtaçtırlar. Bu teorinin esasını dürüstlük kuralı oluşturur. Buna göre tarafların verdikleri beyanların dürüstlük kuralı nezdinde makul ve ortalama bir anlam ifade etmesini sağlayan güven ilişkisine dayalı bir endekslendirme söz konusudur.¹⁴⁵

Son olarak “irade teorisi” ele alınmalıdır. Bu teoriye göre kişilerin beyanları sadece iç dünyanın yansımaları sağlamaktadır. Ancak asıl olan bu beyanların dayanağı olan iç dünyadır. Kişilerin bir hukuki işlem yapması halinde beyanlarının ne olduğuna bakılmamalı, asıl iradelerinin ne olduğu araştırılmalıdır. Öğretide de özellikle tek taraflı hukuki işlem olan vasiyetnamelerde bu “irade teorisinin” kabul edildiği görülmektedir.¹⁴⁶ Tek taraflı hukuki işlem olan vasiyetnamelerde sadece muris kişinin borç altına girmesi ve karşı tarafın bir ivazda bulunmaması gözetildiğinde bu denli bir

¹⁴⁴ Kocayusufpaşaoğlu, s. 330.

¹⁴⁵ Tekinay /Akman /Burcuoğlu /Top, *Borçlar Hukuku*, s. 95; Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 88.

¹⁴⁶ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 329; Eren, *İptal Davası*, s. 30.

fedakârlık yapan murisin aslında iç dünyasında neyi planladığını, neyi arzuladığını, yaptığı vasiyetname ile amacının ve yönteminin sahih oluşunu ancak iç dünyasında yapılacak bir fikri yolculukla ortaya çıkarabilme durumundan bahsedilir. Bu halde vasiyetname sadece fikrin somut tezahürünü sağlayan bir şekil ve prosedürden ibarettir. Asıl olan murisi bu işlemi yapmaya sevk eden çeşitli etkenlerin ortaya çıkarılması ve murisin asıl amacının ne olduğunun saptanmasıdır.¹⁴⁷

Vasiyetnameler için kabul edilen teoride görüş birliği olsa da miras sözleşmelerinde bu durum tartışmalıdır. Bir görüşe göre güven teorisinin miras sözleşmeleriyle tamamen bağlantılı olduğu ve bu nedenle irade uyumsuzluklarında “güven teorisi” ekseninde olaya yaklaşılması gerektiği düşünülmektedir.¹⁴⁸ Buna göre TMK 504. maddesindeki genele şamil lafza bakılmadan vasiyetname ile miras sözleşmesi arasındaki farklılıklara dikkat edilmelidir. Özellikle miras sözleşmelerinde ölüme bağlı tasarruf iradesiyle sözleşmeye dahil olmayan taraf açısından bu durumun irdelenmesi gerekir. Zira ölüme bağlı tasarruf iradesiyle sözleşmeye dahil olan taraf açısından ortada tartışılacak bir mesele yoktur. Ölüme bağlı tasarrufu olmayan taraf için ise “güven teorisinin” uygulanması gerektiği düşünülür. Zira güven teorisi, karşılıklı irade açıklamalarından müteşekkil bir sözleşme olan miras sözleşmesinin tabiatına daha uygundur. Bu teori çerçevesinde irade beyanları incelenirse karşılıklı edimler daha makul bir zeminde yorumlanabilecektir.¹⁴⁹

Diğer bir görüşe “irade teorisinin” miras sözleşmelerine daha uygun olduğu düşünülmektedir. Öncelikle burada irade teorisi taraftarları ile güven teorisinin taraftarları arasındaki bir kesişimden bahsetmek gerekir. Bu kesişim noktası ise TMK 504. maddesidir. Maddeye göre vasiyetnameler ile miras sözleşmesi arasında kanun nazarında fark bulunmadığı, ikisinin de

¹⁴⁷ Baygın Cem; “Ölüme Bağlı Tasarruflarda Yorum”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. IX, S.1-2, 2000, s. 570; Demir Şamil; “Ölüme Bağlı Tasarrufların Yorumu”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 14, Temmuz 2013, s. 1157; Oğuzman, s. 102. Ancak irade teorisinin katı bir şekilde uygulanması eleştirilmektedir. Eleştiriye bakıldığında ölüme bağlı tasarrufların her zaman tek taraflı irade beyanıyla geri alınabilmesi kolaylığının yanında salt irade teorisi atfıyla birtakım saik hatalarının bulunması nedeniyle iptal davası açılmamalıdır. Sıradan ve esasa ilişkin olmayan saik hataları nedeniyle iptal edilme sonucunun katı bir şekilde uygulanmaması gerektiğine dair bkz. Serozan/Engin, s.265-266.

¹⁴⁸ Oğuzman, s. 102; Serozan/Engin, s. 301; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 327.

¹⁴⁹ Gönensay/Birsan, s.180.

nihayetinde ölüme bağlı tasarruf türü olduğu konusunda hemfikir bir durum vardır. Ayrıca değinilmesi gereken durum ise tek taraflı edim ihtimalidir. Ölüme bağlı tasarruflarda her zaman karşılıklı istek ve edim kararlaştırılması söz konusu değildir. Bu durumda taraflardan birisinin tek taraflı kararıyla veya karşılıklı irade açıklamasına rağmen sadece birisinin edim yükümlülüğü altına girdiği durumlarda, artık tarafların birbirlerine karşı olan iyi niyeti ve duyacakları güven araştırılmaya değer bulunmamaktadır. Burada ölüme bağlı tasarruf türünün ne olduğundan ziyade neyi düzenlediği öneme sahiptir. Bir kişinin vasiyetname tercih etmeyip onun yerine miras sözleşmesi düzenlemesi irade teorisinden sapılması için bir zorunluluk arz etmemelidir.¹⁵⁰

Diğer bir görüşe göre ise uygulanacak teori, miras sözleşmesinin içeriğinden ziyade sözleşmenin ivazlı olup olmamasına göre değişkenlik gösterir. Miras sözleşmesi tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğindeyse, ölüme bağlı tasarrufta bulunma iradesini ortaya koyan taraf için irade teorisinin uygulanması makul görülmektedir.¹⁵¹ Zira burada ivazlı bir durum söz konusu olmadığından murisin tek taraflı borç altına girmesine neden olan iradeyi ortaya çıkarmak, yapılan tasarrufun gayesini belirlemek ve irade beyanlarını yorumlamak mümkün olacaktır. Buna karşın miras sözleşmesi iki tarafa borç yüklüyorsa, ortada klasik anlamda bir karşılıklı

¹⁵⁰ **Eren**, *İptal Davası*, s.31. Nitekim öğretilerdeki bu düşünceye paralel olarak Yargıtay 3. HD'nin 2014/6645 E. ve 2014/8309 K. Sayılı ilamında karar düzeltme talebinin reddine oyçokluğu ile karar verilen durumda daire başkanının alınan karara karşı verdiği muhalefet şerhi de bu durumu desteklemektedir. İlgili şerhe bakıldığında,

“Vasiyetnamenin yorumunda mirasbırakanın son arzularını gerçekleştirmenin yolu, irade teorisinin mutlak bir şekilde uygulanmasıdır. Zira irade teorisi, dışı vurulmuş irade yerine, beyan sahibinin gerçek iradesini üstün tutmakla, vasiyetnamenin varması gerekli olmayan tek taraflı işlem karakterine en uygun çözümü sunmaktadır. İrade teorisinin uygulanması sayesinde, içeriği eksik, hatalı ya da muğlak olan tasarruf ile mirasbırakanın gerçekte ne istemiş olduğu saptanmaya çalışılır. Mirasbırakan her ne kadar vasiyetnamesindeki beyanıyla arzusunu açıklamış olsa da, bu beyanı, iç iradeyi dışı vuran bir araçtan ibarettir. Vasiyetnamedeki beyan ile gerçek irade arasında bir uyumsuzluk ortaya çıktığında, araç olan beyan değil, iç irade esas alınmalıdır. Nitekim her türlü irade sakatlığını iptal sebebi olarak gören MK.m.504/f. II ve 557/b. II hükümleri de, irade teorisinin somut görünüm biçimleridir. Mirasbırakanın açıklamış olduğu irade her zaman onun asıl arzusu anlamına gelmeyeceği gibi, iç iradenin sonuç doğurması mutlaka mirasbırakan tarafından açıkça beyan edilmesine de bağlı değildir.” –

www.intranet.uyap.gov.tr – E.T 13.02.2025.

¹⁵¹ **Ayiter/Kılıçoğlu**, s.156.

sözleşme bulunduğundan tarafların birbirlerine karşı olan güvenleri esas alınmalı ve irade beyanları “güven teorisi” kapsamında değerlendirilmelidir.¹⁵²

Burada değinilmesi gereken husus, miras sözleşmelerinde uygulanacak teorinin hangi taraf için geçerli olduğudur. Buna göre miras sözleşmesiyle herhangi bir maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufta bulunma iradesi ortaya koyan taraf açısından irade beyanının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda baskın görüş “irade teorisinden” yanadır.¹⁵³ Sözleşmenin ivazlı olup olmadığı, murisin neyi amaçladığı, salt beyanların ne anlama geldiği ve bu beyanların subjektif veya objektif anlamlarının yorumlanması gibi kıstaslar tek başına değil, bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Ölüme bağlı tasarruf iradesini ortaya koymayan taraf için ise yapılan sözleşme alelade nitelikte karşılıklı bir sözleşme olacağından bu taraf için “güven teorisinin” uygulanması gerektiği düşünülür.¹⁵⁴

Sonuç olarak TMK 557. maddesi özelinde iradeyi sakatlayan haller; yanıltma, aldatma, korkutma ve zorlama olarak ele alınmaktadır. İptal davasına sebebiyet veren bu hallerin ayrıntılı izahatı gerekir. İzahatlar açısından hukuki kurumların öncelikle genel mevzuattaki durumları ile ölüme bağlı tasarrufların iptalini ilgilendiren durumları arasında mukayese yapılarak inceleme yapılacaktır.

2.2.1.Yanıltma

2.2.1.1. Genel Olarak Yanıltma

Yanıltma, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 30 ila 34 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre yanıltma, genel anlamda içeride oluşan iradenin oluşum aşamasına katkıda bulunan veya etki eden saikin gerçek ile

¹⁵² Serozan/Engin, s. 423; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 331.

¹⁵³ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 327; Eren, *İptal Davası*, s. 38; Dural/Öz, s. 224.

¹⁵⁴ Kılıçoğlu, *Miras Hukuku*, s. 90; Oğuzman, s.102. Bu konuda öğretilde verilen bir örneğe bakıldığında; murisin kendi teyzesine bir yakut yüzüğü vasiyetname yoluyla bırakmak istediği yazılı haldedir. Ancak murisin gerçek iradesi murisin halasına mal bırakmak istemesi ve bırakılacak malın da yakut değil zümrüt yüzüğü olduğu yönündedir. Bu durumda murisin bu nitelendirmesinde düştüğü hata ölüme bağlı tasarrufun özüne zarar vermediğinden ölüme bağlı tasarruf hakkında tedricen önce tamamlayıcı yorum yapmak, daha sonra ise iptal yoluna gitmek gerektiğine dair bkz. Serozan/Engin, s. 288.

uyumsuz olması veya irade ile beyan arasında çeşitli nedenlerle tezatlık oluşması olarak tanımlanabilir.¹⁵⁵

TBK 30. maddesinde yanılma hükmü düzenlenmiştir. Maddeye göre “Sözleşme kurulurken esaslı yanılmaya düşen taraf, sözleşme ile bağlı olmaz.” Maddede “esaslı yanılma” unsuru göze çarpmaktadır. Buna göre her yanılma durumu sözleşmenin iptalini sağlamamaktadır. Yanılma kurumuna başvuran kişinin sözleşmenin bağlılığından kurtulmasının yolu bu madde ve sebebi nazarında “esaslı bir yanılmadan” geçmektedir.¹⁵⁶ Bu tür esaslı yanılma durumları standart bir şekilde karşımıza çıkmamaktadır. Öyle ki tarafların iradeleri doğrultusunda yanılma durumları farklılık arz edebilir. Örneğin tarafların, başkaları için objektif sayılacak derecede bir esaslı yanılma halini kendi sözleşmeleri özelinde esaslı yanılma olarak görmemeleri ve bunu sözleşmenin iptali için yeterli bulmamaları mümkündür. Aynı şekilde esaslı olmayan bir yanılma durumunu sözleşmelerinde bir iptal sebebi olarak belirleyebilirler.¹⁵⁷

Yanılma türleri kanunda sırasıyla belirtilmiştir. TBK 31. maddesinde “açıklamada yanılma”, 32. maddesinde “saikte yanılma” ve 33. maddesinde “iletmede yanılma” olarak düzenlenmiştir.

2.2.1.1.1. Açıklamada Yanılma

Açıklamada yanılma hali, kişinin istemeden aklındaki (iradesindeki) şey yerine bundan farklı bir şeyi veya kendi aleyhine durum yaratacak şeyi beyan etmesidir.¹⁵⁸ Burada kişinin kendi iç iradesinde bir fesat bulunmayıp buna karşın dışa yansıttığı beyanında bir fesatlık söz konusudur.¹⁵⁹

Açıklamada yanılma durumları TBK 31. maddesinde örnek kabilinde sayılmıştır. Bu örneklerden ilki, “Yanılan, kurulmasını istediği sözleşmeden başka bir sözleşme için iradesini açıklamışsa” şeklindedir. Bu örnek incelendiğinde kişinin aklında tasarladığı sözleşme tipi ile beyan ettiği

¹⁵⁵ **Karakılıç** Hasan; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları*, İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2016, s. 79; **Cansel Erol/ Özel Çağlar**; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 1, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2014, s. 155; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/ Altop**, s. 576; **Oğuzman/Öz**, s. 94.

¹⁵⁶ **Eren**, *Borçlar Hukuku*, s. 399; **Kılıçoğlu**, *Borçlar Hukuku*, s. 249; **Oğuzman/Öz**, s. 92.

¹⁵⁷ **Kılıçoğlu**, *Borçlar Hukuku*, s. 249.

¹⁵⁸ **Oğuzman/Öz**, s.93; **Eren**, *Borçlar Hukuku*, s. 398.

¹⁵⁹ **Eren**, *İptal Davası*, s. 32.

sözleşme tipinin tezat durumunda olması söz konusudur. Bu yanılma türü de bir “esaslı yanılma” halidir.¹⁶⁰ İradedeki sözleşmenin hukuki boyutu ile beyanla sarf edilen sözleşmenin hukuki boyutu arasında farklılıklar oluşmaktadır.¹⁶¹ Bu durumda kişinin TBK 31. maddesi uyarınca yanılma hükümlerinden yararlanması mümkün olmaktadır.

İkinci örneği ise “*Yanılan, istediğinden başka bir konu için iradesini açıklamışsa*” şeklindedir. Burada konu üzerinde yanılma durumu vardır. Madde lafzında geçen “konu” tabirinden ne anlaşılması gerektiği öğretide tartışılmış ve bu tabirden geniş yorum yapılmak suretiyle “sözleşme konusu (içeriği)” anlaşılması gerektiğine kanaat edilmiştir.¹⁶² Konu yanılmasına örnek olarak bir kişinin X konulu kitabı almak istemesine karşın beyanının fesada uğratarak Y konulu kitabı almış olması halinde konuda yanılma söz konusu olur.¹⁶³

Üçüncü örnek ise “*Yanılan, sözleşme yapma iradesini, gerçekte sözleşme yapmak istediği kişiden başkasına açıklamışsa*” şeklindedir. Burada sözleşme tarafında yanılma hali söz konusudur. Bu yanılma halinde kişi, açıklamak istediği kişinin farklı bir kişi olmasıyla iradesini fesada uğratmış olmaktadır. Ancak bu türden bir yanılmanın esaslı sayılabilmesi için kişinin alelade bir kişi ile değil sözleşmenin belirli bir kişi ile tanzimi konusunda irade sahibi olması gerekir.¹⁶⁴ Bu duruma örnek olarak bir kişi, A kişisi ile sözleşme tanzim etmek isterken B kişisi ile sözleşme yapması halinde sözleşme tarafında yanılma durumu mevcuttur.¹⁶⁵

Dördüncü örnek olarak “*Yanılan, sözleşmeyi yaparken belirli nitelikleri olan bir kişiyi dikkate almasına karşın başka bir kişi için iradesini açıklamışsa*” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Buna göre sözleşme tarafının niteliğinde yanılma hali de bir esaslı yanılma teşkil eder. Örneğin özel bir hastanenin alanında uzman doktor ile sözleşme yapmak isterken aslında bu

¹⁶⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 576; Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 401; Oğuzman/Öz, s. 94.

¹⁶¹ Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 401.

¹⁶² Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 401; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 250.

¹⁶³ Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 311.

¹⁶⁴ Oğuzman/Öz, s. 95; Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 399.

¹⁶⁵ Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 402.

kişinin ilgili niteliklere sahip olmadığını sonradan anlaması halinde hastane tüzel kişiliğinin yanılığa düşmesi söz konusudur.¹⁶⁶

Açıklamada yanılmayla ilgili olarak son verilen örnek ise “*Yanılan, gerçekte üstlenmek istediğinden önemli ölçüde fazla bir edim için veya gerçekte istediğinden önemli ölçüde az bir karşı edim için iradesini açıklamışsa*” durumudur. Burada kişinin aklında olan miktar ile sözleşme ilişkisinde ortaya koyduğu miktar arasında önemli ölçüde farklılık bulunmaktadır.¹⁶⁷

2.2.1.1.2. Saikte Yanılma

Saik yanılması da kanunda sayılan yanılma hallerinden birisidir. Saik yanılması TBK 32.maddesinde

“Saike yanılma, esaslı yanılma sayılmaz. Yanılanın, yanıldığı saiki sözleşmenin temeli sayması ve bunun da iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kurallarına uygun olması hâlinde yanılma esaslı sayılır. Ancak bu durumun karşı tarafça da bilinebilir olması gerekir.”

şeklinde düzenlenmiştir.

Kanuna göre saik yanılması kural olarak bir esaslı yanılma durumu teşkil etmemektedir. Bu türden saik yanılması, ancak yanılanın yanılmaya konu olan saikini sözleşmenin temeli sayması ve bu durumun da iş ilişkilerinde geçerli olan dürüstlük kurallarına uygun olması halinde esaslı olabilir. Öğretide bu durum iki unsur olarak ele alınır. Bunlardan ilki subjektif unsur olup yanılanın, yanılmaya konu olan saikini sözleşmenin temeli olarak görmesini ifade eder.¹⁶⁸ Yani yanılan kişinin, yanıldığını bilseydi söz konusu sözleşme ilişkisine dahil olmayacağı anlaşılıyorsa, yanılmaya konu bu husus sözleşmenin esasını teşkil etmektedir. Buna göre sözleşmenin esasını teşkil etmeyen ve daha çok tali noktalarını ilgilendiren hususlarla ilgili yanılığa düşmek ise esaslı yanılma olarak kabul edilemez.¹⁶⁹ Diğer unsur ise objektif unsur olarak tanımlanmakta olup sadece kişiler arasındaki sığ sözleşme

¹⁶⁶ Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 311.

¹⁶⁷ Tunçomağ, Kenan; *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 1, 6. bs., İstanbul: Sermet Matbaası, 1976, s.339; Oğuzman/Öz, s. 96; Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 311.

¹⁶⁸ Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 314.

¹⁶⁹ Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 315; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 256.

ilişkinde bakılmayıp emsal iş ilişkilerinde de dürüstlük kuralları açısından zorunlu bir durum olarak kabul edilen saik olma zorunluluğunu ifade eder.¹⁷⁰

Saik yanılmasında subjektif ve objektif unsurların mevcut olması ile birlikte TBK 32/1.son gereği bu unsurların varlığının sözleşmenin karşı tarafınca da bilinebilir olması gerekir. Buradan anlaşılması gereken, yanılanın saikinin sözleşmenin temeli olduğunu bilen veya tüm gerekli özen ve dikkati göstererek bilebilecek konumda olan bir sözleşme tarafının olmasıdır.¹⁷¹

Saikte yanılma hususundan anlaşılması gereken, kişinin iradesini şekillendiren etkenlerde bir gerçeğe aykırılık söz konusu olduğunda, kişiyi hukuki işleme sevk eden amacında bir yanılma durumunun teşekkül etmesidir.¹⁷² Bu teşekkülde nedensellik bağının varlığı da yadsınamaz. Yani kişinin iradesini şekillendiren etki ile yapacağı hukuki işlem arasında uygun bir illiyet bağı da bulunmalıdır.¹⁷³

2.2.1.2. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Yanılma

Kişilerin ölüme bağlı tasarruf işlemlerinde de yanılmaya düşmesi ve iradesinin sakatlanması mümkündür. Bu tür yanılma halleri miras sözleşmelerinde ve vasiyetnamelerde ayrı ayrı kendisini gösterebilmektedir.

2.2.1.2.1. Vasiyetnamelerde Yanılma

Ölüme bağlı tasarruf türlerinden birisi olan vasiyetnamelerin de yanılmaya konu olabilmesi mümkündür. Tek taraflı bir hukuki işlem olması nedeniyle bu vasiyetnameden yararlanacak kişinin yanılma konusunda bir rolü bulunmamaktadır.¹⁷⁴ Öğretide kabul edildiği üzere vasiyetnamenin tüm türlerinde gerek saik yanılması gerekse beyan yanılması olabilmektedir.¹⁷⁵ Burada murisin son arzularının yerine getirilmesinde iradesine saygı duyulması gayesi öne çıkmaktadır. Dolayısıyla vasiyetname tanzimi ile illiyet

¹⁷⁰ Kocayusufpaşaoğlu, s. 159; Oğuzman/Öz, s. 104; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 257.

¹⁷¹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 159; Tunçomağ, s. 343; Oğuzman/Öz, s. 104.

¹⁷² Oğuzman/Öz, s. 99; Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 313.

¹⁷³ Tunçomağ, s. 342.

¹⁷⁴ Köprülü, *Miras Hukuku*, s. 236.

¹⁷⁵ Nitekim vasiyetnameden yararlanacak kişinin vasiyetname düzenlemesinde hataya sebebiyet verecek bir eylemi bulursa bile muris her zaman tek taraflı iradesiyle bundan dönebileceğinden bu durumda hatanın esaslı olup olmadığının bir önemi olmadığına dair bkz. Dural/Öz, s. 226; İmre/Erman, s. 209; Köprülü, *Miras Hukuku*, s. 236.

bağı bulunan tüm yanılma türleri ¹⁷⁶(adi veya esaslı) vasiyetnamenin iptaline sebebiyet verebilir.

Vasiyetnamelerde saik hatasının kaynağı, kişinin kendi iç dünyasında barındırdığı gayeye etkide bulunan faktörlerin gerçek iradesiyle uyuşmamasıdır. Böylece murisin vasiyetname düzenlemesine ilham teşkil eden düşünce ve iradesinde gerçekle uyumlu olmayan bir fesatlık söz konusudur.¹⁷⁷ Bu durumda muris, iradesi sakatlanmış bir şekilde vasiyetname tanzimine gitmektedir.

Murisin vasiyetname düzenlemesine neden olan saikin idealist bir düşünceye sahip olması zorunlu değildir. Muris vasiyeti düzenlerken olumlu veya olumsuz, doğru veya yanlış olarak bir düşünce ve amaç altında vasiyetname yoluna gidebilir. Önemli olan bu düşüncelerin ne olduğu değil, bu düşüncelerin vasiyetname düzenlenmesine illiyet bağı anlamında bir etkisinin olup olmadığıdır. Zaten ölüme bağlı tasarrufun iptali bu illiyet bağındaki fesatlık durumuna bağlıdır.¹⁷⁸ Ancak bu illiyet bağına kapsama hakkında farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre yanılmaya dayalı vasiyetname iptali davası açılabilmesi için, vasiyetname ile saik hatası arasında uygun bir illiyet bağına tek başına yeterli olmadığı, bunun yanında murisin hata konusunu bilseydi vasiyetnameyi kendisinin de iptali için yargıya başvuracağına da ispatlanması gerekir. Zira hatalı saike dayalı iptal davası kişinin iç iradesinde şekillenen bir duruma bağlı olup bu iptal iradesinin somut olarak dışa yansıtılmaması halinde üçüncü kişilerce saik araştırılması yoluna gidilmesi mantığa aykırıdır.¹⁷⁹ Bir diğer görüşe göre salt vasiyetname ile hata arasında uygun illiyet bağına bulunması yeterlidir. Bu durumda ayrıca murisin olası iptal davası açma ihtimalinin araştırılması yersiz olmaktadır. Çünkü burada murisin iradesi zaten sakatlanmış durumda

¹⁷⁶ **Dural/Öz**, s.220; **Ayan**, s.124.

¹⁷⁷ **İmre/Erman**, s. 209.

¹⁷⁸ **Eren**, *İptal Davası*, s. 35. Ancak son dönemlerde benimsenen yeni düşüncelere bakıldığında murisin vasiyetname hazırlanırken vasiyetname içeriğinde yer almayan vasiyetname dışı olguların tespiti yolu tehlikeli ve sakıncalıdır. Zira vasiyetname nazarında saik hatasının tespiti için vasiyetname dışındaki olguların tespiti ile uğraşılması saik hatası nedenine dayalı iptal davası müessesesini gereksiz kılacak bir duruma getireceğine dair bkz. **Serozan/Engin**, s. 290.

¹⁷⁹ **Hatemi**, *Miras Hukuku*, s. 93.

olup ayrıca murisin dava açma ihtimalinin araştırılması için dava açılması, işlemin iptalini zora sokacak bir alternatif olacaktır.¹⁸⁰

Saik yanılması nedeniyle vasiyetnamenin iptal edilebilmesi için, murisin, bu saik yanılmasını bilseydi söz konusu vasiyeti yapmayacak durumda olması gerekir.¹⁸¹ Yani muris, söz konusu saik yanılmasını bilseydi de vasiyetinden dönmeyip geçerli olmasını tahayyül eder durumda ise bu durumda saik yanılmasından kaynaklı ölüme bağlı tasarruftan bahsedilemez.¹⁸²

Yargıtay uygulamasında özellikle mirasçılıktan çıkarma şeklindeki maddi ölüme bağlı tasarruflarda yanılma müessesine dayalı iptal davaları karara bağlanmaktadır¹⁸³. Bir Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına göre, murisin vasiyetnameyle ile bir saklı paylı mirasçısını mirasından uzaklaştırmak istediği, ancak bu çıkarma tasarrufuna neden olan sebepler konusunda yanılmaya düştüğü, bu hatadan kaynaklı açılan çıkarmanın iptali davasında ikili bir ayırım yapmak suretiyle uyuşmazlık çözümlenmektedir. Karara göre birinci ihtimalde murisin çıkarma sebeplerine bakıldığında eğer hiç somut çıkarma sebebi bulunmuyorsa veya gösterilen sebepler çıkarmaya neden olacak kadar esaslı değilse, bu çıkarmaya neden olan sebep üzerindeki yanılığa düşülmesi durumunda, çıkarmayı barındıran vasiyetin iptal edilmesi gayet mümkündür. Tümünden iptal edilen çıkarma durumunda mirasçı tüm miras payını geri kazanabilecektir. Bir diğer ihtimalde ise murisin çıkarma sebebinde hiç yanılığa düşmemesi halinde açılacak iptal davası dinlenmeyecek ve mirasçı bu durumda sadece “saklı payını” muhafaza ederek bakiye payından mahrum kalacaktır.¹⁸⁴

Saik yanılması nedenli vasiyetnamenin iptali talep ve dava edildiğinde ispat yükü ve yanılmanın ispatı ayrı bir sorun teşkil eder. Zira TMK 557. maddesi uyarınca açılacak bir iptal davası için murisin ölmesi gerekmektedir. Bu durumda hâkime ve taraflara düşen, ölmüş birisinin sağlığında yapmış olduğu hukuki işlemin (vasiyetnamenin) ilham kaynağı olan saiki ortaya

¹⁸⁰ Şener, Esat; *Miras Hukuku*, C. 1, Ankara: Olgaç Matbaası, 1977, (Miras Hukuku I). s. 499; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 329.

¹⁸¹ Eren, *İptal Davası*, s. 37; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 329.

¹⁸² İmre, s. 321; Köprülü, *Miras Hukuku*, s. 238.

¹⁸³ Yargıtay 7. HD 2024/814 E. ve 2024/5863 K.; 2023/4509 E. ve 2024/4628 K. sayılı ilamları için bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr – E.T 22.04.2025.

¹⁸⁴ Yargıtay HGK 130/1990 E ve 239/1990 K sayılı ilamı için bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr – E.T 01.08.2023).

çıkarmak ve bunun murisin iradesiyle örtüşüp örtüşmediğini saptamaktır. Bu irade ve saiki ortaya çıkarmak adına her türlü delil kullanılabilir. Burada asıl ispat yükü saik hatasının bulunduğu ileri süren tarafa aittir. İddia eden tarafın ileri süreceği deliller ışığında hâkim tarafından gerçek irade tespiti yapılmaktadır.¹⁸⁵ Ancak muris düzenlediği vasiyetnamesinde kişinin veya şeyin belirtilmesinde açıkça yanılığa düşmüşse, murisin gerçek arzusunun kesin olarak saptanabilmesi halinde TMK 504/2. maddesi uyarınca vasiyetname tespit edilen bu arzuya göre düzeltilmelidir.¹⁸⁶

2.2.1.2.2. Miras Sözleşmesinde Yanılma

Bir diğer ölüme bağlı tasarruf türü olan miras sözleşmesinde de yanılmaya dayalı iptal sebebi doğabilmektedir. Vasiyetnameler için her türlü hata halinin iptal sebebi teşkil ettiğine dair görüş birliği varken, miras sözleşmelerinde her türlü hata halinin iptal sebebi teşkil edip etmediği konusunda görüş ayrılıkları vardır. Bir görüşe göre¹⁸⁷ miras sözleşmeleri açısından esaslı yanılma unsurunun varlığı şart değildir. Yani esaslı olmayan (adi) yanılma halleri de muris açısından tek taraflı iptal sebebi yapılabilir. Ancak adi yanılma hali sadece ölüme bağlı tasarrufta bulunan taraf için geçerli olup sözleşmenin karşı tarafı için bu durum geçerli değildir. Karşı tarafın ancak TBK 30. maddesi çerçevesinde esaslı yanılma halinde olması gerekir. Başka bir görüş ise adi yanılma halinin miras sözleşmesinde geçerli olmayacağını belirtir. TMK 504 ve 557. maddelerinde genel ifade taşıyan “ölüme bağlı tasarruf” ibaresi geçse de bu durum adi yanılmanın hem vasiyetname hem de miras sözleşmesi açısından uygulanması, lafza kuru kuruya bağlılık ve dengesizlik barındırmaktadır. Zira miras sözleşmesi ile vasiyetnameler içerikleri ve şekilleri açısından farklı tasarruflardır. Miras

¹⁸⁵ **İmre/Erman**, s. 209; **İmre**, s. 321.

¹⁸⁶ Ölüme bağlı tasarrufun düzenlenmesinde murisin saik hatasına düşmesi halinde derhal iptal yoluna gidilmemelidir. Bu durumda TMK 504. maddesi genel anlamda bir onarım ve düzeltme maddesi olarak mütalaa edilmelidir. Öğretide verilen örneğe bakıldığında; murisin kızının hayatını iki hizmetlisinden birisi kurtardığını sanarak bir vasiyet kazandırması yapmış ancak asıl kurtaranın diğer hizmetli olduğu ortaya çıkmış olduğu halde, burada doğrudan saikte hata bulunması nedeniyle iptal davası açılmaması gerekir. Burada yapılması gereken vasiyetnamenin TMK 504/2. maddesi uyarınca bir düzeltme yoluna gidilerek asıl hak sahibi olan hizmetli yönünden vasiyet kazandırmasının sağlanması gerektiğine dair bkz. **Serozan/Engin**, s. 289.

¹⁸⁷ **Öztrak**, *Miras Hukuku*, s. 50; **Eren**, *İptal Davası*, s. 31.

sözleşmelerinde karşılıklı iki taraf mevcutken vasiyetnameler tek taraflı hukuki işlemlerdir. Bu durumda vasiyetnamelerin tanziminde murisin tek taraflı adi yanılmaya maruz kalması iptal sebebi yapılabilirken miras sözleşmelerinde ise adi yanılma tek başına korunamaz. Miras sözleşmesi ancak TBK 30. maddesi şartlarını taşıyan “esaslı yanılma” ile iptal edilebilmelidir.¹⁸⁸

Bu konuda öğretilerde yapılan bir diğer ayırım ise miras sözleşmesinin ivazlı olup olmadığına dairdir¹⁸⁹. Ayırımı yapan yazara göre, miras sözleşmesi ivazsız yapılmışsa tıpkı vasiyetnamelerde olduğu gibi her türlü adi yanılmanın bu miras sözleşmesinin iptalini sağlaması gerekir. Bu görüş aynı zamanda ivazlı olup da miras sözleşmesinde karşılıklı edimlerde aşırı dengesizlik bulunduğu takdirde de kabul edilmektedir. Yani sözleşmede edimler arasında göze batan bir dengesizlik varsa bu durumda adi yanılma da olsa sözleşme iptal edilmelidir. Buna karşın sözleşme genel itibarıyla ivazlı şekilde yapılmışsa, bu durumda vasiyetnameden farklı olarak “esaslı yanılmaya” dayalı iptal istenebilmelidir.

2.2.2. Aldatma

2.2.2.1. Genel Olarak Aldatma

Aldatma kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Klasik anlamda aldatma, birisinin kasıtlı olarak karşı tarafın iradesini yanıltmak amacıyla başvurduğu aldatma eylemidir.¹⁹⁰ Hileli davranış neticesinde karşı tarafın iradesi sakatlanmış olmaktadır. Hileye neden olan davranış aleni veya zımni olarak tezahür edebilir.¹⁹¹

Aldatma kurumuna TBK 36. maddesinde rastlanır. Maddeye göre “*Taraflardan biri, diğerinin aldatması sonucu bir sözleşme yapmışsa,*

¹⁸⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, *Miras Hukuku*, s. 330; **Serozan/Engin**, s. 305; **Oğuzman**, s. 102. Miras sözleşmesinin ivazlı olup olmadığına bakılmaksızın salt saik hatası nedeniyle iptal edilmemelidir. Zira miras sözleşmesi ivazlı veya ivazsız olması fark etmeksizin iki taraflı bir hukuki işlemdir. Bu durumda sözleşmenin karşı tarafının güven ilkesi kapsamında hakkının korunması gerektiğine dair bkz. **Serozan/Engin**, s.267.

¹⁸⁹ **Kocayusufpaşaoğlu**, *Miras Hukuku*, s. 331.

¹⁹⁰ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 601; **Akıntürk/Ateş**, s. 58; **Kocayusufpaşaoğlu Necip**, *Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme*, C. 1, 7. bs., İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017, s. 454.

¹⁹¹ Sükutun zımni davranış sayılabilmesi için bu durumun dürüstlük kuralları açısından da kabul edilebilir olması gerektiğine dair bkz. **İmre/Erman**, s. 198.

yanılması esaslı olmasa bile, sözleşmeyle bağlı değildir.” Görüldüğü üzere aldatmanın tek başına varlığı sözleşmenin iptali için yeterli olup ayrıca aldatma neticesinde oluşan yanılmanın esaslı olması gerekmemektedir. Burada hile neticesinde sakatlanan bir irade söz konusu olup bu sakatlanan iradenin içeriğindeki saik yanılmasının esaslı olması zorunluluk arz etmemektedir.¹⁹²

Öğretide aldatma kurumunun varlığı için üç ana unsurun bulunması gerektiği kabul edilir. Bunlar hileli davranış, hile kastı ve hileli davranış ile yapılan iş/işlem arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır.¹⁹³

Hileli davranış, karşı taraf açısından olumlu veya olumsuz bir eylem olarak gerçekleştirilebilir. Bu duruma bir kişinin yapması gereken bir şeyi yapmaktan kaçınması veya yapmaması gereken bir şeyi yapması şeklinde örnek gösterilebilir. Olumlu davranışta aldatan kişi, karşı tarafı kasıtlı ve aktif davranışı ile aslında gerçeğe aykırı olan bir şeyi gerçeğe uygunmuş gibi aldatmaktadır. Öğretide bu duruma örnek olarak kilometresi aslında yüksek olan bir aracın düşük kilometreli olarak satılması gösterilir.¹⁹⁴ Olumsuz davranışla aldatmada ise, aldatma fiilini gerçekleştiren kişi aktif bir eylemde bulunmamaktadır. Bu durumun oluşmasının temelinde dürüstlük kuralları vardır. Yani aldatan kişi, üzerine düşen bilgilendirme ve uyarma ödevini ihmal etmektedir. Bu ihmalin neticesinde aldatılan kişi aslında yapmayacak olduğu bir işlemi iradesi pasif hile yoluyla sakatlandığı için yapmak veya kabul etmek durumunda kalır. Ancak bu şekilde pasif aldaticılıktan bahsedilebilmesi için aldatan kişinin bu yönde aktif bir aydınlatma/bilgilendirme ödevinin bulunması gerekir. Bu yönde bir ödevi olmayan kişi için pasif aldatmadan bahsedilemez.¹⁹⁵

Aldatma kastının varlığı da aranan ana şartlardan biridir. Aldatma kastında aldatan kişi, bilerek ve isteyerek karşı tarafın iradesini sakatlamalıdır. Aldatma kastı olmadan yapılan davranışlar neticesinde karşı

¹⁹² Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 414; Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 327.

¹⁹³ Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 327; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 602; Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 415.

¹⁹⁴ Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku* s. 455; Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 415.

¹⁹⁵ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 602; Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 328; Oğuzman, Kemal /Öz, Turgut; *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, C.2 13. Baskı İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2017, s. 110.

tarafın yanılığa düşmesi halinde hile söz konusu olmayıp “yanılma” durumu oluşur. Burada sözleşmenin iptali için oluşan hukuki sebep yanılmadır.¹⁹⁶

Aldatmanın son unsuru ise ihmali/aktif hileli davranış ile netice (sözleşme, hukuki işlem vb.) arasında illiyet bağının bulunmasıdır. Hileli davranıştan ötürü karşı taraf sözleşme ilişkisine dahil olmalıdır. Bu illiyet bağında baz alınacak kıstas ise hileye konu eylem olmasaydı aldatılan kişinin mevcut sözleşme ilişkisine doğal şartlarda girip girmeyeceğinin tespitidir. Eğer bu hileli davranış olmasaydı da söz konusu hukuki işlem aldatılanca kabul edilecek idiyse artık hileye dayalı sözleşmenin iptali istenemeyecektir.¹⁹⁷

2.2.2.2. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Aldatma

Genel borçlar hukukunda düzenlenen aldatma kurumuna miras hukuku açısından TMK’da ayrıca rastlanır. Kanun koyucunun irade sakatlığı hallerini genel hükümlerle yetinmeyip ayrıca TMK’da spesifik olarak düzenlemesi ilgi çekicidir. Ölüme bağlı tasarruflar bazında mevzuata göre hile unsuru, TMK 504 ve 557 maddelerinde tasarrufun iptali nedeni olarak düzenlenmişken TMK 578. maddesinde mirastan yoksunluk nedeni olarak gösterilmiştir.

Ölüme bağlı tasarruflarda murisin aldatıcı davranış nedeniyle bir tasarrufta bulunması, yapmış olduğu bir tasarrufu iptal edecekken devam ettirmesi, yapmış olduğu bir tasarrufu iptal etmesi veya bundan dönmesi şeklinde aldatma durumu gerçekleşebilir.¹⁹⁸ Genel olarak hilede aranan üç temel unsur ölüme bağlı tasarrufların hile nedeniyle iptali için de aranır. Buna göre muris, aldatma fiiline maruz kalmalı, karşı tarafın aldatma kastı olmalı ve aldatıcı fiil ile murisin ölüme bağlı tasarruf iradesi arasında uygun bir illiyet bağı bulunmalıdır.¹⁹⁹

TBK 36/2. maddesine göre, "*Üçüncü bir kişinin aldatması sonucu bir sözleşme yapan taraf, sözleşmenin yapıldığı sırada karşı tarafın aldatmayı bilmesi veya bilecek durumda olması hâlinde, sözleşmeyle bağlı değildir.*"

¹⁹⁶ Tekinay, *Borçlar Hukuku*, s. 339; Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 330; Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 416.

¹⁹⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 603; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 274; Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 417.

¹⁹⁸ Eren, *İptal Davası*, s. 41.

¹⁹⁹ Şener, *Vasiyet Hukuku*, s. 212; Eren, *İptal Davası*, s. 41.

Buna göre hileli davranış üçüncü bir kişi tarafından icra edilmişse, vasiyetname veya miras sözleşmesinin iptali için, lehine tasarruf işlemi yapılan kişinin bu durumdan haberdar olması gerekmez, sözleşmenin karşı tarafının hileyi bilmesi veya bilebilecek durumda olması gerekir.²⁰⁰ Yargıtay kararlarında da görüldüğü üzere murisin aldatılma unsurunu ispatlaması gerekir²⁰¹.

Miras sözleşmeleri açısından aldatma ise öğretilerde tartışmalıdır. Tartışmanın temelini genel hükümlerde düzenlenen aldatmanın ayrı bir düzenlemeye tabi olan miras sözleşmesinde uygulanabilirliği oluşturur. Bir görüşe göre²⁰² miras sözleşmeleri açısından temel saik hatasının bulunması, miras sözleşmesinin iptali için yeterli olduğundan ayrıca hileye dayalı bir düzenlemenin bulunması zorunluluk arz etmemelidir. Bu görüşü savunanlara göre TBK ve TMK'da hileye ilişkin ayrıca bir düzenleme olmasaydı bile hataya ilişkin hükümlerin cari olacağı düşünülmektedir. Başka bir görüşe göre ise²⁰³, TBK'da düzenlenen genel hile hükümlerinin miras sözleşmeleri açısından uygulanabilmesi mümkündür. Öyle ki hile neticesinde karşı taraf esaslı yanılmaya düşerse bile miras sözleşmesinin iptali istenebilir. Bu iptal sebebi genel hükümlerden dolayı olabileceği gibi TMK 557. maddesi özelinde de olabilir.

2.2.3. Korkutma

2.2.3.1. Genel Olarak Korkutma

Korkutma kurumu genel itibarıyla TBK 37 ve 38. maddelerinde ihdas edilmiştir. Korkutma iradeyi sakatlayan hallerden birisi olarak kabul edilir. Öğretilerde de genel anlamda bir tehdit tanımlaması yapılmaktadır. Buna göre tehdit, kişinin, karşı tarafı sair yönlerden korkutarak veya korkusundan istifade ederek kendi isteği doğrultusunda irade ileri sürmesini sağlamasıdır.²⁰⁴ Tehdit durumunun hata ve hileden farkı, tehdit altında olan

²⁰⁰ Oğuzman, *Miras Hukuku*, s. 103; Antalya, *Miras Hukuku*, s. 250; Serozan/Engin, s. 305.

²⁰¹ Konuyla ilgili içtihat için bkz. Yargıtay 1. HD'nin 2012/10938 E. ve 2012/10436 K. sayılı ilamı. www.kazanci.com.tr – E.T 20.04.2025.

²⁰² Eren, *İptal Davası*, s. 41; Gönensay/Birsen, s. 45; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 162.

²⁰³ Kocayusufpaşaoğlu, s. 331; Serozan/Engin, s. 305; Arbek, s. 67.

²⁰⁴ Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 419; Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 336; Oğuzman/Öz, s. 113.

kişi korkutulmanın verdiği etkiyle bilerek iradesini farklı bir şekilde ileri sürmektedir. Hata ve hilede ise kişinin iradesi doğrudan sakatlanarak bilmeden ve istemeden farklı bir irade ortaya koyulmaktadır.²⁰⁵

Tehdidin varlığından bahsedilebilmesi için bazı şartların sağlanması gerekir. Bunlardan ilki tehdit fiilinin bulunmasıdır. Tehdit fiili aktif veya pasif davranış ve söylemlerle tezahür edebilir. Önemli olan gerçekleştirilen tehdit fiili neticesinde karşı tarafın sözleşme ilişkisine iradesi sakatlanmış bir şekilde dahil olmasını sağlamaktır. TBK 38. maddesi uyarınca tehdit fiilinin sözleşmenin karşı tarafından gelmesine gerek yoktur, sözleşme tarafı olmayan üçüncü bir kişinin yaptığı tehdit üzerine de TBK 38/1 uyarınca sözleşmenin iptali istenebilir. Öyle ki üçüncü bir kişinin sergilediği tehditte lehine tehdit yapılan sözleşme tarafının haberdar olması gerekmez.²⁰⁶ Ancak 37/1 hükmüne karşın 37/2. maddesine göre

“Korkutan bir üçüncü kişi olup da diğer taraf korkutmayı bilmiyorsa veya bilecek durumda değilse, sözleşmeyle bağlı kalmak istemeyen korkutulan, hakkaniyet gerektiriyorsa, diğer tarafa tazminat ödemekle yükümlüdür.”

Bu durumda lehine tehdit yapılan taraf bu durumu bilmiyorsa ve tehdit edilen taraf sözleşmeyle bağlı kalmayıp sözleşmeyi iptal etme hakkını kullanırsa hakimin de takdiriyle uygun miktarda bir tazminat ödemesi durumu gerçekleşebilecektir.²⁰⁷

Tehdit için aranan diğer şart, sözleşme tarafının kendisine veya yakınlarına karşı sarf edilmiş bir tehlike durumunun bulunmasıdır. Bunun için tehdit altında olan kişi, TBK 38/1 maddesi uyarınca kendisine veya yakınlarına karşı ağır ve yakın bir tehlikenin varlığı hususunda endişe içerisinde olmalıdır. Tehdit konusu kişinin kendisi veya yakını olmalıdır. Burada “yakın” kavramı akraba ve aile bağları bulunan kişilerle sınırlı değildir. Sevincini ve üzüntüsünü paylaştığı, ortak hayat iradesinin olduğu kişilere yönelik tehditlerde de TBK 38/1 maddesi uyarınca “yakına karşı tehdit” durumu gerçekleşir.²⁰⁸

²⁰⁵ Oğuzman/Öz, s. 114; Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 473.

²⁰⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 609; Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 336.

²⁰⁷ Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 424; Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 337.

²⁰⁸ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 606; Oğuzman/Öz, s. 115; Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 421.

Tehdit konusu şeyin “ağır ve yakın zamanda meydana gelebilecek bir tehlike” olması gerekir. Buradaki korkutma kriterinde objektif ve sübjektif korkutmalar tehdit için yeterli görülmektedir. Zira TBK 38/1 maddesinde “...korkutulan, ağır ve yakın bir zarar tehlikesinin doğduğuna inanmakta haklı ise...” ibaresinden anlaşılacağı üzere sadece nesnel tehlike kıstası değil, tehdit altında olan kişinin içsel dünyasında mevcut tehlikeyi tehdit olarak algılayıp sözleşmenin iptaline gitmesinde haklı olup olmadığı değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme, somut olayın özelliklerine göre mahkemece yapılmaktadır.²⁰⁹

Son olarak tehdit fiili ile sözleşmenin tanzimi arasında uygun illiyet bağının da bulunması gerekir. Tehdit olmasaydı da söz konusu sözleşme yine de tanzim edilecek idiyse, mevcut tehdidin ilgili sözleşmeye bir etkisi olmadığından illiyet bağının varlığından bahsedilemez. Ancak tehdit yüzünden aslında yapmak istemediği sözleşmeyi yapmak zorunda kalmasında haklılığı mevcutsa uygun illiyet bağının varlığı söz konusu olup sözleşmenin iptali istenebilecektir.²¹⁰

2.2.3.2. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Korkutma

Murisin aslında yapmak istemediği veya istediği içerik dışında yapmaya zorlandığı ölüme bağlı bir tasarrufun yapılmasını sağlamaya yönelik yapılan manevi baskı, ölüme bağlı tasarruflarda korkutma olarak anılır.²¹¹ Genel

²⁰⁹ Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 281; Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 338; Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 422.

²¹⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 608; Oğuzman/Öz, s. 116; Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 423.

²¹¹ Eren, *İptal Davası*, s. 45; İmre/Erman, s. 212; Yargıtay 7. HD'nin 2022/6331 E. ve 2023/5983 K. Sayılı ilamına göre de

“Bilindiği üzere, vasiyetnamenin iptali sebeplerinden biri olan ikrah (korkutma), kişinin irade serbestisini ihlal suretiyle onu gerçek istemine uymayan bir beyanda bulunmak zorunluluğunda bırakan, hukukun caiz görmediği davranışlardır. İkrah, maddi ve manevi olmak üzere iki türüdür. Bir kimseye o akdi yapmasını temin için maddi tazyik yapılmışsa, örneğin eli tutularak zorla sözleşmenin altı imzalatılmışsa bu hâlde maddi ikrah hâli varsayılır. Öte yandan bir kimsede korku yaratarak ona istenilen işlemi yaptırmayı amaçlayan tehdide de manevi ikrah denilir. Bir ölüme bağlı tasarrufun meydana gelmesine tesir edecek her türlü ikrah, bir iptal sebebi teşkil eder (TMK. m. 557/2). Ancak, her iki türünde de ikrahın ciddi olması, ikrahın ağır bir tehlike teşkil etmesi, tehdidin yaratacağı tehlikenin derhal gerçekleşecek nitelikte olması, tehdidin bizzat akdin tarafına veya yakınlarına yapılması ve yapılan tehdidin haksız ve hukuka aykırı olması, tehdidin şahsa, namusa, cana, mala veya hürriyete yönelmiş bulunması ve nihayet tehdit ile

olarak TBK 37 ve 38. maddelerindeki korkutma unsurları, ölüme bağlı tasarruflar için de geçerli olmaktadır. Bu tür korkutma olumlu veya olumsuz davranışla gerçekleştirilebilir. Ayrıca öğretide korkutma eyleminin mutlaka “insandan sadır bir tehlike” olması gerektiği kabul edilmektedir²¹². Yani doğal afet, ölümcül hastalık gibi beşeri olarak karşı taraftan gelen bir tehlike bulunmayan hallerde yapılan ölüme bağlı bir tasarrufun korkutmaya dayalı iptali istenemez. Ayrıca öğretiye göre korkutma durumunun iptal davasına vücut verebilmesi için, korkutmanın murisin ölümüne kadar vaki olması gerekmektedir. Henüz muris ölmeden önce korkutma fiili ve etkisi sona ermişse, artık korkutmaya dayalı iptal davası açılmasında hukuki yarar kalmayacaktır. Murisin bu durumda yapması gereken ölüme bağlı tasarrufundan rücu etmesidir.²¹³

TBK’da kural olarak korkutma nedeniyle iptal davası açılabilmesi için yapılan korkutmanın esaslı olması gerekir. Ancak bu durum vasiyetnameler için aynen geçerli değildir. Zira vasiyetnamelerin her zaman tek taraflı olarak geri alınabilmesi mümkün olduğundan yapılan korkutma esaslı olmasa bile murisin iptal davası açma hakkı vardır.²¹⁴ Ancak miras sözleşmeleri için bu durum tartışmalıdır. Bir görüşe göre, korkutma esaslı olsa da olmasa da murisin iradesini etkileyen en ufak bir sorun varsa miras sözleşmesinin iptali istenebilir.²¹⁵ Buna karşın diğer baskın görüşe göre ise miras sözleşmelerindeki korkutmanın esaslı olması gerektiği savunulur. Bu görüşün dayanağını güven teorisi oluşturmaktadır.²¹⁶ Kanaatimizce bu konudaki baskın görüş yerindedir. Azınlık görüşün aksine miras sözleşmelerindeki korkutma durumunun esaslı olması gerekir. Zira miras sözleşmeleri karşılıklı irade uyuşmasıyla tanzim edilmektedir. Miras sözleşmeleri tek taraflı iradeyle tanzim edilemediğinden sözleşme taraflarının karşılıklı sözleşmeye olan güvenleri ve beklentileri korunmalıdır. Objektif olarak korkutma

yapılan işlem arasında illiyet bağı bulunması koşulu aranır.” – www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 13.02.2025.

²¹² Eren, *İptal Davası*, s. 44.

²¹³ Berki, *Miras Hukuku*, s. 201.

²¹⁴ İnan/Ertas/Albaş, s. 282; Oğuzman, s. 103; Eren, *İptal Davası*, s. 43.

²¹⁵ Toplandı, Pınar Ağca; *Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Yeditepe Üniversitesi, İstanbul 2008, s.119.

²¹⁶ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 332; Dural, *Miras Sözleşmeleri*, s. 277; Antalya, *Miras Hukuku*, s 251.

sayılamayacak eylem ve söylemlerle iki taraflı olan miras sözleşmesinin iptal edilmesi hukuka olan güveni ve öngörülebilirliği ciddi anlamda zedeleyecektir.

Korkutma fiilinin kim tarafından icra edildiğinin iptal davasının kabulü veya reddi yönünden bir farkı yoktur. Genellikle vasiyetnamelerde korkutma fiili vasiyetnameden lehine yarar sağlayacak kişi tarafından icra edilmekte ise de yarar sağlasın veya sağlamasın TBK 37/2 maddesi uyarınca üçüncü bir kişinin tehdidiyle de bir vasiyetname iradesi ortaya konmuşsa, korkutulan kişinin hakkaniyet gereği tazminat ödeme yükümlülüğü saklı kalmak kaydıyla yine iptal davası açılabilir. Bu durum miras sözleşmeleri için de geçerlidir.²¹⁷

Korkutma neticesinde ilgili ölüme bağlı tasarrufun düzenlendiğini ileri süren taraf TMK 6. maddesi uyarınca illiyet bağını ispatlamak durumundadır. Buradaki illiyet bağının varlığı her türlü delille ispatlanabilir.²¹⁸

2.2.4. Bir İptal Sebebi Olarak Zorlama (Maddi Cebir)

TMK 557. maddesine göre ölüme bağlı tasarrufu geçersiz kılan nedenlerden birisi de zorlamadır. Her ne kadar zorlama irade sakatlıkları başlığı altında ele alınmış ise de klasik anlamda bir irade sakatlığı türü değildir. Kanunda açıkça zorlamadan ne anlaşılması gerektiği belirtilmemiş olsa da öğretide bazı tanımlar mevcuttur. Maddede “korkutma veya zorlama” şeklinde belirtilmesine rağmen korkutma ile zorlama manaları itibarıyla farklı kavramlardır. Buna göre korkutma soyut tehdit olarak kabul edilirken zorlamadan anlaşılana ise maddi olarak bir kişiyi istemediği bir şey yapmaya yöneltmek veya bir şey yapmaktan men etmek olarak kabul edilir.²¹⁹

Ancak öğretide TMK 557. maddesinde “zorlamanın” bulunması eleştirilmektedir. Zira bir kişinin cebren ölüme bağlı tasarruf iradesini yapmaya veya yapmamaya zorlama halinde aslında ortada hiçbir iradenin bulunmadığı, yapılan irade açıklamasının sakatlığından değil ancak TMK 504/1 maddesi ışığında yokluğundan bahsedilebileceği savunulmaktadır.²²⁰

²¹⁷ Eren, *İptal Davası*, s.45.

²¹⁸ Koyuncu, s. 129; Eren, *İptal Davası*, s. 107.

²¹⁹ Dural/Öz, s. 228.

²²⁰ Serozan/Engin, s. 306.

Maddi olarak zorlama altında kalan bir kişinin yaptığı hukuki bir işlemin sıhhatinden bahsedilemez. Bu durumda cebren bir işlem yapmaya zorlanan kişinin işlemi, TMK 557. maddesi uyarınca iptal davası açılmasa bile kendiliğinden hükümsüz nitelikte kabul edilir. Bu durumda açılacak dava ise “hükümsüzlüğün tespiti” niteliğinde olacaktır.²²¹

Vasiyetnameler açısından murisin cebir altında vasiyetname tanzim etmesi olasılığında, murisin bu cebir durumundan kurtulmasından itibaren vasiyetnamesini her zaman geri alabilmesi mümkün olduğundan zorlama nedeniyle açılacak hükümsüzlüğün tespiti davasında hukuki yararın bulunmadığı ve bu nedenle davanın usulden reddine karar verilebileceği düşünülmektedir. Miras sözleşmelerinin zorlama altında tanzimi ise işlemi yapan resmi makamın bulunması nedeniyle mümkün görülmemektedir.²²² Ancak bu görüşe katılmak kanaatimizce pek mümkün değildir. Zira her ne kadar taraflar miras sözleşmesini resmi makam huzurunda ihdas etse de bundan önceki bir zaman diliminde kişinin fiziksel zorlama ile resmi makam önüne çıkarılmış olması ve akabinde resmi işlemlere başlanılmış olması mümkündür. Bu örnekte zorlama ile korkutma arasındaki fark ele alındığında, kişi henüz resmi makama çıkarılmadan önce fiziksel zorlama olmadan salt kendisine veya yakınlarına karşı tehdit söylemlerine maruz kalarak resmi makama gelmiş ve işlemi yapmak zorunda kalmışsa korkutma nedenine dayanması gerekir. Buna karşın kişi tehdit söylemi olmaksızın karşı tarafın fiziksel müdahalelerine maruz kaldığından ilgili işlemi yapmak zorunda kalmışsa zorlama nedenine dayanması gerekir. Bu durumda kişinin zorlama ile miras sözleşmesi düzenlemesi söz konusu olup bu sözleşmenin geçersizliği için tespit davası açılabilir.

2.2.5. İrade Sakatlığına Benzer Farklı Durumlar

TMK 504 ve 557. maddelerinde iradeyi sakatlayan hallerin neler olduğu ve iptal süreci düzenlenmiştir. Ancak bu hallerin dışında ölüme bağlı tasarruf düzenlenirken meydana gelebilecek sair hallerden de bahsetmek gerekir. Bu

²²¹ Tekinay, *Borçlar Hukuku*, s. 340; Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 420; Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 473; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 162; Eren, *İptal Davası*, s. 45.

²²² Dural, *Miras Sözleşmeleri*, s. 278.

haller öğretide muvazaa, aşırı yararlanma, latife beyanı, zihni kayıt ve haksız etkileme durumları olarak ele alınmaktadır.

2.2.5.1. Muvazaa

Muvazaa, TBK 19. maddesinde ve muris muvazaası kurumu ise Yargıtay İBK kararı²²³ ile ihdas edilmiştir. Muvazaa genel itibariyle üçüncü kişileri aldatmak amacıyla, aslında tarafların yapmak istemedikleri bir hukuki işlemi, görünüşte yapmış göstermek adına yaptıkları bir hileli işlem türüdür. Muvazaalı işlemde tarafların gerçek iradesi ile açıkladıkları beyanlar arasında kasıtlı bir çelişki mevcuttur. Muvazaalı işlemler mahiyeti gereği tarafların başvurduğu gizli bir aldatma anlaşmasıdır. Bu anlaşma neticesinde üçüncü kişiler hedef alınarak yanıltılmaktadırlar.²²⁴

Muvazaa türlerine bakıldığında mutlak ve nisbi muvazaa şeklinde ayırım yapıldığı görülmektedir. Mutlak muvazaada taraflar aslında yapmak istemedikleri görünürde bir işlem yapmakta, bu görünüşte sözleşme ile üçüncü kişileri yanıltmayı planlamaktadır. Mutlak muvazaa türünde tarafların iradeleri uyuşmadığından işlem geçersiz olmaktadır. Bu durumda yapılan işlem üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilmektedir.²²⁵ Nisbi muvazaa türünde ise tarafların yapmak istedikleri bir işlem olup üçüncü kişileri yanıltmak maksadıyla iradelerini gizlemektedirler.²²⁶ Nisbi muvazaalı işlemde iç içe geçmiş iki işlem mevcuttur. Birisi tarafların başkalarından sakladığı asıl işlem, ikincisi ise görünürde yaptıkları işlemdir. Bu durumda iç içe geçmiş bu işlemlerin geçerliliği sorgulanmalıdır. Öğretideki hakim görüşe göre görünürdeki işlem taraf iradelerini yansıtmadığından geçersiz olup gizlenmiş işlem ise kural olarak geçerlidir.²²⁷ Ancak taşınmazlarda bu durum istisna teşkil etmekte olup taşınmazlarda gizli işlem de şekle aykırı olduğundan geçersiz kabul edilir.

Ölüme bağlı tasarruflar açısından uygulamada birçok muvazaalı tanzim edilen tasarruf türlerine rastlanılmaktadır. Vasiyetname ile miras sözleşmeleri

²²³ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurumunun 1974/1 E ve 1974/2 K sayılı İBK için bkz. www.kazanci.com.tr – E.T 15.08.2024.

²²⁴ Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 366; Oğuzman/Öz, s. 130.

²²⁵ Oğuzman / Öz, s.131; Eren, s.409.

²²⁶ Oğuzman / Öz, s.131; Eren, s.410.

²²⁷ Eren, s.413; Oğuzman/Öz, s.133; İnan, s.184; Burcuoğlu / Altop, s.412.

açısından muvazaa durumları ayrı ayrı ele alınmalıdır. Muvazaada karşılıklı bir danışıklılık durumu olup üçüncü kişilerin aldatılması esas olduğundan vasiyetnamelerde muvazaa bulunması söz konusu olamaz. Zira murisin tek taraflı iradesiyle tesis edilen vasiyetnameler muvazaaya konu olamazlar.²²⁸ Miras sözleşmelerinde ise karşılıklılık mevcut olduğundan muvazaa değerlendirilmesinin yapılması mümkündür. Muvazaalı sözleşmeler kendiliğinden hükümsüz olduğundan muvazaalı bir miras sözleşmesi varsa muvazaanın tespiti davası açılabilir.²²⁹

Ölüme bağlı tasarruflarda muvazaa türleri içerisinde en çok karşılaşılan durum muris muvazaasından kaynaklı durumlardır.

Muris muvazaasını barındıran ölüme bağlı tasarruf türü şekli anlamda ancak karşılıklı sözleşme niteliği taşıyan miras sözleşmelerinde kendisine yer edinebilir. Tek taraflı hukuki işlem niteliği taşıyan, karşılıklı irade ve sözleşme niteliği bulunmayan vasiyetnameler açısından muris muvazaası söz konusu olamaz.

Muris muvazaasına konu edilen işlemlerde murisin asıl amacı irdelenmeye muhtaçtır. Zira Yargıtay İBK kararında ve sonraki tarihli içtihatlarla bakıldığında muris muvazaasından bahsedilebilmesi için murisin mirasçılardan mal kaçırma kastının bulunması gerekir.²³⁰

Miras sözleşmesinin muris muvazaası nedeniyle iptal edilebilmesi öğretiyeye göre mümkün görülmektedir. TMK 557. maddesinde sınırlı sayıda sayılan iptal sebepleri içerisinde muvazaa nedeni bulunmasa da miras sözleşmesi niteliği itibariyle karşılıklı borç doğuran bir sözleşme niteliği barındırabildiğinden murisin kendi mirasçılardan mal kaçırmak maksadıyla miras sözleşmesini tanzim etmesi mümkündür.

Muvazaa olgusunun ispatı kimi zaman oldukça güç olmaktadır. Muvazaa olgusunun bu niteliği ispat yükünün kimde olması gerektiği yönünde önemi haizdir. TMK 6. maddesine göre bir iddianın ispatı bunu iddia edene ait olacağından muvazaayı iddia eden taraf ispat yükü altındadır. Muvazaa

²²⁸ İnan/Ertas/Albaş, s. 279; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 350; İmre, s. 329.

²²⁹ Dural, *Miras Sözleşmesi*, s. 293; İmre/Erman, s. 216.

²³⁰ Antalya, s.292; aynı yönde karar için bkz. Yargıtay HGK'nun 2013/1 Esas ve 2013/1007 Karar sayılı ilamı. - www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 27.10.2024.

iddiasını kimin ileri sürdüğü ise ispat vasıtalarını belirlemektedir. Öyle ki muvazaalı işlemin tarafı bizzat muvazaa iddiasında bulunacaksa ve bu işlem yazılı veya resmi bir şekilde tanzim edilmişse artık tarafın bu iddiasını ancak yazılı veya resmi bir delille ispatlaması gerekir²³¹. Ancak söz konusu işlem yazılı veya resmi bir şekilde tanzim edilmemişse her türlü delille ispatlanabilir. Buna karşın muvazaa iddiasını işlemin tarafı olmayan üçüncü bir kişi olursa her türlü delil kullanılarak muvazaa olgusu ispatlanabilir. Hakeza miras sözleşmesi de sıkı şekil şartına tabidir. Miras sözleşmesindeki muvazaa iddiası da nitelikli delil zorunluluğu ihtiva etmektedir. Ölümüne bağlı tasarrufun tarafı olmayan üçüncü bir kişi ise bu kurallara tabi olmaksızın her delille iddiasını ispatlayabilir²³².

Bir ölümüne bağlı tasarrufun muvazaalı olması kural olarak üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilir. Üçüncü kişiye karşı ileri sürülmesinin pratikteki sonucu önemlidir. Ölümüne bağlı tasarruf neticesinde bir yazılı borç tanınması mevcutsa ve üçüncü kişi bu borç tanınması nedeniyle alacağı iktisap etmişse artık muvazaa iddiası TBK 19/2. maddesi uyarınca bu kişiye karşı ileri sürülemeyecektir. Bir diğer durum da TMK 1023. maddesinde düzenlenen tapuya güven ve iyiniyetin korunması ilkesidir. Bir kişi lehine muvazaalı bir ölümüne bağlı tasarruf kazandırmasıyla bir aynı hak tescil edilmişse, bu tapu kaydına dayanarak bu aynı hakkı devralan iyiniyetli üçüncü kişinin hakkı TMK 1023. maddesi gereği korunmaktadır.

Murisin sağ iken yaptığı sözleşmelerin muris muvazaası iddiası karşısında ne şekilde ele alındığının Yargıtay kararları ışığında incelenmesi gerekir. Nitekim güncel tarihli bir Yargıtay kararının onama ilamından özetle, murisin sağ iken yaptığı miras sözleşmesinde bir kısım mirasçılara fazladan kazandırma yaptığı, diğer mirasçıların taşınmaz üzerindeki miras haklarının ihlal edildiği iddiası karşısında yerel mahkemece tarafların bu devirlerden haberdar olduğu, uzun süreli sessiz kalındığı ve süreç içerisinde taksimatların tamamlandığından bahisle miras sözleşmesinden kaynaklı tapu iptal tescil

²³¹ **Kuru**, Baki. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul: Legal Yayınevi, 2015, s. 275; **Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes** Muhammet. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 3. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015, s.441; Aynı yönde karar için bkz. Yargıtay 1. HD'nin 2012/4290 E. ve 2012/7248 K. Sayılı ilamı. www.kazanci.com – E.T 20.04.2025.

²³² Yargıtay İBK'nun 1953/8 E. ve 1953/7 K. Sayılı ilamı için bkz. www.kazanci.com – E.T 20.04.2025.

davasının reddine karar verilmiş ve bu karar önce istinaf mahkemesi ve daha sonra Yargıtay nezdinde onanmıştır.²³³

2.2.5.2. Latife Beyanı

Latife beyanı, hukuki sonuç doğurmasının istenilmediği, karşı tarafın ciddiye almayacağı düşünülen gayri ciddi beyanlardır. Latife beyanında bulunan taraf aslında hukuk dünyasında bir irade ortaya koyma gayesinde değildir.²³⁴

Latife beyanıyla tanzim edilmiş olan ölüme bağlı tasarruf türlerinde vasiyetname ile miras sözleşmesi ayrı ayrı ele alınmalıdır. Muris vasiyetname düzenlerken şaka amacıyla hareket etmişse, vasiyetname iradesi mevcut olmadığından vasiyetname hukuk dünyasında hüküm doğurmamaktadır. Burada öğretilerdeki bir görüşe göre²³⁵ latife yollu hazırlanan vasiyetnamede kurucu unsurlardan olan “vasiyetname oluşturma iradesi” bulunmadığından “yokluk” ile malul olması gerektiği ileri sürülmüştür. Başka bir görüşe göre²³⁶ ise latife durumu TMK 557 ile 504. maddelerinde ayrı bir iptal sebebi olarak ihdas edilmediğinden iptal yaptırımına değil ancak “mutlak butlan” yaptırımına tabi tutulması gerektiği savunulmaktadır. Miras sözleşmesinde ise latife açısından bir görüşe göre, latife beyanıyla oluşturulan miras sözleşmesi “kesin hükümsüzlük” ile malul olmalıdır.²³⁷ Başka bir görüşe göre²³⁸, ikili bir ayırım yapılmalıdır. Bunlardan ilki, miras sözleşmesinin karşı tarafı latife durumunu biliyorsa veya gerekli özen ve dikkati göstererek bilebilecek durumda ise, ilgili sözleşme geçersiz sayılmalıdır. Buna karşın karşı taraf latife durumunu bilmiyorsa veya bilebilecek durumda değilse bu durumda iyi niyet korunmalı ve miras sözleşmesi ayakta tutulmalıdır.

²³³ Yargıtay 1. HD'nin 2022/7552 Esas ve 2023/4533 Karar sayılı ilamı için bkz. www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 31.01.2025.

²³⁴ **Antalya**, *Borçlar Hukuku*, s. 278; **Eren**, *Borçlar Hukuku*, s. 364.

²³⁵ **Demirsatan**, Barış; *İrade Beyanlarının Yorumlanması Bakımından Muvazaa*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 26, Sayı 2, Aralık 2020, s. 1220-1241, s.1230.

²³⁶ **Kocayusufpaşaoğlu**, *Miras Hukuku*, s. 350.

²³⁷ **Eren**, *İrade Sakatlıkları*, s. 1277.

²³⁸ **Dural**, *Miras Sözleşmeleri*, s. 296; **İmre/Erman**, s. 216; **Kocayusufpaşaoğlu**, *Miras Hukuku*, s. 351.

2.2.5.3. Zihni Kayıt

Zihni kayıt mevzuatta düzenlenmemiştir. Genel olarak zihni kayıttan anlaşılması gereken, kişinin aklında saklı tuttuğu gerçek iradesi yerine bilerek ve isteyerek farklı bir irade açıklamasında bulunmasıdır.²³⁹ Tanımdan da anlaşılacağı üzere zihni kayıt kişinin iç dünyasında bulunur. Bu durum kişinin asıl iradesinin ortaya çıkarılmasını oldukça zorlaştırmaktadır.

Zihni kayıtle oluşturulan vasiyetnameler hakkında birden çok görüş vardır. Bir görüşe göre²⁴⁰ zihni kaydın bulunmasının tezahür eden iradeye etkisi bulunmayıp vasiyetnamenin aynen geçerliliğini muhafaza etmesi gerektiği savunulur. Aksi takdirde uygulamada mevcut bulunan birçok vasiyetnamenin zihni kayıt yönünden araştırılması ve iptali için yoğun emek ve çabaya girişileceğini ve bu nedenle hukuki işlem güvenliğinin zarar göreceği düşünülmektedir. Bir diğer görüşe göre, zihni kayıt bulunan vasiyetnamelerin geçersiz olması gerekir. Zira murisin tek taraflı iradesiyle oluşturulan vasiyetnamelerde güveni korunmaya değer bir muhatap bulunmadığından doğrudan geçersiz sayılmalıdır.²⁴¹

Miras sözleşmelerindeki zihni kayıt durumu da tartışmalıdır. Öğretideki baskın görüşe göre miras sözleşmesinde zihni kaydın bulunması sözleşmenin geçerliliğine engel değildir. Zihni kayıtle sözleşmeye dahil olan tarafın kendi iç dünyasında kurduğu irade karmaşıklığı yüzünden karşı tarafın mağdur edilemeyeceği düşünülmektedir.²⁴² Bu görüşe karşılık azınlık bir görüşe göre ise, miras sözleşmesinin taraflarından birinin zihni kayıtle iradesini ortaya koyması ve bu durumun sair delillerle ispatlanması halinde miras sözleşmesinin geçersizlikle malul olması gerektiği savunulmaktadır.²⁴³

²³⁹ Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 365; Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 345; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 571.

²⁴⁰ İmre/Erman, s. 215. Öğretideki diğer görüşlere bakıldığında zihni kayıt hususunun ortaya çıkarılması oldukça güç olduğundan öncelikle kişinin dışa yansıyan irade beyanı hareket edilmesi gerektiği ve bu irade beyanı saptanırken güven teorisinden yararlanılması gerektiğine dair bkz. Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s. 424.

²⁴¹ İnan/Ertas/Albaş, s. 278; Eren, *İptal Davası*, s. 28; Oğuzman, s. 185.

²⁴² Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 350; Oğuzman, s. 185; Dural, *Miras Sözleşmeleri*, s. 295. Zihni kaydın varlığı ve bu nedenle işlemin iptal edilebilmesi için karşı tarafın iyi niyetli olup olmadığı, dürüstlük kuralının bu hususta ele alınarak karşı tarafın bu durumu bilip bilmediği, bilmese bile gerekli özen ve dikkati sağlayarak bilebilir durumda olup olmadığı hususunun da araştırılması gerektiğine dair bkz. Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s. 424.

²⁴³ Eren, *İrade Sakatlıkları*, s. 1276.

Kanaatimizce burada azınlık görüşe katılmak mümkün değildir. Zira tarafın zihnindeki asıl iradenin ortaya çıkarılması her bir somut olay özelinde mümkün değildir. Ayrıca bu yönde yapılacak araştırma oldukça meşakkatli olacağı gibi uygulamada düzenlenmiş olan birçok miras sözleşmesinin iptaline sebebiyet verebileceğinden hukuka olan güven zedelenebilir.

2.2.5.4. Aşırı Yararlanma

Aşırı yararlanma TBK 28. maddesinde ihdas edilmiştir. Maddeye göre;

“Bir sözleşmede karşılıklı edimler arasında açık bir oransızlık varsa, bu oransızlık, zarar görenin zor durumda kalmasından veya düşüncesizliğinden ya da deneyimsizliğinden yararlanılmak suretiyle gerçekleştirildiği takdirde, zarar gören, durumun özelliğine göre ya sözleşme ile bağlı olmadığını diğer tarafa bildirerek ediminin geri verilmesini ya da sözleşmeye bağlı kalarak edimler arasındaki oransızlığın giderilmesini isteyebilir. Zarar gören bu hakkını, düşüncesizlik veya deneyimsizliğini öğrendiği; zor durumda kalmada ise, bu durumun ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde sözleşmenin kurulduğu tarihten başlayarak beş yıl içinde kullanabilir.”

Görüldüğü üzere aşırı yararlanma durumu kanunda çeşitli ihtimallerde ele alınmıştır. Aşırı yararlanma hali genel olarak borçlar hukuku ve medeni hukukta iradeyi sakatlayan hallerden biri olarak düzenlenmemiştir.²⁴⁴

Aşırı yararlanma açısından kanunun aradığı bazı şartlar vardır. Bu şartlar özet olarak edimler arası aşırı dengesizlik bulunması, zarar görenin müzayaka halinde olması, zarar görenin bu halini karşı tarafın bilmesi veya bilebilecek durumda olup bundan yararlanma kastının bulunması şeklinde sıralanabilir.²⁴⁵

TBK 28/1. maddesi uyarınca aşırı yararlanmanın bulunduğu hallerde zarar gören taraf, sözleşmeyle bağlı olmak istemediği takdirde bunu karşı tarafa bildirerek edimin geri verilmesini veya edimler arası dengesizliğin giderilmesini isteyebilir. TBK 28/2. maddesinde ise bu talepler açısından 1 ve 5 yıllık hak düşürücü süreler öngörülmüştür. Bu sürelerin geçirilmesi halinde aşırı yararlanmaya konu olan sözleşmenin onanmış sayılması söz konusu olur.

²⁴⁴ Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 288; Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 436.

²⁴⁵ Antalya, *Borçlar Hukuku*, s. 347; Eraslan Özkaya; *Aşırı Yararlanma (Gabin) Davaları*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013, s. 30; Oğuzman/Öz, s. 136.

Aşırı yararlanmanın ölüme bağlı tasarruflar açısından durumu ele alınmalıdır. Buna göre vasiyetnameler ile miras sözleşmeleri açısından ayrı ayrı aşırı yararlanma durumu ele alındığı takdirde aşırı yararlanmanın olması için karşılıklı edimsel durumun bulunması gerekmektedir. Karşılıklı edim durumu bulunmayan vasiyetnamelerde aşırı yararlanma halinin bulunması, murisin aşırı edimsel oransızlığa maruz kalması tek taraflı hukuki işlem olan vasiyetnameler açısından uygulama alanı bulamamaktadır. Bu nedenle vasiyetnamelerde aşırı yararlanmadan bahsedilemez.²⁴⁶ Miras sözleşmeleri açısından ise ivazlı veya ivazsız olmasına göre ayırım yapmak gerekir. İvazsız hazırlanan miras sözleşmelerinde karşılıklı edim ve borç doğuran durum mevcut olmadığından tıpkı vasiyetnamelerde olduğu gibi ivazsız miras sözleşmelerinde aşırı yararlanmadan bahsedilemez.²⁴⁷ Buna karşın miras sözleşmelerinde ise, karşılıklı edim ve borç durumu mevcut olduğundan aşırı yararlanmanın uygulama alanı vardır. Öğretideki baskın görüşe göre²⁴⁸ miras sözleşmesinde muris ile karşı taraf arasındaki belirlenen edimler arasında TBK 28/1. maddesinde belirtilen edimler arası aşırı dengesizlik, müzayaka hali ve sömürü kastının bulunması halinde TBK 28/2. maddesindeki 1 ve 5 yıllık hak düşürücü süreler de dikkate alınarak aşırı yararlanma nedeniyle uyarılma veya sözleşmenin iptali davası açılabilir. Açılacak bu dava TMK 557. maddesinde belirtilen iptal davası türlerinden değildir. Ancak bu görüşün aksini savunan Hatemi'ye göre ölüme bağlı tasarrufların hiçbir türünde aşırı yararlanma uygulanamaz.²⁴⁹ Kanaatimizce miras sözleşmeleri ivazlı olduğu takdirde aşırı yararlanmaya konu olabilir. Zira ivazlı miras sözleşmesinde tarafların edimleri arasında aşırı bir dengesizlik ve sömürü kastı bulunduğu bu durumun TBK 28. maddesi karşısında göz ardı edilmesi ve uygulama alanı bulamaması hukuka ve vicdana aykırılık teşkil edebilecektir.

²⁴⁶ Dural, *Miras Sözleşmeleri*, s. 288.

²⁴⁷ Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 435; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 619.

²⁴⁸ Dural, *Miras Sözleşmeleri*, s. 288; İmre/Erman, s. 216; Demirsatan Barış; *Miras Sözleşmelerinde Aşırı Yararlanmanın Uygulanabilirliği*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.22, S.2, 2020, s.1065-1066.

²⁴⁹ Hatemi, Hüseyin; "Miras Sözleşmesinde Gabin Söz Konusu Olabilir Mi?", Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2004, s. 192.

2.2.5.5. Haksız Etkileme

Haksız etkileme kavramına ne içtihatlarımızda ne de Türk öğretimizde rastlanmaktadır. Haksız etkileme daha çok Anglo-Amerikan sistemlerinde karşılaşılan bir durumdur. Genel itibariyle haksız etkileme, karşı taraf üzerinde maddi veya manevi olarak nüfuz kullanma salahiyetine sahip bir kişinin bu meziyetini kullanarak ilgilinin iradesini etkilemesi ve kişinin gayri ihtiyari olarak söz konusu işlemi yapmakta kendisini zorunlu hissetmesine neden olan bir etkileme eylemidir.²⁵⁰ Anglo-Amerikan sistemlerinde haksız etkilemenin yaptırımını “iptal edilebilirlik” şeklindedir.²⁵¹

Amerikan yargı sistemindeki haksız etkileme kavramına örnek olarak, oldukça yaşlı bir insanın son döneminde kendisiyle yakından ilgilenir gibi yapan şahsa malvarlığını hibe etmesi gösterilir.²⁵² Ölüme bağlı tasarrufların serbestiliği ve murisin son isteklerinin olabildiğince yerine getirilmesi ilkesi, yaşlıların tuzağa düşürülmesine ve malvarlıklarının riske girmesine neden olabilmektedir. Bu duruma karşı alınabilecek tedbirler ise iptal davası yolunun tanınması, haksız etkide bulunana karşı tazminat davası açılabilmesi ve ceza yasasında haksız etkinin bir suç türü sayılabilmesidir.²⁵³

Haksız etkileme Amerikan ve İngiliz hukukunda ölüme bağlı tasarruflar açısından bir iptal edilebilirlik nedeni olarak düzenlenmişken Türk hukukunda bu kavrama matuf bir iptal sebebi yoktur. Ancak haksız etkileme, anlamı itibariyle iradeyi etkileyen bir kavram olduğundan iptal davası nazarında incelenmeye değer bir konudur. Bazı Yargıtay kararlarında da bu kavrama yakın nitelikte uyuşmazlıkların ele alındığı görülmektedir. Bu nedenle Türk yargı uygulamasına pek yabancı bir kavram değildir.

Ölüme bağlı tasarruflarda kural olarak murisin irade özgürlüğü bulunup emredici kurallar saklı kalmak kaydıyla istediği şekilde tasarrufunu şekillendirebilir. Common Law sistemlerinde murisin geniş bir tasarruf alanı bulunup bunun kısıtlanması oldukça sınırlıdır. Kıta Avrupası özelinde Türk

²⁵⁰ **Sağlam**, İpek: “*Haksız Etki*”, Marmara Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayısı Prof. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan, Cilt: 12, Sayı: 1-3, İstanbul, 2006, s. 687.

²⁵¹ **Baçoğlu**, Başak; *Miras Hukuku Özelinde Haksız Etkileme Kavramı ve Buna Bağlanabilecek Sonuçlar*, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018/1, s. 388.

²⁵² **Baçoğlu**, s.390.

²⁵³ **Serozan/Engin**, s. 238.

hukukunda ise murisin önüne çıkan en önemli kısıtlanma durumu ise saklı paylı alana dokunamamasıdır. Common Law'daki bu serbestiliğin önünde ise murisin haksız etkilenmesi engeli vardır. Genellikle ileri yaşlardaki insanların ölüme bağlı tasarruf iradeleri haksız etkileme yoluyla sabote edildiğinden ilgili tasarruf açısından iptal davası açılabilir. Bu durum Amerikan hukukunda bir nevi hile olarak kabul edilip söz konusu tasarrufun iptali davalarında kabul kararı verilerek haksız etkileme mahsulü tasarruf iptal edilmektedir.²⁵⁴ Böylece ölüme bağlı tasarrufun teşekkül etmesinde etkili olan her türlü dolaylı etkileme iptal davasına konu edilebilir durumda olmaktadır.²⁵⁵ Türk öğretisinde de bu durum ele alınmıştır. Öğretiye göre ileri yaşlı / saf nitelikli insanların ölüme bağlı tasarruflarında iradelerinin sabote edilmesi halinde en azından 'culpa in contrahendo' benzeri bir sorumluluğun doğması gerektiği düşünülmektedir.²⁵⁶ Toplumda ileri yaşlı/saf nitelikli insanların kolayca kandırılabilirdiği, kandıran kişilerin nüfuzlarını kötüye kullanabildikleri görülmektedir. Öğretide bu durum ele alınmış ve yanılma, aldatma veya korkutma nedeni dışında yeni bir iptal nedeninin kanuna eklenmesi gerektiği tavsiye edilmiştir. Bu durumda haksız etkileme nedenine dayanıldığında diğer iptal nedenlerini irdelemeye gerek kalmayacaktır.²⁵⁷

2.3. İradeyi Sakatlayan Hallerin Ölüme Bağlı Tasarruflar Açısından Sonuçları (TMK 504)

TMK 504. maddesinde irade sakatlığının vaki olması halinde ilgili ölüme bağlı tasarruf açısından uygulanacak hukuki sonuç ele alınmaktadır. Buna göre;

“Mirasbırakanın yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama etkisi altında yaptığı ölüme bağlı tasarruf geçersizdir. Ancak, mirasbırakan yanıldığını veya aldatıldığını öğrendiği ya da korkutma veya zorlamanın etkisinden kurtulduğu günden başlayarak bir yıl içinde tasarruftan dönmediği takdirde tasarruf geçerli sayılır.”

²⁵⁴ Başoğlu, s.390.

²⁵⁵ Serozan/Engin, s. 238.

²⁵⁶ Serozan/Engin, s. 237. Aynı şekilde sözleşme görüşmeleri sırasında tarafların birbirlerine karşı dürüst davranma borcu olduğu ve her türlü haksız etkiden kaçınılması gerektiği kabul edilmektedir. Tarafların kusurlu davranışlarıyla güven zedelemeleri culpa in contrahendo sorumluluğunu doğuracağına dair bkz. Zengin Özküçükparlak, Burcu. *İrade Özerkliği ve Sözleşme Adaletini Sağlamada “Yeni” Bir Kavram: “Undue Influence” (Haksız Etkileme) ve Türk Hukukunda Sağlararası İşlemler Bakımından Uygulanabilirliği*, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2024, C.19, S.222, s.978 (Haksız Etkileme).

²⁵⁷ Serozan/Engin, s. 286.

Maddeye göre aldatma, yanılma, korkutma veya zorlamanın varlığı ispatlandığı takdirde ilgili vasiyetname veya miras sözleşmesinin “geçersizlikle” malul olacağı hükme bağlanmıştır. Kanun devamında bunun için hak düşürücü bir süre de belirlemiştir. Buna göre muris, yanıldığını veya aldatıldığını öğrenmesinden itibaren bir yıl içerisinde tasarrufundan rücu etmediği takdirde ilgili tasarruf geçerli hale gelmektedir. Aynı şekilde muris zorlama altında ilgili tasarrufu icra etmişse bu durumda zorlamanın etkisinden kurtulduğu tarihten itibaren bir yıl içinde ilgili tasarrufundan dönmesi gerekir. Aksi takdirde ilgili tasarruf onanmış sayılıp geçerli hale gelmektedir. Murisin kendisi tarafından ölüme bağlı tasarruftan dönme iradesi ortaya koyulmalıdır. Ancak muris, bir yıllık hak düşürücü süre dolmadan önce vefat ederse bu durumda ölüme bağlı tasarrufla ilgili olan mirasçılar veya vasiyet alacaklıları tarafından TMK 557. maddesi uyarınca iptal davası açma hakkı vardır.²⁵⁸

TMK 504. maddesine göre bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde ölüme bağlı tasarrufun iptal edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Buna göre murisin veya mirasla ilgisi olanların doğrudan iptal davası açma zorunluluğu yoktur. Peki burada ölüme bağlı tasarrufun iptali hususu ne şekilde anlaşılmalıdır? Öncelikle vasiyetname ile miras sözleşmeleri arasında bir ayrıma gidilmelidir. Bilindiği üzere vasiyetnameler murisin tek taraflı iradesiyle ihdas edilebilir. Tek taraflı olarak ihdas edilen vasiyetnamelerde karşılıklılık ve güven ilişkisi bulunmadığından murisin her zaman ve neden belirtmeksizin vasiyetnamesini geri alması mümkündür.²⁵⁹ Vasiyetnamenin geri alınması; tamamen geri alma, yok etme veya yeni bir ölüme bağlı tasarrufta bulunmak suretiyle önceki tasarrufun geçersiz kılınmasıyla tamamlanabilir. Ancak miras sözleşmelerinde karşılıklılık bulunduğu ve karşı tarafın da korunması gereken menfaati ve güveni olması nedeniyle kanunda öngörülen istisnalar dışında bunlardan tek taraflı olarak dönülemez. Bu durumda ilgilinin yapması gereken mahkemeden iptal talebinde bulunmaktır.²⁶⁰

²⁵⁸ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 333.

²⁵⁹ Dural/Öz, s. 109; İmre, s. 156.

²⁶⁰ Konuyla ilgili ayrıntılı karar örneği için bkz. Yargıtay HGK'nun 2023/7-656 E. ve 2024/469 K. sayılı ilamı. – www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 13.02.2025.

Vasiyetnamenin bir yıllık hak düşürücü sürede nasıl ortadan kaldırılacağı konusunda bir tereddüt bulunmamasına karşılık miras sözleşmesinin ortadan kaldırılması usulünde belirli bir fikir birliği yoktur. Bir görüşe göre murisin mutlaka miras sözleşmesini ortadan kaldıracak (yenilik doğuran) dava açması gerektiğini savunulur.²⁶¹ Başka bir görüşe göre TBK 39. maddesinin TMK 504.maddesi ile örtüştürülerek murisin miras sözleşmesinden çekildiğini karşı tarafa bildirmesi gerekir.²⁶² Bir diğer azınlık görüşe göre ise, muris, farklı bir vasiyetname düzenlediğini karşı tarafa bildirerek mevcut miras sözleşmesini sonlandırabilir.²⁶³ Ancak kanaatimizce bu görüş uygulama açısından kabul edilebilir bir görüş değildir. Zira karşılıklı olarak tanzim edilen sözleşmeye karşılık tek taraflı olarak ihdas edilen vasiyetname ile miras sözleşmesinin akim bırakılması menfaatler dengesine uygun düşmemektedir.

²⁶¹ **Dural**, *Miras Sözleşmeleri*, s. 279.

²⁶² **Eren**, *İptal Davası*, s. 90; **Serozan/Engin**, s. 308; **Kocayusufpaşaoğlu**, *Miras Hukuku*, s. 333.

²⁶³ **Kocayusufpaşaoğlu**, *Miras Hukuku*, s. 333.

3. BÖLÜM

ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN İPTALİ

3.1. Genel Olarak İptal

3.2. Diğer Geçersizlik Türleri ve Hükümden Düşmeden Farkı

Genel anlamda hukukumuzda birden fazla geçersizlik türü vardır. Geçersizlik türleri; yokluk, kesin hükümsüzlük, askıda hükümsüzlük, iptal edilebilirliktir. Bu bölümde ölüme bağlı tasarruf özelindeki geçersizliğin (iptal edilebilirlik), diğer geçersizlik türleri olan yokluk ve kesin hükümsüzlükten farkı ele alınmaktadır.

3.2.1. Yokluktan Farkı

Bir hukuki işlemin varlığından ve geçerli olmasından bahsedilebilmesi için hukuki işlemin kurucu (varlık) unsurlarının mevcut olması gerekir. İşte bu kurucu unsurların mevcut olmadığı hallere yokluk denir. Yokluk ile malul olan bir işlem hukuk dünyasında hiç doğmamış olduğu gibi hiçbir hukuki sonuç da doğurmaz.

Yokluk ile malul olun işlemin geçersiz kılınması için ilgililerin bu durumu tespit etmesi zorunlu değildir. Zaten işlem hukuk dünyasında hiç doğmamış kabul edildiğinden tespitinin yapılması şart olmamaktadır. Ancak yine de bu işlemin yokluğunu tespit ettirmek isteyen ilgililer varsa her zaman tespit davası açabilmeleri mümkündür. Ayrıca yokluğun varlığını mahkeme de re'sen gözetebilmektedir.

Ölüme bağlı tasarruflarda yokluk yaptırımını gerektirecek durumlar olabilir. Bu durumda kurucu unsurları mevcut olmayan bir ölüme bağlı tasarrufta ne yapılacaktır? Ölüme bağlı bir tasarrufta kurucu unsurlar, murisin ölüme bağlı tasarrufta bulunma yönündeki iradesi ve bu iradenin sonuç doğurmasıdır. Yani muris bir vasiyetname veya miras sözleşmesi düzenlemek kastıyla hareket etmeden birtakım fiili iradeler ortaya koysa da bu durumda ölüme bağlı tasarrufta bulunma iradesi bulunmadığından ilgili işlem yokluk ile malul olacaktır.²⁶⁴ Aynı şekilde el yazılı vasiyetname, resmi

²⁶⁴ Dural, *Miras Sözleşmeleri*, s. 277; Eren, *İptal Davası*, s. 28.

vasiyetname ve miras sözleşmelerinde murisin imzasının bulunması hukuki işlemin varlık şartıdır. İmzanın bulunmadığı bu tür işlemlerin murisin iradesinden sadır olduğu söylenemeyeceğinden burada iptal edilebilirlikten değil yokluktan bahsedilebilir.²⁶⁵ Yokluk ile malul olan bu tür ölüme bağlı tasarruflar hukuk dünyasında hiç doğmamış olduğundan kendiliğinden yok hükmündedir. Burada ölenin son arzularının ayakta tutulması (favor testamenti) ilkesi de geçerli değildir. Zira ortada murisin hukuk dünyasına sirayet eden bir iradesi olmamıştır.

3.2.2. Kesin Hükümsüzlükten Farkı

Yokluk, hukuki işlemin kurucu unsurlarında eksiklik bulunması halinde söz konusu olur. Kesin hükümsüzlük ise kurucu unsurları mevcut olan bir hukuki işlemin geçerlilik (sıhhat) şartlarında eksiklik olması halidir.²⁶⁶ Klasik anlamda kesin hükümsüz olduğu anlaşılan işlemlerin işlemin yapıldığı andan itibaren hiçbir hüküm doğurmaması ve bu geçersizliğe neden olan sebebin sonradan ortadan kalkmasına rağmen işlemin hukuk dünyasında diriltilemeyeceği kabul edilir. Kesin hükümsüzlükle malul olan işlemin yeniden (baştan) tanzimi gerekir.²⁶⁷ Kesin hükümsüzlük hiçbir süreye tabi olmaksızın her zaman dava edilebilir. Ayrıca bu tür davayı ilgili herkes açabilir. Mahkeme de re'sen kesin hükümsüzlük hallerini gözetebilir.

Ölüme bağlı tasarrufların da kesin hükümsüzlüğe maruz kalması mümkündür. Genel itibariyle kesin hükümsüzlük halleri TBK 27. maddesinde kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırılık olarak düzenlenmiştir. Ayrıca TBK 12. maddesine göre

'Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir. Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. Öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz.'

Madde metninden yola çıkarak öğretide de şekle aykırılık bir kesin hükümsüzlük nedeni olarak kabul edilir.²⁶⁸ Kural olarak bu nedenlerin bulunduğu bir hukuki işlem kesin hükümsüzlükle maluldür. Ancak ölüme

²⁶⁵ Hatemi, *Miras Hukuku*, s. 91; Oğuzman, s. 185.

²⁶⁶ Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 581.

²⁶⁷ Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 581. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 376

²⁶⁸ Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku*, s. 581; Oğuzman/Öz, s. 178.

bağlı tasarruflar nezdinde ise TMK 557. maddesi uyarınca aynı sonuca tabi tutulacağı söylenemez. Zira şekle aykırılık, hukuka veya ahlaka aykırılık TMK 557. maddesinde özellikle “iptal edilebilirlik” yaptırımına tabi tutulmuştur. Bu durumda şekle aykırı düzenlenen veya içeriği itibariyle genel ahlak kaidelerine aykırı düzenlendiği tespit edilen ölüme bağlı tasarruflar kendiliğinden kesin hükümsüz sayılmayacak, ölenin son arzularının olabildiğince ayakta tutulması ilkesi de gözetilerek ancak ilgililerce iptal davasına konu edilebilecektir.²⁶⁹

3.2.3. Hükümden Düşmeden Farkı

Hükümsüzlük türleri ile ilgili açıklamaları yukarıda ele almıştık. Bu bölümde ise klasik anlamda hükümsüzlük türleri içerisinde yer almayan ancak netice itibariyle aynı sonuçların doğmasına sebebiyet verebilen “hükümden düşme” olgusu irdelenmiştir.

Yokluk ve kesin hükümsüzlük hallerinde yapılan hukuki işlem daha baştan mevcut olmamakta veya geçersiz olmaktadır. Yani yokluk veya kesin hükümsüzlükle malul olan bir işlem, yapıldığı andan itibaren hüküm doğurmamaktadır. Yoklukla malul bir hukuki işlem, hukuk dünyasında hiç doğmamıştır. Kesin hükümsüzlükle malul olan bir hukuki işlem ise sakat bir şekilde doğmuştur. Hükümden düşmede ise aslında yapılmış olan hukuki işlem hukuk dünyasında geçerli bir şekilde bulunmaktadır. Ancak birtakım gelişmeler neticesinde bu işlem hüküm doğurmamaktadır. İşte bu duruma “hükümden düşme” adı verilmektedir.²⁷⁰

Kanunda birtakım hükümden düşme örnekleri vardır. Örneğin TMK 541. maddesine göre, “*Miras bırakan için sonradan diğer şekillerde vasiyetname yapma olanağı doğarsa, bu tarihin üzerinden bir ay geçince sözlü vasiyet hükümden düşer.*” Bu durumda murisin, sözlü vasiyetname düzenlenmesini sağlaması üzerine daha sonrasında el yazılı veya resmi vasiyetname düzenleme imkânı doğarsa artık sözlü vasiyetname muteber olmaktan çıkar. Kanunda hükümden düşme ile ilgili başlangıç süresi belirtilmiş olup bu

²⁶⁹ Dural / Öz, s. 162; Eren, *İptal Davası*, s. 64. Aynı yönde içtihatlar için bkz. Yargıtay 7. HD'nin 2024/2557 E. ve 2024/3759 K.; 2022/445 E. ve 2023/1362 K. sayılı ilamları. – www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) E.T 21.04.2025.

²⁷⁰ Dural / Öz, s.133.

imkanların doğduğu tarihten itibaren bir ay sonrasında kendiliğinden sözlü vasiyetin hükmü kalkmaktadır. Kanun icabına göre hükümden düşmesi kendiliğinden gerçekleştiğinden bu türde bir sözlü vasiyetin iptali ve geçersiz kılınması için tespit veya iptal davası açılma zorunluluğu yoktur.²⁷¹ Ancak yine de ilgililer tarafından hükümden düşmüş bir sözlü vasiyetin tespitinde hukuki yarar mevcutsa bir tespit davası açılabilir. Açılan bu tespit davasında mahkemece sadece “tespit kararı” verilebilir, inşai nitelikte bir hüküm tesis edilemez. Ancak bu bir aylık süre içerisinde murisin ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmesi veya ölmesi halinde, süre dolsa dahi sözlü vasiyetin hükümden düşmeyeceği kabul edilmektedir.²⁷² Görüldüğü üzere yapıldığı anda geçerli ve mevcut olan sözlü vasiyetnamenin TMK 541. maddesinde belirtilen olguların gerçekleşmesi halinde kendiliğinden hükümsüz hale gelmesi ve artık hüküm doğurmaması söz konusu olmaktadır. Burada kanunen kendiliğinden gerçekleşen bir hükümden düşme sonucu doğmakta, diğer hükümsüzlük türleri uygulanmamaktadır.²⁷³

3.3. İrade Beyanı Yoluyla İptal

Ölüme bağlı tasarrufların iptali, irade beyanı veya kanunda özel bir hükümsüzlük rejimi olarak kabul edilen yargısal iptal yoluyla sağlanabilir.

3.3.1. İrade Sakatlıklarında

3.3.1.1. Genel Olarak

İrade beyanıyla iptal yoluna gidilmesi hususunda yukarıdaki bölümde²⁷⁴ ayrıntılı açıklama yapılmıştır. TMK 504/1. maddesine göre;

“Mirasbırakanın yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama etkisi altında yaptığı ölüme bağlı tasarruf geçersizdir. Ancak, mirasbırakan yanıldığını veya aldatıldığını öğrendiği ya da korkutma veya zorlamanın etkisinden kurtulduğu günden başlayarak bir yıl içinde tasarruftan dönmediği takdirde tasarruf geçerli sayılır.”

²⁷¹ İmre/Erman, s.101; Oğuzman, s.129. Nitekim Yargıtay 2.HD 2000/11031 E ve 2000/13193 K sayılı ilamına göre de hükümden düşmüş bir sözlü vasiyet yoklukla malumdür. Yoklukla malul olan bir tasarrufun ancak tespit davası görülebilir.

²⁷² Kılıçoğlu, s.121; İmre/Erman, s.101; Dural/Öz, s.98.

²⁷³ Öğretide hükümden düşmeye ilişkin verilen diğer örneklerle göre lehine ölüme bağlı tasarrufta bulunulan kişinin mirastan yoksun kaldığı hal, lehtarın muristen önce ölmesi hali, boşanmaya ilişkin özel hallerdeki hükümden düşmeye ilişkin haller için bkz. Atlı, Banu; *Ölüme Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü Ve Hükümden Düşmesi*, Seçkin Yayınevi, 1. Bs, 2017, s. 165 vd.

²⁷⁴ 2. Bölüm, 2.3.

Murisin yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama etkisi altında yapmış olduğu ölüme bağlı tasarruf geçersiz sayılmaktadır. Ancak kanun koyucu bu türden bir geçersizliği bir yıllık hak düşürücü süreye bağlamıştır. Öyle ki muris, yanıldığını veya aldatıldığını öğrendiği ya da korkutma veya zorlamanın etkisinden kurtulduğu günden başlayarak bir yıl içinde tasarrufun iptali yönünde iradesini ileri sürmediği takdirde ilgili tasarruf işlemi kendiliğinden geçerli hale gelmektedir. Görüldüğü üzere muris sağ olduğu dönemde ilgili tasarruf işlemi geçersiz kılmak istiyorsa bir yıllık süre içerisinde iptal iradesini ortaya koymalıdır. Zira murisin ölüme bağlı tasarrufta bulunmaya yönelik isteği kutsal sayılmakta ve iradesi olabildiğince ayakta tutulmak istenmektedir. İptal iradesinin ileri sürülmesine yönelik aranan bir yıllık süreyi kesen veya durduran bir durum kanunda düzenlenmemiştir. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere öğretide TMK 504/1. maddesi, favor testamenti ilkesinin doğal bir sonucu olarak kabul edilmektedir.²⁷⁵

3.3.1.2. Vasiyetnamelerde

Vasiyetnameler açısından bir yıllık hak düşürücü sürenin işlerliği ne durumdadır? Vasiyetnameler tek taraflı hukuki işlemler olup muris tarafından her zaman geri alınabilen ve değiştirilebilen hukuki işlemlerdir. Vasiyetnamelerin bu özelliği nedeniyle bir yıllık süre beklenmeksizin muris tarafından her zaman sağlığında iptal edilmesi mümkün olmaktadır. Zira vasiyetnameler tek taraflı hukuki işlemler olduğundan korunmaya değer bir muhatap bulunmamaktadır. Vasiyetnamenin iptali, şekle tabi olan bir geri alma vasiyetnamesi yapılmasıyla mümkün ve yeterlidir.²⁷⁶ Ancak bir yıllık süre geçtikten sonra geçerli hale geldiği kabul edilen vasiyetnamenin muris öldükten sonra mirasçılar tarafından TMK 504/1. maddesi çerçevesinde iptali mümkün değildir.²⁷⁷

²⁷⁵ **Dural**, *Miras Sözleşmeleri*, s. 286; **Kocayusufpaşaoğlu**, *Miras Hukuku*, s. 332. Ancak bu görüşün aksine TMK 504/1.maddesinin kanunda ihdas edilmiş olmasının hukuk mantığına aykırı olduğu, bir yıllık süre geçtikten sonra dava açılmamasının ve süresiz defî hakkının ileri sürülememesinin hakkaniyete aykırı olduğuna dair görüş için bkz. **Hatemi**, *Miras Hukuku*, s. 129.

²⁷⁶ **Serozan/Engin**, s. 288.

²⁷⁷ **Öztaş**, *Miras Hukuku*, s. 245; **Eren**, *İptal Davası*, s. 92.

3.3.1.3. Miras Sözleşmelerinde

Miras sözleşmesi açısından TMK 504/1. maddesinin uygulanması ise tartışmaya açıktır. İlk görüşe göre²⁷⁸, TMK 542. maddesinin kıyasen irade sakatlığına maruz kalan miras sözleşmesine uygulanması gerektiği savunulur. Bu görüşe göre muris, iradesinin sakatlanması neticesinde bir miras sözleşmesi tanzim ettirmişse farklı bir vasiyetname²⁷⁹ veya miras sözleşmesi yaparak sakat olan miras sözleşmesinden kurtulabilir. Diğer bir görüşe göre²⁸⁰ ise, miras sözleşmesi geçmişe etkili olacak şekilde sona erdirilmelidir. Bu görüşe göre TMK 557. maddesinin örneksime yoluyla miras sözleşmesine uygulanması gerekir. Bu konudaki son görüşe göre²⁸¹ ise, şekle tabi olmayan bir ihbarla durumun karşı tarafa bildirilmesiyle yetinilmesi yönündedir. Her ne kadar bu türdeki ihbar şekle tabi olmadan benimsenmiş olsa da miras sözleşmesinin karşı tarafının iyi niyetini bertaraf etmek ve olgu ispatının kolaylığı açısından ihbarın resmi yollarla (örneğin noter kanalıyla) yapılması önerilmiştir. Ancak bu durum da sakıncalı olabilir. Zira miras sözleşmesinde iradesinin sakatlandığını ileri süren taraf bu durumu resmi yollarla karşı tarafa bildirerek iptal iradesini ortaya koysa da sözleşmenin diğer tarafının bu iptal iradesine karşı menfi tespit davası açabilmesi pratikte mümkündür. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bu türdeki menfi tespit davasının murisin sağlığında mı yoksa ölümünden sonra mı açıldığıdır. Eğer murisin ölümünden sonra dava açılmışsa, irade sakatlığının ispatını engellemek için zamanlamanın dürüstlük kurallarına aykırı olduğu işlemin karşı tarafınca ileri sürülebilecektir.²⁸²

Murisin sağken miras sözleşmesindeki iptal iradesini ileri sürmesi şekle tabi değildir. Ancak bu iptal iradesi mutlaka sözleşmenin karşı tarafına ulaştırılmalıdır.²⁸³

²⁷⁸ Gönensay/Birsen, s.46.

²⁷⁹ Her ne kadar öğretilerde bu yol kabul edilmiş olsa da mevcut miras sözleşmesinin saf dışı bırakılması usulde paralellik ilkesi uyarınca yine en az aynı şekle tabi bir işlemle giderilmesi gerektiğinden, eğer vasiyetname ile bu sakatlık giderilmek isteniyorsa TBK 39. Maddesi kıyasen uygulanmalı ve miras sözleşmesinin iptal edildiğinin karşı tarafa bildirilmesi gerektiğine dair bkz. Eren, *İptal Davası*, s. 90; Gönensay / Birsen, s. 46

²⁸⁰ Dural, *Miras Sözleşmeleri*, s. 283.

²⁸¹ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 333; Dural, *Miras Sözleşmeleri*, s. 284.

²⁸² Dural, *Miras Sözleşmeleri*, s. 285.

²⁸³ Serozan/Engin, s. 288.

3.3.1.4. Açık Yanılma Halinde Düzeltme Yolu

TMK 504/2. maddesinde ise “Ölüme bağlı tasarrufla kişinin veya şeyin belirtilmesinde açık yanılma hâlinde mirasbırakanın gerçek arzusu kesin olarak tespit edilebilirse, tasarruf bu arzuya göre düzeltilir” hükmü düzenlenmiştir. Bu hüküm öğretide “favor testamenti” ilkesinin özel bir görünümü olarak kabul edilmektedir²⁸⁴. Buradaki amaç murisin son arzularının yerine getirilmesini ve ölüme bağlı tasarrufun olabildiğince ayakta tutulmasını sağlamaktır. Bu özel görünüm vasiyetnameler açısından “favor testamenti”, miras sözleşmeleri açısından ise “favor pacti successoralis” olarak adlandırılır.²⁸⁵

TMK 504/2. maddesindeki açık yanılma hali aslında yukarıdaki bölümde²⁸⁶ ayrıntılı olarak bahsedilen “beyan yanılması” halidir. TMK 504/2 maddesi çerçevesinde yanılmadan bahsedilmesi için tasarrufla bulunan (lehtarın) veya tasarruf konusu şeyin kendisinde (irade açıklamasında) açıkça yanılığa düşülmelidir. Bu durumda murisin gerçek arzusu net ve kesin olarak tespit edilebiliyorsa açık yanılmadan dolayı ölüme bağlı tasarruf tespit edilen arzuya göre düzeltilebilir.²⁸⁷

Murisin iradesi ve istekleri açıkça saptanabilir nitelikteyse iptal edilmesinden önce bu durumun yorum yoluyla düzeltilmesi mümkün ve hatta favor testamenti ilkesi uyarınca öncelikli olmalıdır. Murisin asıl isteği (varsayılan iradesi) doğrultusunda tamamlama ve yorumlama metoduyla ölüme bağlı tasarruf düzeltilmiş olur. Bu durumda TMK 504/2. maddesi onarıcı ve düzeltici bir hüküm olarak değerlendirilebilir.²⁸⁸ Ancak bu konuda tartışılması gereken ise murisin gerçekten yanılığa düşmesinin ve asıl arzusunun ne olduğunun nasıl araştırılacağıdır. Bu konuda öğretide farklı görüşler mevcuttur. “İma teorisi” olarak bilinen görüşe göre şekle tabi yapılan işlemlerde murisin gerçek iradesi araştırılırken tasarrufla adı dahi geçmeyen

²⁸⁴ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 323.

²⁸⁵ İnan/Ertay/Albaş, s. 273.

²⁸⁶ 2. Bölüm, 2.2.1.1.1.

²⁸⁷ Eren, *İptal Davası*, s. 39; Gençcan, *Miras Hukuku*, s. 293.

²⁸⁸ Serozan/Engin, s. 289.

olgulardan yararlanılması kabul edilemez.²⁸⁹ Bu görüşe göre yapılması gereken salt irade açıklamasının kendisine bakılmalı, bu irade açıklaması üzerinden yorumlanmalıdır. Bir diğer görüşe göre ise, murisin gerçek arzu ve iradesinin tespit edilebilmesi için sadece tasarrufun içeriğinde araştırma yapmayla yetinilmemeli, tasarruf dışında bulunan olgu ve ipuçlarından da yararlanılmalıdır.²⁹⁰ TMK 504/2. maddesi lafzen incelendiğinde öğretilerdeki hakim görüşe göre açık yanılma düzeltmesinin sadece tasarrufun içeriğiyle sınırlı olarak tespit edilmesi gerekir. Yani ölüme bağlı tasarrufun içerisinde bulunmayan dış olgulardan hareketle gerçek arzu tespiti yapılmamalıdır.²⁹¹ Kanaatimizce hakim görüş yerindedir. Zira kanun maddesi açıkça ‘*kişinin veya şeyin belirtilmesinde açık yanılma hâlinde*’ ibaresini kullanmış olup, tasarruf içeriğinde geçmeyen olgulara atıf yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda ilgililerden tasarruf içerisinde geçmeyen olguları araştırmasının istenilmesi kanunun amacına uygun düşmeyecektir.

TMK 504/2 maddesi uyarınca yapılacak düzeltme işlemini yerine getirme görevi mahkemeye aittir. Bu konuda tarafların değil, mahkemenin açık yanılma olgusunu ve düzeltmenin ne şekilde olacağını araştırması gerekir. Bu yöndeki düzeltme davası hukuk tekniğinde bir “tespit davası” niteliğindedir.²⁹²

3.3.2. Ehliyetsizlik Halinde

Kural olarak hukuki işlemlerde ehliyetsizlik bulunması halinde işlem kendiliğinden hükümsüz sayılır. Ancak ölüme bağlı tasarruflarda ehliyetsizlik bulunması durumunda kendiliğinden hükümsüz sayılmaz. Murisin vefatı halinde mirasçılar tarafından TMK 557. maddesi uyarınca iptal davası açılabilir. Bu durum *favor testamenti* ilkesinin doğal bir sonucudur.

²⁸⁹ Baygın, s. 572; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 322. Bu görüşün öğretilerde eskide kaldığı ve yeni eğilimin azınlık görüşe göre şekillendiği konusunda bkz. Serozan/Engin, s. 290.

²⁹⁰ Serozan/Engin, s. 457.

²⁹¹ İmre/Erman, s. 224. Ancak bu görüşün aksini savunanlara göre murisin gerçek arzusunun tespiti amacıyla ölüme bağlı tasarruf dışındaki hususların da irdelenmesi ve böylece tamamlayıcı yorum metoduyla murisin gerçek iradesi duraksamasız bir şekilde tespit edilmesinin favor testamenti ilkesine daha uygun olacağı ve bu görüşün öğretilerde yeni eğilim olarak görüldüğü konusunda bkz. Serozan/Engin, s.290 ve 331.

²⁹² Eren, *İptal Davası*, s. 39.

Muris henüz sağ iken yine de ölüme bağlı tasarrufun ehliyetsizliğini dava etmek zorunda değildir. Burada TMK 504/1-2. maddeleri uyarınca değerlendirme yapmak gerekir. Zira TMK 504/1-2 maddelerinde murisin irade sakatlığına ve zorlamaya maruz kalması halinde iptal iradesini ileri sürebiliyorsa evleviyetle ehliyetsizliğini ileri sürmesi mümkün sayılmalıdır. Hatta muris TMK 504. maddesinde belirtilen sürelerle tabi olmaksızın ehliyetsizliğini bizzat ve her zaman ileri sürebilmelidir. Ayrıca TMK 504. maddesindeki bir yıllık zımni onama süresi, murisin ehliyetsizliği konusunda geçerli değildir. Muris ehliyetsiz bir şekilde ölüme bağlı tasarrufta bulunmuşsa bir yıllık sürenin geçmesiyle ehliyetsizlik düzelemez. Bu durumda muris ehliyetli hale gelmişse ve yeniden ölüme bağlı tasarrufta bulunmak isterse işlemi baştan yapması gerekir.²⁹³

Muris sağlığında ehliyetsiz bir şekilde vasiyetname düzenlemişse bunu her zaman tek taraflı iradesiyle geri alabilir. Ancak miras sözleşmeleri iki taraflı bir hukuki işlem olarak bağlayıcı bir niteliği haiz olduğundan muris tarafından mutlaka iptal iradesi karşı tarafa iletilmelidir. Bu iptal beyanı şekle tabi değildir.²⁹⁴

3.4. Özel Hükümsüzlük Rejimi Olarak İptal Davası (Yargısal İptal)

TMK 557. maddesinde ölüme bağlı tasarrufların iptali sebepleri düzenlenmiştir. Tasarrufun iptali için sebepler mevcutsa ilgililerce iptal davası açılması gerekir.

Ölüme bağlı tasarruflarda iptal sebepleri mevcutsa süresi içerisinde iptal davası açılmadığı takdirde ilgili ölüme bağlı tasarruf geçerliliğini sürdürmektedir.²⁹⁵ Bunun nedeni öğretide *favor testamenti* ilkesi olarak görülür.²⁹⁶ Burada ölüme bağlı tasarruf olabildiğince ayakta tutulması, ölenin son arzularına saygı duyulması ve muris öldükten sonra artık muris tarafından yeniden bu yönde bir tasarruf ihdas edilemeyeceği birlikte düşünüldüğünde

²⁹³ Serozan/Engin, s. 280-281.

²⁹⁴ Serozan/Engin, s. 431.

²⁹⁵ Antalya, *Miras Hukuku*, s. 255; Öztan, *Miras Hukuku*, s. 247. Bu durum ölüme bağlı tasarrufun iptali davasının tespit davası değil, inşai dava türlerinden birisi olmasının da doğal sonucu olduğun dair bkz. Yargıtay 9. HD'nin 2023/16712 E. ve 2024/1175 K. Sayılı ilamı. www.intranet.uyap.gov.tr- E.T 13.02.2025.

²⁹⁶ Serozan/Engin, s.424.

ilgili tasarrufun geçerli kalması gerektiği kabul edilir.²⁹⁷ Kanun koyucunun bu türden bir yargısal iptal kurumunu ihdas etmesinin bir nedeni de ölüme bağlı tasarrufun çok yönlü etkilerinin bulunmasıdır. Yapılan bir ölüme bağlı tasarruf neticesinde ilgili tasarrufun tarafları ve hatta murisin alacaklıları/borçluları da etkilenebileceğinden murisin iradesinin iptali açısından bir yargısal denetim mekanizması gerekmiştir.

Ölüme bağlı tasarrufun iptali davasında verilecek iptal hükmü bozucu yenilik doğuran bir hüküm çeşididir. İptal kararı verilmesi halinde ilgili tasarruf murisin ölüm tarihinden itibaren geçersiz sayılmaktadır. Ölüme bağlı tasarruflarda mahkemece re'sen iptal sebepleri incelenemez. İlgililerin hak düşürücü süreyi de gözeterek mutlaka iptal davası açmak suretiyle iptal sebebini ileri sürmesi gerekir. Ayrıca mahkeme sadece dava konusu yapılan iptal sebebini irdeleyebilir, dava konusu yapılmamış iptal sebeplerini re'sen gözetemez.²⁹⁸

3.4.1. İptal Davasının Tarafları

3.4.1.1. Davacı Taraf

TMK 558/1. maddesine göre “*İptal davası, tasarrufun iptal edilmesinde menfaati bulunan mirasçı veya vasiyet alacaklısı tarafından açılabilir.*” Maddenin gerekçesinde de açıkça belirtildiği gibi davayı açacak kişilerin (mirasçı veya vasiyet alacaklısının) mutlaka bu davayı açmada makul bir menfaatinin bulunması gerekir. Yani sadece mirasçı veya vasiyet alacaklısı olmanın iptal davası açmak için yeterli olmadığı, onların bu davayı açmada haklı bir menfaatinin bulunması da gerekmektedir.²⁹⁹ Burada menfaat kavramından anlaşılması gereken, iptal davasının kabul ile sonuçlanması halinde kendisine bir kazanım sağlama ihtimali olan davacının değişken durumlarının doğması anlaşılır. Örneğin iptal edilen ölüme bağlı tasarruf neticesinde mirasçı miras payını artırabilir veya terekeden alacağı olan vasiyet alacaklısı alacağına kavuşabilir.³⁰⁰ Açılan iptal davası neticesinde bir mirasçılık veya vasiyet alacaklısı durumu kazanma ihtimali bulunmayanlar

²⁹⁷ Serozan/Engin, s.424.

²⁹⁸ Antalya, *Miras Hukuku*, s. 255.

²⁹⁹ Oğuzman, s.190.

³⁰⁰ İmre/Erman, s.203.

davanın tarafı olamazlar.³⁰¹ Bir ölüme bağlı tasarrufla yükümlülük altına sokulmuş olan bir kişinin, bu ölüme bağlı tasarrufun iptal edilmesinde makul bir menfaati bulunduğundan iptal davası açması caiz görülmektedir.³⁰² Bir mirasçının ıskat tasarrufu ile mirastan çıkarılması halinde iptal davası açmasında menfaatinin bulunduğu konusunda şüphe yoktur. Ancak ıskata uğrayan mirasçı hakkındaki ıskat tasarrufu iptal edilene kadar murisin farklı kişiler lehine yapmış olduğu tasarruflar konusunda iptal davası ıskata uğrayan mirasçı tarafından açılmaz.³⁰³

İptal davasını açma hakkı mirasçı veya vasiyet alacaklısına aittir. Burada mirasçı kavramı, yasal ve atanmış mirasçılar olarak anlaşılmalıdır. Buna karşın mirasçılarının saklı paylı mirasçı olma zorunluluğu bulunmamaktadır.³⁰⁴

Ölüme bağlı tasarrufun iptali davasını açmada zorunlu dava arkadaşlığı yoktur. Yani her bir mirasçı kendi yönünden iptal davasını açabilir, mirasçıların birlikte açması zorunlu değildir.³⁰⁵

Öğretideki baskın görüşe göre vasiyeti yerine getirme görevlisinin iptal davası açmasının mümkün olmadığı ileri sürülür.³⁰⁶ Aynı şekilde miras resmen yöneten kişi/makamın da iptal davası açması söz konusu değildir.³⁰⁷

TMK 558/1. maddesine göre sadece yasal/atanmış mirasçılar ve vasiyet alacaklısı tarafından iptal davası açılabileceğinden, mirasçıların veya murisin alacaklıları üçüncü kişi olduğundan bu davayı açamazlar.³⁰⁸ Ancak davacı tarafın davanın başında menfaatinin veya mirasçılık sıfatının bulunmadığından bahisle hemen karar verilmemelidir. Davacının mirasçılık

³⁰¹ Oğuzman, s.190.

³⁰² Eren, *İptal Davası*, s.98.

³⁰³ Eren, *İptal Davası*, s.99; İmre/Erman, s.204.

³⁰⁴ Kılıçoğlu, s.151. Keskin A. Dilşad / Demircioğlu H. Reyhan; *Medeni Hukuk II*, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.232.

³⁰⁵ Yargıtay HGK'nun 2010/392 Esas ve 2010/417 Karar sayılı ilamına göre de
“Özel Daire bozma ilamında da işaret olunduğu üzere, kural olarak; ölüme bağlı tasarrufun iptali davasını, mirasçıların birlikte açma zorunluluğu bulunmamaktadır (TMK.yeni md.558,eski 449). Diğer bir ifade ile her bir mirasçı kendi yönünden ve tek başına vasiyetnamenin iptalini isteyebilir. Bu durumda iptal davasını açmayan mirasçılar yönünden, vasiyetname geçerliliğini korur.” – www.karararama.yargitay.gov.tr – E.T 01.02.2025.

³⁰⁶ Oğuzman, s.190; İmre/Erman, s.218. Aksi yöndeki görüş için bkz. Öztan, *Miras Hukuku*, s. 223.

³⁰⁷ Eren, *İptal Davası*, s.100.

³⁰⁸ Eren, *İptal Davası*, s. 99; Antalya, *Miras Hukuku*, s. 256; Oğuzman, s.190.

sıfatının veya davayı açmadaki menfaatinin irdelenmesi gerekir. Bu durumda mahkemece gerekirse bekletici mesele yoluna gidilmelidir.³⁰⁹

3.4.1.2. Davalı Taraf

Ölüme bağlı tasarrufların iptaline ilişkin davalarda davacının kimler olması gerektiği TMK 558/1. maddesinde düzenlenmişken davalılar hakkında bir düzenleme yoktur. Bu konuda öğretiyeye göre iptal davasında davalı, iptale konu olan ölüme bağlı tasarruftan menfaat elde eden/elde etme ihtimali bulunan kişiler olması gerektiği savunulur.³¹⁰ Davalı sıfatına sahip olacak kişilere örnek olarak ölüme bağlı tasarrufla tayin edilmiş atanmış mirasçı, belirli bir mal bırakılan vasiyet alacaklısı, yüklenme nedeniyle bir menfaat elde edecek üçüncü kişi, çıkarma durumu veya mirastan feragat durumu varsa payı artan mirasçılar gösterilebilir.³¹¹

Aynı şekilde vasiyeti yerine getirme görevlisi de iptal davasına konu olan tasarruf nedeniyle davalı olarak gösterilebilir.³¹² Ölüme bağlı tasarruf ile birden fazla kişi menfaat sağlıyorsa, menfaati bulunanların davalı sıfatında “zorunlu dava arkadaşlığı” vardır. Bu kişilere karşı birlikte dava açılması

³⁰⁹ Bursa Bölge Adliye Mahkemesinin (BAM) 1. HD 2021/2300 E ve 2022/826 K sayılı ilamına göre,

‘Dava; sözlü vasiyetnamenin iptali isteğine ilişkindir. Bu nedenle, o hakka ilişkin bir dava da davacı olma sıfatı (aktif husumet ehliyeti) o hakkın sahibine aittir. TMK’nun 558. maddesi “İptal davası, tasarrufun iptal edilmesinde menfaati bulunan mirasçı veya vasiyet alacaklısı tarafından açılabilir.” hükmünü ihtiva etmektedir. Söz konusu maddede vasiyetnamenin iptali davasını açabilecek kişiler açıkça belirlenmiştir. Somut olayda; davacı, mirasbırakan Gülergün Koşaner’in mirasçısı olduğunu belirterek iş bu vasiyetnamenin iptali davasını açmıştır. Davacı tarafından İstanbul 10. Sulh Hukuk Mahkemesinin 2020/648 Esas 2020/661 Karar sayılı dosyasında muris Gülergün Koşaner’e ait mirasçılık belgesi verilmesi talep edilmiş, mahkemece davacının hukuki yarar yokluğu nedeniyle reddine karar verilmiştir. Bu itibarla, davacının mirasçılık belgesine ilişkin açtığı İstanbul 10. Sulh Hukuk Mahkemesinin 2020/648 Esas 2020/661 Karar sayılı ilamının kesinleşmesinin beklenmesi, davacının aktif husumet ehliyetinin bulunup bulunmadığının açıklığa kavuşması ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle davanın usulden reddine karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.’ – www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 10.10.2023).

³¹⁰ İmre/Erman, s. 205; Oğuzman, s. 191, Dural/Öz, s. 233; Eren, İptal Davası, s. 100.

³¹¹ Eren, İptal davası, s.101; Ayiter/Kılıçoğlu, s.164.

³¹² Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 344; Eren, İptal Davası, s. 100; Antalya, Miras Hukuku, s. 256.

zorunludur. Aksi takdirde mahkemece taraf teşkili sağlanmaması nedeniyle davanın usulden reddine karar verilmelidir.³¹³

3.4.2. Dava Açma Süresi

TMK 559. maddesine göre;

“İptal davası açma hakkı, davacının tasarrufu, iptal sebebini ve kendisinin hak sahibi olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın geçmesi tarihinin üzerinden, iyiniyetli davalılara karşı on yıl, iyiniyetli olmayan davalılara karşı yirmi yıl geçmekle düşer. Hükümsüzlük, def’i yoluyla her zaman ileri sürülebilir.”

Maddeye göre iptal davası açma süresi zamanaşımına değil, hak düşürücü sürelerle tabidir.³¹⁴ Nitekim hak düşürücü süre olgusu madde başlığında da açıkça belirtilmiştir. Eski Medeni Kanun olan 743 Sayılı Kanunda ise iptal davası açma süresi 501. maddesine göre zamanaşımı süresine tabi idi.³¹⁵ Hak düşürücü süreler tarafların talebine bakılmaksızın mahkemece davanın her aşamasında re’sen gözetilecek bir esastan ret sebebidir. Somut olayda iptal davası açma süresi TMK 559. maddesi nazarında geçirilmişse artık mahkemece sair yönde araştırma yapılmaksızın doğrudan esastan ret kararı verilmelidir.

3.4.2.1. Bir Yıllık Süre Açısından

TMK 559. maddesine göre ölüme bağlı tasarrufun iptali davasında hak düşürücü süre vardır. Buna göre iptal davası, ölüme bağlı tasarrufu, iptal sebebini ve kişinin kendisinin hak sahibi olduğunu öğrenmesinden itibaren bir yıllık hak düşürücü sürede açılmalıdır. Davacı, ölüme bağlı tasarrufun düzenlenmesinde yanılma, aldatma, korkutma veya ehliyetsizliğin varlığını öğrenmelidir. Yanılan, aldatılan, korkutulan veya işlem sırasında ehliyetsiz

³¹³ **Ruhi**, s. 172; **Eren**, *İptal davası*, s. 101.

³¹⁴ Yargıtay 3. HD 2020/1456 E ve 2021/3703 sayılı ilamına göre,

“Diğer taraftan, ölüme bağlı bir tasarruf olan vasiyetnamenin iptali veya tenkisi istemiyle açılacak davalar için kanunda belirtilen süreler, hak düşürücü süre olarak düzenlenmiş olduğundan, yargılama aşamasında hakim tarafından, temyiz aşamasında ise; Yargıtay tarafından kendiliğinden dikkate alınır.” – www.intranet.uyap.gov.tr – E.T 12.10.2023.

³¹⁵ Bir kişi 743 Sayılı Kanun zamanında bir ölüme bağlı tasarruf düzenleyip yeni TMK zamanında iptal davası açarsa, artık TMK 559.maddesi sürelerine tabi olacaktır. Ancak kişi yeni TMK yürürlüğe girmeden önce iptal davasını açmış ise artık 743 Sayılı Kanunun 501.maddesindeki zamanaşımı sürelerine tabi olacağına dair bkz. **Gençcan**, s.506; Yargıtay 3. HD 2009/18641 E. 2010/1568 K sayılı ilamı. –www.kazanci.com – E.T 11.10.2023.

olan murisin, düzenlediği ölüme bağlı tasarrufunun iptalinin dava edilmesinde hak düşürücü sürenin başlangıcı, davacının bu hususları öğrenmesinden itibaren başlar. Davacı açısından hak düşürücü sürenin başlangıcı birden fazla etkenin birlikte öğrenilmesiyle başlamaktadır. Yani davacı sadece ölüme bağlı tasarrufun kendisini öğrenmekle veya iptal sebebini öğrenmekle hak düşürücü sürenin geçmesine maruz kalmamaktadır. Davacının 559/1. maddesinde de açıkça belirtildiği gibi tasarrufun kendisini, iptal sebebini ve hak sahibi oluşunu birlikte bir bütün olarak öğrenmesinden itibaren hak düşürücü süre işlemeye başlar.³¹⁶

Hak düşürücü süre açısından önem arz eden bir diğer husus da murisin henüz ölmediği dönemde iptal sebebinin davacı tarafından öğrenilmesi durumudur. Muris henüz ölmedikçe (murisin sağlığı halinde) iptal davası açılmayacağından bir yıllık hak düşürücü süre başlayamaz. Zira ölüme bağlı tasarruf ancak murisin ölümüyle hüküm doğurduğundan, muris sağ iken ilgili tasarrufun iptali de gündeme gelememektedir.³¹⁷

Kanuna göre vasiyetnamelerin iptali açısından bir yıllık hak düşürücü sürede vasiyetnamenin açılmış olması şartı söz konusu değildir. Vasiyetnamenin açılışı bir yıllık hak düşürücü sürede değil, bir üst hak düşürücü süre olan 10 ve 20 yıllık hak düşürücü sürelerde belirleyici olmaktadır.³¹⁸

³¹⁶ Eski MK döneminde ise hak sahibi olduğunun öğrenilmesi hak düşürücü sürenin başlangıcında etken olmadığı yönünde bkz. **Eren, İptal Davası**, s.115. Yargıtay 7. HD'nin 2022/3229 E. ve 2023/4416 K. Sayılı onama ilamına konu olan Ankara BAM 17.HD'nin 2019/1549 E. ve 2022/347 K. Sayılı ilamına göre de

“Aynı yasanın 559.maddesinde ise bu tür davaların iptal sebebinin veya hak sahibi olduğunun öğrenildiği tarihten başlayarak bir yıl ve her halükârda vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın geçme tarihinin üzerinden iyiniyetli davalılara karşı on yıl, iyiniyetli olmayan davalılara karşı ise yirmi yıl içerisinde açılacağı belirtilmiştir. Somut uyuşmazlıkta, nüfus kayıtlarından davacı ve davalıların muris Firdevs Köktürk'ün mirasçıları olduğu görülmektedir. Murisin 30.06.2014 günü Karabük 1.Noterliği'nde düzenlenen vasiyetname ile davalılara vasiyette bulunduğu anlaşılmaktadır. Murisin tanzim ettiği anılan bu vasiyetname Karabük Sulh Hukuk Mahkemesi'nin 2016/936 Esas 2016/1353 Karar sayılı davasında talimat yoluyla Marmaris Sulh Hukuk Mahkemesi'nin 08.12.2016 tarihli duruşmasında davacıya okunmuş davacı vasiyetnameden haberdar olmuştur. Dolayısıyla, 10.02.2017 tarihinde vasiyetnamenin iptali istemiyle açılan bu dava yasal süresi içerisinde açılmıştır.” – www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 13.02.2025.

³¹⁷ **Eren, İptal Davası**, s. 115; **Dural/Öz**, s. 233; **İmre/Erman**, s. 219.

³¹⁸ **Eren, İptal Davası**, s. 116. Ancak Yargıtay 3. HD 2015/1575 E ve 2016/413 K; 2012/423 E ve 2012/5389 K sayılı ilamlarına bakıldığında, TMK 559/1.maddesindeki hak düşürücü

Bir yıllık hak düşürücü sürenin başlangıcı olarak “öğrenme” olgusu arandığından, öğrenmeye konu olan tasarrufun ve iptal sebebinin gerçekten var olması gerekir. Davacı açısından şüpheye mahal olmaksızın öğrenmenin gerçekleşmiş olması gerekir, burada davacıdan araştırma yapması beklenemez.³¹⁹

3.4.2.2. 10 ve 20 Yıllık Süreler Açısından

TMK 559/1. maddesine göre, “...her halde vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın geçmesi tarihinin üzerinden, iyiniyetli davalılara karşı on yıl, iyiniyetli olmayan davalılara karşı yirmi yıl geçmekle düşer.” İptal davası için kanunun birden fazla değişene bağlı olarak hak düşürücü süreler öngördüğü anlaşılmaktadır.

On ve yirmi yıllık süreler açısından davalıların iyiniyetli olup olmadığına göre üst süreler değişmektedir. İyiniyetli davalılara karşı açılacak iptal davası, vasiyetnamelerde açılma tarihinden, miras sözleşmesinde ise mirasın geçmesinden (mürisin ölümünden) itibaren başlar. Bu on yıllık üst sürede TMK 559/1 maddesindeki gibi tarafların ilgili tasarrufu, iptal sebebinin ve haklı menfaatini bilmesi şart değildir. Taraflar bilseler de bilmeseler de on ve yirmi yıllık üst süreler işlemeye ve tükenmeye devam etmektedir.³²⁰

Vasiyetnameler açısından, vasiyetnamenin açılma tarihinden itibaren iyi niyetli davalılara karşı on yıllık sürenin geçmemiş olması gerekir. Eğer davalılar iyi niyetli değilse (ölüme bağlı tasarrufun geçersizliğini, iptal sebebinin biliyor veya bilebilecek durumda olup lehine olan kazanımı kabul etmesi) bu durumda vasiyetnamenin açılmasından itibaren 20 yıllık hak düşürücü süre uygulanır. Kötü niyetli davalılar açısından, kötü niyetli sayılmaları için ölüme bağlı tasarrufun yapılmasında davalının etkisinin bulunması zorunlu değildir.³²¹ Vasiyetnamenin açılmasından kasıt, TMK 595. maddesindeki sulh hukuk hakiminin vasiyetnameyi okumasıdır. TMK 595. maddesine göre mürisin vefatından sona ele geçirilmiş olan bir vasiyetnamenin geçerli olup olmadığına bakılmaksızın derhal sulh hukuk

sürelerin başlangıcında vasiyetnamenin açılmış olma hususu belirleyici olarak uygulamada kabul edilmektedir. – www.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 01.10.2023.

³¹⁹ Oğuzman, s. 192; İmre/Erman, s. 219. Eren, *İptal Davası*, s. 116.

³²⁰ Eren, *İptal Davası*, s. 116.

³²¹ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s 346; Eren, *İptal Davası*, s. 120; Dural/Öz, s. 233.

hakimine teslim edilmesi gerekir. Sulh hâkimi ise TMK 595/3 gereği ele geçen vasiyetnameyi derhal incelemek ve gerekirse ilgilileri duruşmaya çağırarak terekenin yasal mirasçılarına geçici olarak teslim etmek veya resmen yönetilmesine karar vermek durumundadır. Burada yetkili sulh hukuk hâkimi, TMK 596. maddesine göre murisin ölmeden önceki son yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesi hakimidir. Murisin en son yerleşim yerinin Türkiye’de olmaması halinde ise MÖHUK 41. maddesi çerçevesinde yetkili mahkeme belirlenmelidir.³²² Sulh hukuk hakimi tarafları duruşmaya davet ederek beyanlarını almasının akabinde vasiyetnamenin geçerlilik şartlarını irdelemeksizin vasiyetnameyi duruşmadakilere tefhim eder. Bu durumda ilgili mirasçıların vasiyetnameye karşı iptal davası açması için hak düşürücü süreler işlemeye başlar. Taraf teşkili sağlanmadan ve ilgililere tebligatlar yapılmadan yapılan vasiyetname okuma işlemi ise geçersiz olup TMK 559. maddesindeki hak düşürücü sürenin başlatılmasına vücut vermez.³²³ Dolayısıyla on ve yirmi yıllık üst hak düşürücü süreler vasiyetnamenin sulh hukuk hakimince okunmasıyla işlemeye başlar. Burada önemli olan sulh hukuk mahkemesince vasiyetin tefhimi olup ilgili vasiyetnamelerin düzenlenme tarihi veya elinde bulunduran kişilerin geç teslim etmiş olması süreleri etkilememektedir.³²⁴ Sulh hukuk hakimince ilgililere tefhim edilen vasiyetnamede bir iptal sebebi varsa ve ilgililer o an iptal sebebini ve menfaatlerini saptamışsa bu andan itibaren bir yıllık hak düşürücü süreleri başlar. İptal sebebi duruşma anında değil de daha sonra öğrenilirse, bir yıllık süre öğrenme tarihinden itibaren başlasa da netice itibariyle üst süre olan 10 ve 20 yıllık süreler tefhimden itibaren başlamış olmaktadır.³²⁵

Kural olarak aldatma, korkutma ve zorlama nedenleri davalının bizzat kendisinden ileri gelmişse, davalı iyiniyetli sayılamaz. Zira davalı bu durumların bizzat faili olduğundan murisin iradesinin sakatlanmasına kendisi neden olmuştur. Ancak davalı değil de üçüncü bir kişi tarafından murisin

³²² Murisin son yerleşim yerinin yabancı ülkede olması halinde murisin Türkiye’de nüfusa kayıtlı olduğu yerin yetkili olacağı konusunda bkz. Yargıtay 5. HD 2022/13724 E. ve 2022/16520 K sayılı ilamı. (www.intranet.uyap.gov.tr (Hâkim Portalı)- E.T 10.10.2023.

³²³ Aynı yönde karar için bkz. Ankara BAM 17. HD’nin 2023/741 E. ve 2023/1725 K. Sayılı ilamı. -www.intranet.uyap.gov.tr (Hâkim Portalı)- E.T 10.10.2023.

³²⁴ **İmre/Erman**, s. 220; **Eren**, *İptal Davası*, s.117.

³²⁵ **İmre/Erman**, s.220.

iradesi sakatlanmışsa (aldatma, korkutma, zorlama yoluyla) ve davalı bu durumdan haberdar değilse, davalının kötü niyetli olduğu söylenemez. Murisin yanılması halinde ise kural olarak davalının kötü niyetinden bahsedilemez. Zira yanılma hususu kişinin iç iradesini ilgilendirir. Ancak davalı taraf murisin yanılmasında dürüstlük kurallarına aykırı davranarak pay sahibi olmuşsa kötü niyetli sayılması mümkündür.

Miras sözleşmelerinde ise TMK 559/1 maddesi gereği mirasın geçmesinden itibaren üst süreler işlemeye başlamaktadır. Mirasın geçmesi ise murisin ölüm anıdır. Miras sözleşmesinde sözleşme tarafları sözleşme düzenlenirken sözleşmenin sıhhati safahatını uhdelerinde görmüş olduğundan iptal davası açabilmeleri için sadece murisin ölüm tarihini beklemeleri gerekir. Murisin ölüm tarihinden itibaren 10 ve 20 yıllık üst süreler işlemeye başlar. Ancak miras sözleşmesinde üçüncü kişiler lehine düzenleme mevcut ise, üçüncü kişiler açısından hak düşürücü süreler ölüm tarihinden itibaren değil, miras sözleşmesinin mahkeme kanalıyla kendilerine bildirilmesinden itibaren işlemektedir.³²⁶ Miras sözleşmesinin karşı tarafı temsilen sözleşmeye dahil olmuşsa, temsilin kaynağına göre ayırım yapılmalıdır. Yani iradi veya yasal temsil durumları farklılık arz etmektedir. Yasal temsilde temsilci kötü niyetli ise temsil olunan kişi de kötü niyetli sayılır. İradi temsil halinde ise temsil olunan kişinin iyiniyetli olup olmadığı önemlidir. Kanun maddesinin lafzından da açıkça anlaşılacağı üzere temsil olunan kişi iyiniyetli ise, temsilcinin kendisi kötü niyetli olsa bile kişi iyi niyetli sayılır ve on yıllık süreye tabi olur.³²⁷ Aynı şekilde miras sözleşmesinin karşı tarafı, murisin ehliyetsiz olduğunu biliyor/gerekli dikkat ve özeni gösterdiği takdirde bilebilecek durumda ise artık davalının iyiniyetli olduğu söylenemez.

Yirmi yıllık sürenin uygulanmasında davalının kötü niyeti hangi anda aranacaktır? Kötü niyetin ölüme bağlı tasarrufun düzenlenmesinde anında bulunması gerekmez. Bunların düzenlenme tarihinden sonra kötü niyet peydah olmuşsa artık bu andan itibaren süre incelenmelidir.³²⁸ Ancak TMK

³²⁶ Eren, *İptal Davası*, s.119.

³²⁷ Şener, *Miras Hukuku*, s. 474.

³²⁸ İnan/Ertuş/Albaş, s. 293.

559/1 maddesi uyarınca bir ve on yıllık süreler içerisinde kötü niyetli olmayıp da onuncu yıldan sonra kötü niyetli hale gelinmesi halinde artık hak düşürücü süreler geçmiş olduğundan, davalı kötü niyetli addedilerek yirmi yıllık süreye tabi tutulamaz.³²⁹

3.4.2.3. Süresiz Def'i Hakkı

TMK 559/3. maddesine göre '*Hükümsüzlük, def'i yoluyla her zaman ileri sürülebilir.*' Buradaki hükümsüzlükten kasıt, mirasçılara karşı bir talepte bulunulması halinde mirasçıların, ilgili ölüme bağlı tasarrufun tamamen veya kısmen batıl olduğunu ileri sürerek karşı tarafın hak talebini engellemesi olarak anlaşılmalıdır. Bu karşı koyma iradesi hiçbir süreye tabi değildir.³³⁰

Murisin ölümü halinde TMK 599. maddesi gereği miras terekesi hem mülkiyet hem de zilyetlik anlamında kendiliğinden yasal ve atanmış mirasçılara intikal etmektedir. Kendisine tereke intikal eden mirasçılara karşı terekeden kaynaklı bir talep geldiğinde (örneğin ölüme bağlı tasarrufla vasiyet alacaklısı kılınan kişinin terekeden pay veya bir şey istemek üzere dava açması) mirasçılar, bu isteğe karşı ölüme bağlı tasarrufun geçersizliği nedeniyle her zaman def'i ileri sürülerek ilgili şeyin tesliminden kaçınabilirler. Bu durumda def'i hakkını kullanan mirasçı, ilgili tasarrufun geçersizliğini ispatlamak durumundadır.³³¹

Uygulamada önemli bir durum olarak ölüme bağlı tasarrufa dayanılarak bir edimin yerine getirilmesi halinde hangi dava türünün açılması gerektiği düşünülebilir. Ölüme bağlı tasarruftan sadır olarak tereke konusu şey talep edene teslim edilmişse, artık TMK 559/3 maddesinin uygulanabilirliği ortadan kalkmakta olup ilgili şeyin teslimi ancak iptal davası ikame edilerek istenebilir. Zira hükümsüzlük def'inin ileri sürülmesi ancak tereke konusu şeyin henüz fiilen teslim edilmemiş olması halinde mümkündür. Zilyetliğin

³²⁹ Eren, *İptal Davası*, s. 121; Dural/Öz, s. 233.

³³⁰ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 348. Dural/Öz, s. 234. Eren, *İptal Davası*, s. 123. Oğuzman, s.197.

³³¹ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 348; İmre/Erman, s. 222; Eren, *İptal Davası*, s. 124.

elden çıkarıldığı hallerde ise geri almak adına TMK 557. maddesindeki iptal davası açılmalıdır.³³²

Ölüme bağlı tasarrufun iptali davası açma hakkı henüz mevcut iken kişinin bu davayı açmak yerine TMK 559/3. maddesindeki def'i hakkını kullanması sonuçları itibariyle daha aleyhine bir durum olabilir. Zira def'i ile sadece kısıtlı bir kaçınma hakkı bulunurken iptal davasının kazanılması halinde geniş çaplı kazanımlar elde edilebilir. Kişinin iptal davası açma hakkı var iken hükümsüzlük def'ini ileri sürmesinde hukuken bir engel yoktur.³³³

3.4.3. İptal Davasında İspat Sorunu

Ölüme bağlı tasarrufların iptali davasında ispat yükünün kimde olduğu ve hangi vasıtalarla iddiaların ispatlanması gerektiği hususunda özellik arz eden hükümler bulunmamaktadır. Bu nedenle genel hükümler çerçevesinde ispat sorununun ele alınması gerekir.

TMK 6. maddesine göre “*Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür.*” Buna göre bir hak ileri süren taraf öncelikle bu hakkı doğuran sebepleri ve hakkın varlığını ispatlamak durumundadır. Ölüme bağlı tasarrufların iptali davasında da davacının öncelikle iptal sebebinin varlığını ispatlaması gerekir. Açılan davada TMK 557. maddesindeki sınırlı iptal sebeplerinden birine dayanılıp da iddianın ispatlanamaması halinde davanın reddine karar verilmekle birlikte ilgili ölüme bağlı tasarruf geçerli sayılır.³³⁴

TMK 557. maddesinde ehliyetsizlik ve irade sakatlığı halleri birer iptal sebebi düzenlenmiştir. Ancak maddede davacının dayandığı sebebi hangi delillerle ispatlaması gerektiği açıkça düzenlenmemiştir.³³⁵ Bu durumda yüksek yargı kararları da incelendiğinde her türlü yasal delilin iddiaların ispatlanmasında makbul karşılandığı görülmektedir. Davacının yazılı delillerle iptal sebebini ispatlaması zorunlu olmayıp tanık delili veya sair

³³² Dural/Öz, s. 234; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 348; Petek, Hasan; “Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davasında Süreler ve Hükümün Anlam Bakımından Uygulama Alanı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C.1, S. 2, Y. 6, 2011, s. 13.

³³³ Oğuzman, s.197.

³³⁴ Ayiter/Kılıçoğlu, s. 167.

³³⁵ Bu sebeplerin hangi delillerle nasıl ispatlanabileceği hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. 2. Bölüm, 2.1.2.1.1.

hukuki delillere başvurması mümkündür. Zira bu tür davalarda murisin asıl amacı ve şekli durumlar ele alınmakta olup davacının iddiasının ispatı hususu Anayasamızın 36. maddesi de gözetilerek sınırlandırılmamalıdır.³³⁶

TMK 557. maddesine dayalı iptal davalarında re'sen araştırma ilkesi geçerli olmayıp taraflarca delillerin getirilmesi ve getirilen delillerin tartışılarak vakıaların ispatlanması gerekmektedir.³³⁷

Ölüme bağlı tasarruflarda açılan iptal davalarında ispat sorununun doğduğu ana davalardan birisi “ayırt etme gücünün olmaması iddiasına dayalı” iptal davasıdır. Zira kişilerde ayırt etme gücünün bulunması esas, bulunmaması istisnadır. Bu durumda istisna teşkil eden ve kişinin psikolojik iç dünyasını ilgilendiren soyut bir durumun ortaya konması ve ispatlanması oldukça güçtür. Örneğin ölüme bağlı tasarrufta bulunan kişinin akıl hastası olduğu iddia edildiğinde öncelikle kişinin işlem sırasında akıl hastası olduğu ispatlanmalı, sonrasında ise bu akıl hastalığının ilgili hukuki işlemi sakatlayacak nitelikte olup olmadığı saptanmalıdır. Bu saptamalar yapılırken tıp ve psikoloji bilimlerinden faydalanılması gerektiği aşikardır.³³⁸ Ayırt etme gücünün var olup olmadığının saptanması için doğası gereği güç bir tespit olacağından burada yapılacak ispat tam bir ispat değildir. Burada iptal davasına bakan hakimin kişisel tecrübeleri, tıbbi dokümanlar, tarafların iddiaları ve ileri sürülen deliller bir bütün olarak titizlikle irdelenmeli, netice itibariyle hakim ayırt etme gücünün var olup olmadığı yönünde “ ağır basan

³³⁶ Yargıtay 7. HD 2022/2261 E. ve 2023/3555 K. onama ilamı için bkz. – www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 12.10.2023.

³³⁷ Yargıtay HGK 2017/4-1496 E ve 2021/58 K sayılı ilamına göre

“Hâkim, taraflar arasında uyuşmazlık konusu olan vakıaların gerçekleşip-gerçekleşmediğini kural olarak kendiliğinden araştıramaz. Bir olayın gerçekleşip- gerçekleşmediğini taraflar ispat etmelidir. Bir davada ispat yükünün hangi tarafa ait olacağı hususu ise; 4721 s. TMK’nun 6. maddesinde, “Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür.” şeklinde düzenlendiği gibi, usul hukukunun en önemli konularından biri olan ispat yükü kuralı, 6100 s. HMK’nun 190. maddesinde de “İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir.” şeklinde hüküm altına alınmıştır. İptal davasında da aynı durum geçerlidir.” – www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 12.10.2023.

³³⁸ **Yücedağ**, Nafiye; *Vasiyetname Düzenleme Ehliyeti İçin Gerekli Ayırt Etme Gücü*, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2022, s.427.

ihtimal veya kuvvetle muhtemel” şeklinde yaklaşık bir kanaate varmalıdır.³³⁹ Her ne kadar ölüme bağlı tasarruf iradesinde bulunan kişinin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığının tespiti tıbbi tespitlere veya bilirkişi incelemesine muhtaç olsa da ayırt etme gücünün var olup olmadığını takdir edecek makam iptal davasına bakan mahkeme hakiminin kendisidir.³⁴⁰

İrade sakatlığının ispatı da ayrıca ele alınmalıdır. Murisin iradesinin sakatlandığını ileri süren taraf, bu iddiasını yerleşik içtihatlarla göre her türlü yasal delille ispatlayabilir. İrade sakatlığı halleri kamu düzenini ilgilendirmediklerinden tarafların bu konuda getirecekleri deliller mahkeme nezdinde tartışılmalıdır. Örneğin korkutmaya nedenine dayalı ölüme bağlı tasarrufun iptali dava edilmişse, bu durumda murisin korkutulduğuna dair ispat yükü bunu iddia eden tarafa ait olacaktır.³⁴¹ Burada ispat vasıtaları da ele alınmalıdır. Verdiğimiz örnek üzerinden devam edilecek olursa, korkutma hususunun mutlaka kesin deliller³⁴² ile ispatı şart değildir. Korkutma fiilinin gerçekleştiğine dair makul delillerin ibrazı yeterlidir.³⁴³ Aynı şekilde yapılan korkutma Türk Ceza Kanunu³⁴⁴ nezdinde “tehdit” suçunu teşkil ediyorsa, bu durumda hukuk mahkemesi hakimince bu durum bekletici mesele yapılabilir.

³³⁹ **Yücedağ**, s.428. Aynı yönde karar için bkz. Yargıtay 1. HD, 2016/13315 E ve 2019/5546 K sayılı ilama göre

“Hal böyle olunca, ehliyetsizlik iddiasının yukarıda belirtilen ilkeler doğrultusunda usulünce araştırılması, tarafların gösterecekleri tüm delillerin toplanılması tanıklardan bu yönde açıklayıcı, doyurucu somut bilgiler alınması, varsa ehliyetsiz olduğu iddia edilen kişiye ait doktor raporları, hasta gözlem (müşahede) kağıtları, film grafiplerinin eksiksiz getirilmesi temlik tarihi itibari ile mirasbırakanın hukuki ehliyetini haiz olup olmadığının Adli Tıp Kurumu raporu ile saptanması ile sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik soruşturma ile yetinilerek yazılı şekilde hüküm kurulması doğru değildir.” – karararama.yargitay.gov.tr – E.T 26.10.2024. Noterin 1512 sayılı Noterlik Kanunu 72. maddesi ve 15645 sayılı Noterlik Kanunu Yönetmeliğinin 91. maddesi uyarınca işlem tarafının ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı konusunda şüpheye düşülmesi halinde doktor raporu istenmesi gerekir. Noter huzurundaki işlemin sıhhati konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. 2. Bölüm, 2.1.2.1.1.

³⁴⁰ **Yücedağ**, s.431.

³⁴¹ **Tunçomağ**, s. 367; **Eren**, *Borçlar Hukuku*, s. 451.

³⁴² 6100 sayılı HMK’ya göre kesin deliller; ikrar (HMK 188. maddesi), yemin (HMK 225. maddesi) ve kesin hükümdür (HMK 303. maddesi).

³⁴³ **Demirbaş**, Harun, *Türk Borçlar Kanunu’nda Korkutmanın (İkrah) Şartları ve Sonuçları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 144; **Kurşat** Zekeriya, *Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı*, İstanbul 2003, s. 139.

³⁴⁴ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (R.G 12.10.2004).

Ceza mahkemesince tehdit suçuna dair kesin kanaat oluşarak mahkumiyet kararı verilmişse, korkutmanın varlığı konusunda ciddi bir delil olacaktır.³⁴⁵

Uygulamada iptal davası ile birlikte tenkis davasının da açıldığı görülmektedir. Bu durumda dava dilekçesi dikkatli bir şekilde ele alınmalıdır. Açıklanan nedenler ve netice-i talep kısmının iptal talebini mi yoksa tenkis talebini mi kast ettiği açıklığa kavuşturulmalıdır. Yargıtay’a göre tenkis talebi ile iptal talebinin terditli bir şekilde ileri sürülmesi mümkündür³⁴⁶. Terditli olarak talep edilen tenkis veya iptal talebi açısından sırasıyla ispat hususu ele alınmalıdır, HMK 167. maddesi uyarınca dosyaların tefrikine karar verilerek yargılamanın yürütülmesi usul ekonomisi ilkesini zedeleyecektir.³⁴⁷ Her ne kadar emsal içtihatlarda bu tür davaların birlikte görülmesinde bir beis olmasa da uygulamada çoğunlukla tarafların bu iki dava sebeplerini karıştırdıkları ve taleplerinin asıl amacına ulaşamadığı görülmektedir. Zira kanunda ölüme bağlı tasarrufların iptali sebepleri sınırlı sayıdadır. Tenkis davasına konu edilen olgular her zaman tasarrufun iptalini gerektirmemektedir. Bu iki kurum farklı maddelerde düzenlenmiş olup farklı amaçlara sahiptir.

³⁴⁵ Yargıtay HGK’nun 2011/17-50 E. ve 2011/231 K. sayılı ilamına göre “*Bu durumda mahkemece, ceza mahkemesinin kesinleşmemiş mahkumiyet kararı, bu karara esas alınan bilirkişi raporu ve diğer delillere dayanılarak hüküm verilemeyeceği göz önüne alınarak; öncelikle ceza mahkemesi kararının kesinleşmesinin beklenilmesi, bundan sonra maddi olguların nasıl gerçekleştiğinin saptanması, tarafların talepleri de gözetilerek uyumsuzluğun “Medeni Hukuk” kurallarına göre çözümlenmesi gerekir.*”; Yargıtay 3. HD’nin 2024/424 E. ve 2024/3391 K. sayılı ilamına göre “*Ancak hemen belirtilmelidir ki, gerek öğretide gerekse Yargıtayın yerleşmiş içtihatlarında, ceza hakiminin tespit ettiği maddi olaylarla ve özellikle “filin hukuka aykırılığı” konusu ile hukuk hâkiminin tamamen bağlı olacağı kabul edilmektedir. Diğer bir anlatımla, maddi olayları ve yasak eylemlerin varlığını saptayan ceza mahkemesi kararı, taraflar yönünden kesin delil niteliğini taşıyacaktır. Bu doğrultuda maddi vakianın tespitine ilişkin ceza mahkemesi kararı hukuk hakimini bağlayıcı olup ceza mahkemesince bir maddi vakianın varlığı ya da yokluğu konusundaki kesinleşmiş kabule rağmen, aynı konunun hukuk mahkemesinde yeniden tartışılması olanaklı değildir.*” – www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 26.04.2025.

³⁴⁶ Yargıtay 3. HD 2021/464 E. ve 2021/1988 K. Sayılı ilamı için bkz www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 12.04.2024

³⁴⁷ Yargıtay 3. HD 23.02.2010 tarihli 16930/2852 sayılı ilamı için bkz. www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 12.04.2024. Her ne kadar emsal içtihatlarda bu tür davaların birlikte görülmesinde bir beis bulunmasa da uygulamada tarafların bu iki dava sebebini karıştırdıkları ve bu nedenle taleplerinin asıl amacına ulaşamadığı görülmektedir. Ölüme bağlı tasarrufun iptali nedenleri kanunda sınırlı sayıda bulunmakta olup tenkis davasına konu edilen her nedeninin aynı zamanda iptal sebebi teşkil etmesi mümkün olmamaktadır. Bu iki kurumun farklı olduğu ve birbiriyle bire bir aynı sonucu doğurmayacağı konusunda bkz. Yargıtay 7. HD’nin 2022/6755 E. ve 2023/3394 K. sayılı ilamı. – www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 13.02.2025.

3.4.4. İptal Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

3.4.4.1. Görevli Mahkeme

TMK 557. maddesine dayalı iptal davasında görevli mahkemenin neresi olduğu maddede açıkça düzenlenmemiştir. Bu durumda iptal davasında hangi mahkemenin görevli olduğu hususu sorulmalıdır. Genel mevzuata bakıldığında HMK 1. maddesine göre ‘*Mahkemelerin görevi, ancak kanunla düzenlenir. Göreve ilişkin kurallar, kamu düzenindedir.*’ HMK 114. maddesinde ise dava şartları düzenlenmiş olup ‘mahkemenin görevli olması’ da bir dava şartı olarak ele alınmıştır. Bir mahkemenin görevli olup olmadığı hususu tarafların talebine bakılmaksızın davanın her aşamasında re’sen gözetilir. Mahkeme görevsizliği tespit ettiği takdirde usul ekonomisi ilkesi ve yargıda hedef süre uygulamasına dikkat ederek davanın esasını irdelememeli ve davanın usulden reddine karar vermelidir.

HMK 2. maddesine göre asliye hukuk mahkemeleri, kanunda açıkça aksine düzenleme bulunmadıkça şahıs varlığını ve malvarlığını ilgilendiren davalarda ana görevli mahkemelerdir. TMK 557 ve devamı maddelerinde görevli mahkeme ayrıca ve açıkça düzenlenmemiştir. Bu durumda içeriğini şahıs haklarını veya malvarlığı konularını oluşturan ölüme bağlı tasarrufların iptali de sulh hukuk mahkemesinde değil, asliye hukuk mahkemelerinde dava edilmelidir.³⁴⁸

3.4.4.2. Yetkili Mahkeme

Yetkili mahkeme, coğrafi açıdan yer olarak hangi mahkemenin davaya bakacağını ifade eder. Yetki; genel yetki ve özel yetki, kesin yetki ile kesin olmayan yetki şeklinde sınıflandırılabilir.

Genel yetkili mahkeme, HMK 6. maddesine göre davalının yerleşim yerinde bulunan mahkemedir. Yerleşim yeri ise TMK 19. maddesine göre belirlenir. Özel yetkili mahkeme, kanunlarda açıkça ilgili uyuşmazlıkta belirlenen mahkemeyi belirtir. Kesin yetkili mahkeme ise tarafların aksini kararlaştıramadığı, dava şartı teşkil eden ve re’sen gözetilen yetkili

³⁴⁸ Antalya, *Miras Hukuku*, s. 258, İmre/Erman, s. 218. Aynı yöndeki Yargıtay 14. HD. 2017/2506 E. ve 2021/924 K. sayılı ilamı için bkz. – www.karararama.yargitay.gov.tr- E.T 01.02.2025.

mahkemeyi ifade eder. Kesin olmayan yetki ise tarafların dava açmada genellikle tercih hakkının bulunduğu yetkiyi ifade eder. Kesin olmayan yetki bir ilk itiraz nedeni olup ancak cevap dilekçesi ile ileri sürülebilir. Aksi halde yetkisiz mahkeme HMK 19/4 maddesi uyarınca yetkili hale gelmektedir.

TMK 557. maddesine dayalı iptal davalarında yetkili mahkemenin neresi olacağı ele alınmalıdır. Mevzuata bakıldığında HMK 11. maddesi ile TMK 576. maddesi yetkili mahkemeyi belirtmektedir. TMK 576. maddesine göre *‘Miras, malvarlığının tamamı için mirasbırakanın yerleşim yerinde açılır. Mirasbırakanın tasarruflarının iptali veya tenkisi, mirasın paylaşılması ve miras sebebiyle istihkak davaları bu yerleşim yeri mahkemesinde görülür.’* Kanun maddesine göre tasarrufun iptali davası murisin ölmeden önceki yerleşim yerinde görülür. Bu durum kesin yetki teşkil etmekte olup farklı yerde davanın açılması halinde sair hususlar incelenmeksizin davanın usulden reddine karar verilir. HMK 11. maddesinde de açıkça ölüme bağlı tasarrufların iptali ve tenkisinde ölen kişinin son yerleşim yerinin ‘kesin yetkili’ yer olduğu düzenlenmiştir. Bu durumda TMK 557. maddesine dayalı iptal davalarında murisin son yerleşim yeri mahkemesi kesin yetkilidir.³⁴⁹

3.4.5. İptal Davasının Sonuçları

İptal davasında yargılama neticesinde davanın reddine veya davanın kabulüne şeklinde karar verilebilir. Verilen kararların ölüme bağlı tasarruf nazarında nasıl bir sonuç doğuracağı hususu irdelenmelidir.

İptal davasının kabulüne karar verildiği takdirde bozucu yenilik doğuran bir karar olarak vasiyetnamenin veya miras sözleşmesinin, mirasın açıldığı tarihten itibaren geçersiz sayılmasına sebebiyet verir. Bu durumda ölüme bağlı tasarruf geçmişe etkili olarak iptal edilmiş olur.³⁵⁰ İptaline hükmedilen ölüme bağlı tasarruftan beklentisi olan vasiyet alacaklısı veya atanmış mirasçılarının ise tazminat hakkı bulunmamaktadır.³⁵¹ Birden fazla ölüme bağlı tasarruf varsa iptal neticesinde iptal edilen tasarruf dışındaki tasarrufun geçerliliği söz konusu olur. Bu durumda ilk yapılan ölüme bağlı tasarruf

³⁴⁹ İmre/Erman, s. 218; Antalya, *Miras Hukuku*, 258.

³⁵⁰ Antalya, *Miras Hukuku*, s. 255; Oğuzman, s. 105; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 160; Eren, *İptal Davası*, s. 138.

³⁵¹ Antalya, *Miras Hukuku*, s. 255.

geçerli hale gelir.³⁵² Öğretide iptal kararı verilen tasarrufla ilgili olarak ortaya çıkan etki yönünden tartışma mevcuttur. Bir görüşe göre³⁵³ verilen iptal kararı sadece dava taraflarını değil, davaya katılmayan tarafları da bağlar niteliktedir. Bu görüşe göre davaya taraf olmayanlar için de iptal sonuçları doğmalıdır. Buna karşılık öğretideki baskın görüşe³⁵⁴ göre ise, verilen iptal hükmü sadece davanın taraflarını bağlamaktadır. İptal davasının nisbi nitelikte olduğunun kabul edilme sebeplerinde birinci neden *favor testamenti* ilkesidir. İptale konu olan tasarrufun olabildiğince ayakta tutulması, murisin son arzusunun yerine getirilmesi uğruna iptal edilmesine göre daha elzem görülmektedir. İkinci neden ise, bir ölüme bağlı tasarrufun geçersiz sayılmasının kime, ne şekilde katkı sağlayacağı / bir mahrumiyet yaşatacağı gözetilerek sadece mirasçılar/vasiyet alacaklıları açısından iptal edilebilirliğinin savunulmasıdır.³⁵⁵ Üçüncü neden ise, iptal davasını kamu düzenine ilişkin davalardan sayılmasını gerektiren bir durumun olmamasıdır.³⁵⁶ Sadece davayı açanlar bu iptalden yararlanmakta olup davalılar ise ilgili ölüme bağlı tasarrufun semerelerinden mahrum kalmaktadır. Davaya taraf olmayan üçüncü kişilerin ise ilgili tasarruftan yararlanması saklı kalmaktadır.³⁵⁷

Mahkemece iptal davası devam ederken ölüme bağlı tasarruf taraflarından birinin ölümü halinde davanın onun mirasçılara karşı devam edilmesi gözetilerek re'sen taraf teşkili sağlanmalıdır. Taraf teşkili sağlanmadan davaya devam edilip hükme bağlanması mutlak bozma nedeni olarak görülmektedir.³⁵⁸ Buna karşın ölüme bağlı tasarrufun iptali davasını mirasçılardan birlikte açması zorunlu değildir. Mirasçının tek başına veya diğer

³⁵² **İmre/Erman**, s. 225.

³⁵³ **Berki**, *Miras Hukuku*, s. 194.

³⁵⁴ **Ayiter**, s.118; **Köprülü**, *Miras Hukuku*, s. 260; **Eren**, *İptal Davası*, s. 139; **Öztan**, *Miras Hukuku*, s. 254.

³⁵⁵ Aynı yönde karar için bkz. 07.12.1955 tarihli 16/25 sayılı Yargıtay İBK kararı.

³⁵⁶ **Kocayusufpaşaoğlu**, *Miras Hukuku*, s. 341; **Öztan**, *Miras Hukuku*, s. 254; **Dural/Öz**, s. 231; **İmre/Erman**, s. 226.

³⁵⁷ Yargıtay 2. HD 2000/555 E ve 2000/458 K sayılı ilamı için bkz. – www.intarinet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 12.04.2024.

³⁵⁸ Yargıtay 7. HD 2022/3179 E ve 2022/7220 K sayılı ilamına göre,

“Vasiyetnamenin iptali, mirasçılıktan çıkarmanın iptali ve tenkisi davaları, ölüme bağlı tasarrufun iptal edilmesinde çıkarı olan mirasçı tarafından, ölüme bağlı tasarruftan yararlanan kişilere karşı açılabilecektir. Bu nedendir ki, iş bu davalarda mahkemenin öncelikle yapması gereken; taraf teşkilini sağlamaktır.” – www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 12.10.2023.

mirasçılarla birlikte iptal davasını açması mümkündür. Verilecek karar davaya katılmayan diğer mirasçılarını bağlamaz.³⁵⁹

Bir ölüme bağlı tasarrufla mirasçı atandığında, bu tasarrufun iptal edilmesi halinde hukuki durum ne olacaktır? Bu durumda atanmış mirasçı atanmadan önceki yasal mirasçılık durumu ile atanmış mirasçının atanmasından sonraki yasal mirasçılık durumunun kıyaslanması suretiyle atanmış mirasçıya düşen payın diğer yasal mirasçılara taksim edilmelidir.³⁶⁰

Öğretideki baskın görüş ve içtihatlar göre iptal davası nisbi niteliktedir ve dolayısıyla sadece davanın tarafları açısından sonuç doğurur. Bu husus ışığında ölüme bağlı tasarrufla bir vasiyet alacaklısı atandığı durumunda ise, vasiyet edilen şeyin ekonomik değerinin ve bölünebilir olup olmadığının irdelenmesi ve ayrı ayrı ele alınması gerekir. Bölünebilir bir şey üçüncü kişiye tereke değeri olarak vasiyet edildiğinde ve bu tasarrufa karşı iptal davası açıldığında sadece iptal davasını açan mirasçı lehine vasiyet edilen şey bölünerek kendisine verilir. Bölünen şeyin geri kalanı vasiyet alacaklısına kalacaktır.³⁶¹ Ancak vasiyet edilen şey bölünemez nitelikte ise malın ekonomik değerinin olup olmamasına göre sonuç değişkenlik gösterecektir.³⁶²

Mirastan çıkarılmaya yönelik düzenlenmiş bir ölüme bağlı tasarrufun iptal edilmesi durumunda ise, davanın tüm mirasçılara karşı açılmış olması ile bir veya bir kısım mirasçıya karşı açılmış olmasının sonucu farklıdır. Mirastan ıskat edilen mirasçı, tüm mirasçılara karşı davayı açıp kazandığı takdirde hiç ıskat edilmemiş gibi tüm miras payına hak kazanır. Ancak bir veya bir kısım mirasçıya karşı dava açıldığında sadece davayı yönelttiği mirasçılardan payını alabilecektir.³⁶³

³⁵⁹ Aynı yönde karar için bkz. Yargıtay HGK 2010/3-392 E ve 2010/417 K sayılı ilamı www.intranet.uyap.gov.tr (Hakim Portalı) – E.T 12.04.2024.

³⁶⁰ **Yelmen**, Adem; *Ölüme Bağlı Tasarrufun İptali Davasının Davada Yer Almayan İlgililer Üzerindeki Etkisi*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2022, Sayı 1, s.82.

³⁶¹ **Yelmen**, s.84.

³⁶² **Yelmen**, s.85.

³⁶³ **Yelmen**, s. 96.

SONUÇ

Ölüme bağlı tasarruflar klasik hukuk tekniğinde gerçek anlamda bir borçlandırıcı işlem veya tasarruf işlemi olmasa da hukuki sonuçlar doğuran hukuki işlemlerdir.

Çalışmamızda TMK 557. maddesinde belirtilen tüm iptal sebepleri değil, sadece ehliyetsizlik ve irade sakatlıkları ele alınmıştır. Ehliyet, genel hukuk kuralları çerçevesinde işlemin sıhhat şartı olarak görüldüğünden ehliyetsiz bir kişinin yaptığı hukuki işlem kendiliğinden hükümsüzdür. Ancak TMK 557. maddesi özelinde ehliyetsiz murisin dahil olduğu vasiyetname veya miras sözleşmesi *favor testamenti* ilkesi gereği kendiliğinden hükümsüz sayılmaz. Ölüme bağlı tasarrufta ehliyetin hangi anda aranması gerektiği hususunda ortak görüşe göre “işlemin yapıldığı andaki” ehliyet durumu esas alınmalıdır. Ehliyetsizlik durumu her türlü yasal delille ispatlanabilir.

İrade sakatlığı halleri de ölüme bağlı tasarrufların iptali nedenlerindedir. İrade sakatlıkları halleri hukukumuzda hata, hile ve tehdit olarak kabul edilir. Ancak zorlama (maddi cebir) hali her ne kadar hukukumuzda bir irade sakatlığı hali sayılmasa da kanunda (TMK 504. maddesinde) ölüm bağlı tasarruflar nazarında irade sakatlıkları başlığı altında düzenlenmiştir. İrade sakatlığının varlığı hususunda delil sınırı bulunmamaktadır. Yani irade sakatlıkları her türlü (makul) yasal delille ispatlanabilir. Ölüme bağlı tasarruf iradesinde bulunan muris için bir irade sakatlığı hali mevcutsa, bu durumda muris tarafından TMK 504/1. maddesinde belirtilen hak düşürücü süre içerisinde iptal yoluna gidilmelidir, aksi halde tasarruf geçerli hale gelmektedir. Ayrıca TMK 504/2. maddesinde açıkça yanılma hali düzenlenmiş olup bu kanun maddesi de *favor testamenti* ilkesine hizmet etmektedir. Murisin mirasçıları açısından ise ancak iptal davası yolu mümkündür. Her ne kadar kanunda irade sakatlığı olarak düzenlenmese de irade sakatlığına benzeyen farklı durumlar da tezahür edebilir. Nitekim bu haller muvazaa, latife beyanı, zihni kayıt, gabin ve hukukumuzda alanı oldukça dar olan haksız etkileme halleridir. Bu haller içerisinde uygulamada ve öğretilerde oldukça nadir rastlanan ve genellikle Anglo-Sakson hukukunda uygulanan “haksız etkileme” konusu üzerinde de durulmuştur. Haksız etkileme, kanunda ve öğretilerde bir iptal sebebi olarak ele alınmasa da içeriği

itibariyle iptal sebeplerine yabancı bir kavram değildir. Genellikle ileri yaşlı/saf nitelikli insanların kandırılması veya bu kişilere karşı nüfuzun kötüye kullanılması suretiyle onların bir ölüme bağlı tasarruf yapmalarına etki edilmesi halinde ortaya çıkmaktadır. Nitekim Amerikan hukukunda bu durum bir iptal sebebi teşkil ediyorken Türk hukuk öğretisine göre ise “culpa in contrahendo” sorumluluğunun işletilmesi gerekir. Aldatma veya korkutma nedeni dışında haksız etkilemenin de yeni bir iptal nedeni olarak kanuna eklenmesi gerektiği tavsiye edilmektedir.

Ölüme bağlı tasarrufun iptali davasında TMK 557. maddesindeki iptal sebeplerinden birisinin bulunması gerekir. Ölüme bağlı tasarrufta iptal sebebinin mevcut olması halinde ilgili işlem kendiliğinden hükümsüz sayılmaz ancak açılacak iptal/tespit davasıyla hükümsüz hale getirilmesi söz konusudur. Bu durum, murisin ölmeden önceki son istek ve arzularına karşı duyulan saygıdan ileri gelmektedir ve *favor testamenti* ilkesinin özel bir görünümüdür. Öyle ki muris ölmeden önce birtakım isteklerinin yerine gelmesini isterken kanunda sayılan iptal sebeplerini düşünemeyecek/bilemeyecek durumda olabilir. Sırf kanunda iptal sebebi olarak belirtilen durumun ölüme bağlı tasarruf kapsamında mevcut olması tasarrufu doğrudan hükümsüz hale getirmemeli, murisin bu yöndeki talebine bağlı kalınmalıdır. TMK 557. maddesinde iptal sebepleri sınırlı sayıda düzenlenmiş olsa da Borçlar Hukuku ve Medeni Hukuk kapsamında kabul edilen kesin hükümsüzlük hallerinde (ehliyetsizlik, şekle aykırılık, hukuka ve ahlaka aykırılık) de ölüme bağlı tasarruf kendiliğinden hükümsüz sayılmamaktadır. Bu hallerin ayrıca iptal davasına konu edilmesi gerekir.

İptal davasında davacı taraf TMK 558/1. maddesine göre tasarrufun iptal edilmesinde menfaati bulunan mirasçı veya vasiyet alacaklısıdır. Davalı taraf hakkında ise kanunda bir düzenleme olmasa da iptal davasında davalı, iptale konu olan ölüme bağlı tasarruftan menfaat elde eden/elde etme ihtimali bulunan kişiler olmalıdır.

Ölüme bağlı tasarrufların iptali davası hak düşürücü süreye tabidir. TMK 559. maddesinde belirtilen süreler içerisinde dava açılmadığı takdirde ilgili tasarruf geçerli hale gelir. Burada 10-20 yıllık üst hak düşürücü süreler davalının iyiniyetli – kötüniyetli olmasına göre değişkenlik gösterir. Bu

konuda özellik arz eden durum, ehliyetsizlik ve/veya irade sakatlığı halleri açısından davalının iyiniyetli olup olmadığının anlaşılabilmesidir. Kural olarak aldatma, korkutma ve zorlama nedenleri davalının bizzat kendisinden ileri gelmişse, davalı iyiniyetli sayılamaz. Zira davalı bu durumların bizzat faili olduğundan murisin iradesinin sakatlanmasına kendisi neden olmuştur. Ancak davalı değil de üçüncü bir kişi tarafından murisin iradesi sakatlanmışsa (aldatma, korkutma, zorlama yoluyla) ve davalı bu durumdan haberdar değilse, davalının kötü niyetli olduğu söylenemez. Bu durumda davalıya karşı işletilebilecek üst süre on yıllık süre olacaktır.

Ölüme bağlı tasarrufların iptali davasında görevli ve yetkili mahkemelerin neresi olacağı hususunda, kanunda görevli mahkeme belirtilmese de yetkili mahkeme belirtilmiştir. HMK 2. maddesi uyarınca genel görevli mahkemeler asliye hukuk mahkemeleridir. HMK 11. maddesi ile TMK 576. maddesi uyarınca iptal davasında kesin yetkili yer murisin ölmeden önceki yerleşim yeridir.

KAYNAKÇA

- AĞCA TOPLANDI, Pınar. *Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, 2008.
- AKARTEPE, Alparslan. *Ölünceye Kadar Bakma Sözleşmesi*, 2.b, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010.
- AKINCI, Şahin, *Roma Hukuku Dersleri*, 2.b., Konya: Sayram Yayınları, 2003.
- AKİPEK, Jale G., AKINTÜRK, Turgut, ATEŞ, Derya. *Türk Medeni Hukuku, (Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku)*, C. 1, 12.b., İstanbul: Beta Yayıncılık 2015.
- ANTALYA, O. Gökhan, SAĞLAM, İpek. *Miras Hukuku*, İstanbul: Seçkin Yayınevi, 2015.
- ANTALYA, O. Gökhan. *Mirastan Feragat Sözleşmesi*, İstanbul: Alkım Yayınları, 1999.
- ARBEK, Ömer. *Miras Hukukundan Ölüme Bağlı İşlemlerde İrade Serbestisi Sınırlar ve Müeyyidesi*, Ankara: Vedat Kitapçılık, 2013.
- ARPACI, Abdulkadir. *Kişiler Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları, 1993.
- ATAAY, Aytakin. *Şahıslar Hukuku, (Giriş, Hakiki Şahıslar)*, 3.b., İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1978.
- ATLI, Banu. *Ölüme Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü Ve Hükümden Düşmesi*, Seçkin Yayınevi, 1. Bs, 2017.
- AYAN, Mehmet, AYAN, Nurşen. *Kişiler Hukuku*, 3.b., Konya, 2011.
- AYİTER, Nuşin. KILIÇOĞLU, M. Ahmet. *Miras Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınları, 1989.
- AYİTER, Nuşin. *Miras Hukuku*, 4.b., Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1978.
- BAŞOĞLU, Başak. “*Miras Hukuku Özelinde Haksız Etkileme Kavramı ve Buna Bağlanabilecek Sonuçlar*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (2018/1), s. 388-390.
- BAYGIN, Cem. “*Ölüme Bağlı Tasarruflarda Yorum*”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. IX, S.1-2, (2000) (Yorum).

- BAYGIN, Cem. *Türk Miras Hukukunda Alacaklıların Korunması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005 (Alacaklıların Korunması).
- BERKİ, Osman Fazıl. *Kanuni Miras ve Ölüme Bağlı Tasarruflardan Doğan Kanun İhtilafları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1960.
- BERKİ, Şakir. *Miras Hukuku*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1975.
- BIÇAKÇI, Levent. *Mirastan Feragat Sözleşmesi*, İstanbul, 1999.
- CANSEL, Erol, ÖZEL, Çağlar. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 1, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2014.
- ÇAĞA, Tahir. *Türk İsviçre Hukukuna Göre Mahfuz Hisseli Mirasçılarının Hukuki Vaziyeti*, İstanbul, 1950.
- ÇELEBİCAN, Özcan. *Roma Hukuku*, Ankara: Turhan Yayınevi, 2003.
- DEMİR, Şamil. “Ölüme Bağlı Tasarrufların Yorumu”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 14, Temmuz (2013), s. 1156-1157.
- DEMİRBAŞ, Harun. *Türk Borçlar Kanunu 'nda Korkutmanın (İkrah) Şartları ve Sonuçları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012.
- DEMİRSATAN, Barış. “İrade Beyanlarının Yorumlanması Bakımından Muvazaa”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 26, Sayı 2, Aralık (2020), s. 1220-1241.
- DEMİRSATAN, Barış. “Miras Sözleşmelerinde Aşırı Yararlanmanın Uygulanabilirliği”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.22, S.2, (2020), s.1065-1066.
- DURAL, Mustafa, ÖĞÜZ, Tufan, GÜMÜŞ, Mustafa Alper. *Türk Özel Hukuku Aile Hukuku*, C. 3, 12.b., İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016.
- DURAL, Mustafa, ÖZ, Turgut. *Türk Özel Hukuku, Cilt IV. Miras Hukuku*, 10.b., İstanbul: Filiz Yayınevi, 2016.
- DURAL, Mustafa. *El Yazısı ile Vasiyetname*, İstanbul: Cezaevi Matbaası, 1967.
- ENGİN, Baki İlkay. *Yedek Mirasçılık*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2003.
- EREN, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21.b., Ankara: Legal Yayınevi 2017.

- EREN, Fikret. *Türk Hukuku'nda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davası*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1966.
- GENÇCAN, Ömer Uğur. *Miras Hukuku*, 3.b., Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2016.
- GÖKTÜRK, Hüseyin Avni. *Miras Hukuku*, 2.b, Ankara: Sakarya Basımevi, 1947.
- GÖNEN, Doruk. *El Yazılı Vasiyetname*, İstanbul: Legal Yayınevi, 2007.
- GÖNENSAY, Samim, BİRSE, Kemaleddin. *Miras Hukuku*, 2.b, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları,1963.
- GÜVENÇ, Fikret. “Sözlü Vasiyet”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 52, S. 7 – 8 – 9, Temmuz – Ağustos – Eylül (1978).
- HATEMİ Hüseyin. “*Miras Sözleşmesinde Gabin Söz Konusu Olabilir Mi?*”, Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2004.
- HATEMİ, Hüseyin, GÖKYAYLA Emre. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 4. b., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017.
- HATEMİ, Hüseyin, OĞUZTÜRK, Burcu Kalkan. *Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler)*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013.
- HATEMİ, Hüseyin. *Miras Hukuku*, 7. b., İstanbul, 2018.
- HELVACI, İlhan. “*Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davasında Ayıt Etme Gücünün (Temyiz Kudretinin) İspatı*”. Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı (2002), s. 1113-1150.
- HELVACI, Serap. *Gerçek Kişiler*, 4.b. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2012.
- İMRE, Zahit, ERMAN, Hasan. *Miras Hukuku*, 10. b., İstanbul: Der Yayınları, 2014.
- İNAN, Ali Naim, ERTAŞ, Şeref, ALBAŞ, Hakan. *Türk Medeni Hukuku-Miras Hukuku*, 7. b., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- KARAKILIÇ, Hasan. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları*, İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2016.
- KAŞIKÇI, Osman. *İslam ve Osmanlı Hukukunda Mecelle*, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 1997.
- KESKİN, A. Dilşad, DEMİRCİOĞLU, H. Reyhan. *Medeni Hukuk II*, Seçkin Yayıncılık, 2018.

- KILIÇOĞLU, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21. b., Ankara: Turhan Kitabevi 2017.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M. *Miras Hukuku*, 5. b., Ankara: Turhan Yayınevi, 2015.
- KILIÇOĞLU YILMAZ, Kumru. “*Resmî vasiyetname*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 133, Kasım-Aralık 2017, s. 378- 380.
- KOCAAĞA, Köksal. *Vasiyeti Yerine Getirme Görevlisi*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2006.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU Necip. *Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme*, C. 1, 7. b., İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU Necip. *Miras Hukuku*, 3.b., İstanbul: Filiz Kitabevi, 1987. (Miras Hukuku).
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip; *Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı*, İstanbul: Garanti Matbaası, 1968, (Hata).
- KÖPRÜLÜ, Bülent. *Miras Hukuku Dersleri*, 2. b., İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1985. (Miras Hukuku).
- KURŞAT, Zekeriya. *Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı*, İstanbul 2003.
- KURU, Baki. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul: Legal Yayınevi, 2015.
- OĞUZMAN, Kemal, ÖZ, Turgut. *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, C.2, 13. b. İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2017.
- OĞUZMAN, Kemal. *Miras Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995.
- OĞUZMAN, M. Kemal, BARLAS, Nami. *Medeni Hukuk*, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2015.
- OĞUZMAN, M. Kemal, SELİÇİ, Özer, OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe. *Kişiler Hukuku*, 15. b., İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015.
- ÖZKAYA, Eraslan. *Aşırı Yararlanma (Gabin) Davaları*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013.
- ÖZSUNAY, Ergün. *Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu*, 3. b. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1977.
- ÖZTAN, Bilge. *Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar*, 7. b., Ankara: Turhan Kitabevi, 1997.

- ÖZTRAK, İlhan. *Miras Hukuku*, 2.b., Ankara: Ankara Üniversitesi, 1969.
- ÖZUĞUR, Ali İhsan. *Türk Medeni Kanunundan Önce ve Sonra Miras Hukuku*, Cilt I, 4. b, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016.
- PEKCANITEZ, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes Muhammet. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 3. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015.
- PETEK, Hasan. “Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davasında Süreler ve Hükümün Anlam Bakımından Uygulama Alanı”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.1, S. 2, Y. 6, (2011), s. 13-15.
- RUHİ, Canan, RUHİ, Ahmet Cemal. *Ölüme Bağlı Tasarruflar ve İptali*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.
- SAĞLAM, İpek. “Haksız Etki”, Marmara Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayısı Prof. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan, Cilt: 12, Sayı: 1-3, İstanbul, 2006, s. 687-690.
- SAVAŞ, Abdurrahman. “İnternet Ortamında Yapılan Tek Taraflı Hukuki İşlemler ve Özellikle Elektronik Vasiyetname”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, (2007), s. 77-85.
- SAYMEN, Ferit H. *Türk Medeni Hukuku (Şahsın Hukuku) II*. Cilt. İstanbul: Hak Kitabevi, 1948.
- SEROZAN, Rona, ENGİN, Baki İlkey. *Miras Hukuku ve Tamamı Çözümlü Pratik Çalışmalar (Pratik Çalışmalar)*, 8.b., Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022.
- ŞENER, Esat. *Miras Hukuku*, C. 1, Ankara: Olgaç Matbaası, 1977.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi, AKMAN, Sermet, BURCUOĞLU, Haluk, ALTOP Atilla. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 6. b., İstanbul: Filiz Kitabevi, 1988.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi. *Medeni Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku*, 6.b., İstanbul: Filiz Kitabevi, 1992.
- TUNÇOMAĞ, Kenan. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 1, 6.b., İstanbul: Sermet Matbaası, 1976.
- TURAN, Gamze. *Ölüme Bağlı Tasarrufları Hükümsüzlüğü*, Ankara: Turhan Yayınevi, 2009.

- TÜRKMEN, Ahmet. “Çin Medenî Kanununa Genel Bir Bakış”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl 8, Sayı 16, Aralık (2020), s. 407-447. (Çin Medeni Kanunu).
- TÜRKMEN, Ahmet. “Dijital Vasiyetname ve Vasiyetlerin Şekle Uygunluğunun Türk Pozitif Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (2020), 2, S.1239-1320. (Dijital Vasiyetname).
- UMAR, Ziya. *Roma Hukuku Ders Notları*, İstanbul: Beta Yayınevi, 1999.
- VARDAR HAMAMCIOĞLU, Gülşah. *Medeni Hukukta Tasarruf İşlemi Kavramı*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.
- YAĞCI, Kürşat. *Cezai Mirasçılıktan Çıkarma*, Ankara: On İki Levha Yayınları, 2013.
- YELMEN, Adem. “Ölüme Bağlı Tasarrufun İptali Davasının Davada Yer Almayan İlgililer Üzerindeki Etkisi”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 1, (2022), s. 82-96.
- YILDIRIM, Abdülkerim. *Türk Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyetler*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2004 (Şart ve Mükellefler).
- YÜCEDAĞ, Nafiye. “Vasiyetname Düzenleme Ehliyeti İçin Gerekli Ayırt Etme Gücü”, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, (2022), s. 427-428.
- ZENGİN ÖZKÜÇÜKPARLAK, Burcu. *İrade Özerkliği ve Sözleşme Adaletini Sağlamada “Yeni” Bir Kavram: “Undue Influence” (Haksız Etkileme) ve Türk Hukukunda Sağlararası İşlemler Bakımından Uygulanabilirliği*, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2024, C.19, S.222, s.951-988.(Haksız Etkileme).
- ZENGİN ÖZKÜÇÜKPARLAK, Burcu. *Ölüme Bağlı Tasarruflarda Yükleme ve Yüklemenin Tenfizine İlişkin Sorunlar*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1, 2024, s. 513-517.(Yükleme).
- ZEVKLİLER, Aydın, ACABEY, Beşir, GÖKYAYLA, Emre. *Medeni Hukuk (Giriş, Başlangıç Hükümler, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku)*, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2000.

ZEVKLİLER, Aydın. *Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler*, Ankara, 1981.

